

DOM ^{IN} SVET

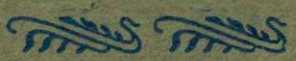
LEPOSLOVJU

: ZNANSTVU :

1912 ::::: LETNIK XXV. ::::: ŠT. 3

VSEBINA.

	Stran		Stran
Sama. Povest. Spisal F. S. Finžgar. (Dalje)	81	 Slike. 	
Pesem. Zložil I. Mohorov	87	V peščeni puščavi	81
Anno domini . . . Zgodovinska novela. —		Arabske prodajalnice	84
Spisal Alojzij Remec. (Konec)	88	„Most delamo!“ Fot. J. Erjavec	93
Spokornik. A. S. Homjakov — Al. Ben-		Družina Mateja Rutarja v Vladikavkazu	95
kovič	94	Nova mošeja v Vladikavkazu	97
Med slovenskimi izseljenci v Vladikav-		A. Wierusz-Kowalski: Na napačni sledi	105
kazu. Napisal dr. Ivan Knific. (Konec)	95	Laponske sani z vpreženimi severnimi jeleni	112
Borbe z ledom in temo. Spisal dr. V. Ša-		Ljudski Dom v Ljubljani: Telovadnica „Orlov“	117
rabon. (Dalje)	102	Kako slepci čitajo	117
P. Hugolin Sattnerjev oratorij „Assumptio		Charles Dickens	118
B. M. V.“ Napisal Stanko Premrl. (Konec)	107	Z bojišča: Od italijanskih vojakov postreljeni	
Žalostna pesem. Zložil Bogumil Gorenjko	111	Arabci	119
Zadnja borba. A. V. Kolcov — Al. Ben-		Z bojišča: Prva italijanska granata na tripoliških	
kovič	111	tleh	120
Književnost	112	Pogled z morja na Olimpsko gorovje	120
To in ono	116		

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. —

Založnik in lastnik: **Katol. Bukvarna.** — Tiska **Katol. Tiskarna** v Ljubljani.

Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema lastništvo in upravištvo v Katoliški Bukvarni.

V PEŠČENI PUŠČAVI.

SAMA.

Povest. — Spisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

IV.

Nič ni potrkal, kar vstopil je.

Alena se ga je prestrašila, da so ji padle zalasnice iz rok, ko jih je pred zrcalom zatikala v skrbno urejeno frizuro.

„Oprostite,“ je jecljala in glas se ji je tresel. Obrnjena v kot je urejala bluzo. Lica so jo zaplekla, tako burno je zardela.

„Ha, ha, ha,“ se je smejal Smrekar in obstal, vrata za seboj nastežaj odprta.

„Ha, ha, ha, neumnosti! Zapomnite si, neumnosti, mestne neumnosti! Kaj bi se ženirali pametnega človeka! Saj nisem prismojen študent!“

Alena se je obrnila proti njemu in se sklonila, da bi pobrala zalasnice. Mimogrede ga je pogledala.

Tamkaj je stal, orjaški, golorok, zavihane rokave, izpod katerih so kipele trde mišice.

„Prosim, kaj želite, gospod Smrekar?“

„Sem mislil, da Vam te želje ne bo treba razodevati, jo bom pa vseeno. Alena, zapomnite si tole: Odslej in dokler ste pri nas, ste naša.

Razumete? Naša, to se pravi, živite po naše, vedite se po naše in vso mestno hinavščino obesite na kljuko. Vse tisto njerganje: ‚Oprostite‘ pa ‚pardon‘ pa ‚prosim‘ in ne vem kaj še vse, vse tisto je pri nas popolnoma odveč. Poglejte me! Že tri ure sem delal — Smrekar je iztegnil težki roki, da so se mu mišice napele kakor atletu — umazan sem, predpasnik sem si raztrgal — vidite — a vendar imam v žepu — s težko dlanjo je udaril po njem — več drobiža, samega drobiža, recimo za tobak, za berače, kakor kaka židana učiteljica gaže na mesec. Pri nas velja delo in denar — vse drugo je nič, pajčevina, s katero še zaplate ne prišiješ na raztrgan komolec. To si zapomnite!“

„Zapomnim si, zapomnim.“

Alena ni vedela, da mehanično ponavlja te besede.

„Prav. — Zdaj to, za kar sem prišel. S fantom začnita precej. Menda še leži. Pojdite nadenj in ga potegnite iz postelje. Če ne vstane izlepa, naj izgrda. Spočetka je dve uri pouka dovolj. Po učenju pa obiščite našo poštarico, saj ste že

videli, da imam tam na pristavici pošto. Skoro zastoj dajem stanovanje, pa naj bo, da nimam pošte tako od rok. Poštarica Erna je nervozna ženska, jaz ji pravim, da je sitna. No, jo boste že spoznali. Takisto je prav, da greste tudi v šolo. Imamo dve učiteljici. Le zvohajte se, kar vas je tičev istega perja. Takole. Sedaj se mi bo pa že prilegla klobasa in polič vina." Smrekar se je obrnil, zažvižgal in odšel trdih korakov, da se je tresel pod.

Alena je trenotek obstala in gledala skoz odprta vrata za njim, potem zaprla tiho, da se ni slišalo, sedla na posteljo, roke sklenjene v naročju. V njej je valovilo, pred njo je stal še vedno Smrekar z iztegnjenima rokama, vzboklih mišic, ropotajoč z drobižem v žepu — in na njegovem licu izraz, ki prezira vse — razen denarja. Alena je občutila šele sedaj ost, ki je tičala v njegovih besedah, ki je pa ni zadela kakor izprožena puščica, ampak se je vbadala počasi v njeno srce. Tesno ji je bilo v prsih, grenkoba ji je silila v grlo. Ozrla se je na odprti kovčeg, iz katerega je snoči izložila prtljago — in ta zevajoča skrinjica jo je vabila: Nazaj, nazaj! Tu si prodana — tu si dekla! Ali njen temperament je razbil tesnobo v prsih, skočila je s postelje, zaloputnila zevajoči pokrov in skoro zakričala: Mamá, mamá, prav imaš, to je kmet, bahat sirovež! In domislila se je Ivana Bresta in nič več ni zasledila žalitve v njegovih besedah.

Ko je odprla vrata, je še slišala žvižganje iz kuhinje. Alena si je pa zapela pesem in šla po učenca.

Viktor je stal polopravljen pri velikem lesenem konju in mu čupal grivo iz repa.

„Kaj pa delaš? Ne smeš!“

„Zakaj ne? Saj je moj! Žimnice napravim za strnade. Kar rumeno jih je po njivi. Še danes jim nastavim.“

„Nič ne boš nastavljal nedolžnim tičkom. Kar pusti! Danes se bova učila!“

Deček je izpustil rep in šop žime mu je zdrsnil iz rok. Stopil je pred Aleno in jo motril z razprtimi očmi.

„Učila se bova, da, ljubček moj!“

„Boste hudi?“

„Če boš priden, ne, sicer pa.“

Alena mu je zažugala z roko in napravila z njo kretnjo, katero je fant dobro razumel.

Viktor je odskočil za par korakov — in ji pokazal osle.

„Ti!“ je topotnila Alena z nogo in nagubala čelo ter stopila proti njemu, ga prijala za roko, ga vedla k mizi in posadila na stol.

„Očetov sin,“ je pomislila in sedla k njemu. „Torej poslušaj!“

Alena se je živo domislila šole in knjig, kakor so jo učile, ter je začela uvodno pridigo.

„Poglej, Viktor, in poslušaj: Poslej ne boš več samo za igračo, velik si že, dosti velik, da se lotiš kaj drugega . . . Šola — kako važno za življenje . . . Kako imaš dobre starše — — — Koliko lepega se boš naučil — — — Vsak ne more tako — — —“ Učenec je poslušal prve stavke, čezdalje bolj je ginil z misel za lepe besede, slišal je zvenenje, trkanje besedi na uho, noge so mu začele same od sebe vsled dolgočasje zvoniti, oko se je uprlo v okno, odkoder se je videlo na golobjak, kjer so grulili in se izpreletavali golobje. Alena pa je govorila navdušeno, ognjevito . . .

Nenadoma je planil Viktor s stola in zakričal: „Pikapolonica!“

Skokoma je bil pri oknu in ujel na šipi okroglega hrošča ter ga na prstu prinesel Aleni.

„Poglej,“ — še zavedel se ni, da jo tiče — „poglej, jaz ji naredim, da bo zletela. Le poslušaj: Tičca plev, plev, zleti na zlati hlev — plev — plev — na hlev — plev — — —“

Pikapolonica je zaplesala na prstku, poizkušala in odpirala krila — izpod njih se je razvila tenka srajčica — plev — plev — in je zletela nazaj na okno.

Deček je zaploskal z rokami.

„Pa ti naredi, če znaš!“

V dečkovih očeh je gorelo toliko veselja, da se je Alena zgrozila nad svojo pusto pridigo, iztegnila roko in iskreno objela učenca.

Viktor je prijel njeno roko, jo tesno stisnil in se pomaknil prav do Alene ter bolj z očmi nego z besedo poprosil:

„Začni še enkrat! Zdaj poslušam!“

Alena je začela še enkrat, toda zacela drugače . . .

Uri sta naglo pretekli. Viktor je šel k ovčkam na travnik, Alena v sobo, da se pripravi za obiske.

Ko je Alena v poštnem uradu potrkala na pregrado s slepimi okni, se ni nič oglasilo.

„Morda je ni v uradu. — Toda ob enajstih — mora biti.“

Potrkala je močneje.

„To je že od sile! To ropotanje!“ Tako se je oglasilo za pregrado, zadirčno, nervozno. Alena je zaničljivo namrdnila obraz. Tedaj se je odprlo okence in isti glas je zaklical:

„Kam pa tiščite? Kaj je?“

Alena je stopila od kljuke do linice.

„Ne zamerite, gotovo ste silno zaposleni! Samo hipec dovolite, da se Vam predstavim: Alena Trpotec, domača učiteljica pri Smrekarjevih.“

„Aah — gospica Alena — a — kako me veseli!“

Glas poštarice se je zvišal za kvinto, in bolj je zapela nego izpregovorila te besede. Vrata so se hitro odprla, in še preden je Alena videla njen obraz, je zašepetala sama pri sebi: Maskarada! Erna je Aleni iskreno stisnila roko in jo vedla na staro komodo za rdečim zagrinjalom, ki je delil njeno privatno stanovanje od urada.

„Prosim, sedite! Zares me veseli, da vsaj en človek pride v mojo bližino. Verujte, celi tedni minejo, da ne vidim človeka.“

„Na pošti? To ni mogoče!“

Alena je motrila petintridesetletno Erno. Oblečena je bila v črn predpasnik, ki jo je mahadravo zagrinjal od vratu do gležnjev. Spredej je bilo blago obdrgnjeno in se je svetilo, na tem svetlem dnu pa je bilo nastlanih polno črnih lis križemkražem. Pero je brisala Erna ob predpasnik. Lasje so bili v naglici zvihrani in zviti, da so ji na obeh sencih silile štrene izpod zapon navzdol. Lice, brezizrazno, okroglo in neprijetno rdeče, je še kazil rožen ščipalnik. Tip, pravi tip službe, kakor poštni pečatnik.

„Na pošti? Hi-hi-hi!“ se je zasmejala Erna; „to niso ljudje, ki prihajajo sem? Sama ne vem, kaj so, toda ljudje niso, to dobro vem. Sicer pa tudi sama nisem v uradu človek. Saj ste me slišali, kajne? Hi-hi-hi, kaj neki ste si mislili!“

„Vedno delo, monotono delo, dannadan, to ubija človeka, da mora biti nervozen.“

„Ne samo nervozen, prismojen — top — stroj, navaden stroj postane človek. Zato se Vas veselim, ker ste mladi, ker ste še človek, povem kar po pravici, in zato upam, da vzbudite v meni včasih vsaj za nekaj trenutkov to, kar je nekdanj živelo v moji duši — a — seveda!“

To zadnjo besedico je Erna poudarila in melanholično zategnila ter izza ščipalnika pogledala v strop.

„Gospodična, nikar ne pretiravajte! Sicer me bo pa zelo veselilo, če bom smela z Vami občevati, saj veste, otrok sem še pravzaprav. — Kako pa, oprostite ali k Smrekarjevim ne zahajate?“

„Zahajam, toda Smrekar, moj Bog, ta takisto ni človek, je tudi nekaj drugega — ne vem kaj — utelešeni denar! On stori za denar vse in prodaja vse: sebe, ženo — otroke — dušo — vse je na prodaj. Ga že še spoznate!“

„Sem ga že nekoliko.“

„Ste ga? Saj ste komaj prišli!“

„Pa mi je že danes naprerovalo toliko, kakor bi se dogolega slekel. Original pravzaprav!“

Alena se je zvonko zasmejala, pred vratmi je nekdo zakašljaval in nerodno potrkal na ograjo.

„Vidite, takole je pri meni! Nikoli miru.“ Alena je vstala.

„Da Vas ne motim, se priporočam — in na svidenje!“

„Kar pridite, kadar drago!“

Erna je odgrnila zaveso in sta stopili v urad.

„A — seveda, kako sem pozabila! Razglednica za Vas!“

Poštarica je segla na mizo in ji dala karto.

„Šele prišli, že prihajajo pisma! Mladost ima dosti čestilcev!“

Alena je pogledala podpis in rahlo zardela. Erna ni obrnila glave, pa je vendar videla to rdečico.

„Brr, te razglednice — sitnice! Z Bogom!“

„Na svidenje!“

Pokašljajoči kmet je stal potrpežljivo pred okencem, poštarica si je pa obrisala očala, šla k oknu in gledala za Erno, ki je brala razglednico, dokler ni izginila za lipami.

„Frklja, kako hodi! Smo me druge tudi — a — seveda! Pri nas je minulo — a — seveda!“

Nato je šele zaškrtala oknica v pregraji in je zahreščal uradni glas.

Alena je brala razglednico: „Moj duh — k studentu modrosti — moje srce je pa pri tebi — o domovina. Ivan Brest.“

Ko je pogledala podpis, je takoj razsodila: Vsiljivec! Še vprašal me ni, če sme pisati.

Ali brala je vnovič in jeza se je hladila.

„Kako idealen fant mora biti!“

In živo se ga je spomnila, kako je šel prožno proti njej, kako gladko mu je tekla beseda, kako je v par stavkih očrtal razmere pri Smrekarju. „Da, ni zastoj filozof, globoko vidi.“

Pa je zopet šinil vanjo ponos in na čelu so se naredile gubice.

„Ne bom ne neumnica. Z menoj se ne boš igral, metulj ti tak! Sladkač, kakopa! Kakor vsi!“

— Jezna je zvila razglednico in jo zataknila za pas. Pred njo se je dvigalo novo poslopje, najlepše v vasi. Na njem napis: Ljudska šola.

Postrežnica ji je pokazala: Tu so gospodična Mara, tu pa gospodična Minka.

Potrkala je na Marina vrata.

Mara je slonela na gugalniku, se zibala in kadila cigareto.

„Servus, kolega,“ je pozdravila Aleno prav fantovski in ji segla v roko. „Po obrazu Vas že

poznam. Na abiturientski veselici sem Vas že videla. Sedite!"

„Vaš pozdrav me izredno veseli. Dasi sem zasebna učiteljica, pa upam, da bomo kljubtemu koleginja.“

„Gotovo da! Posebno, ker vidim, da je kaj ognja v Vas. Náte cigarete!“

Alena si je prižgala in ob prvem dimu zakašljala, da so ji stopile solze v oči.

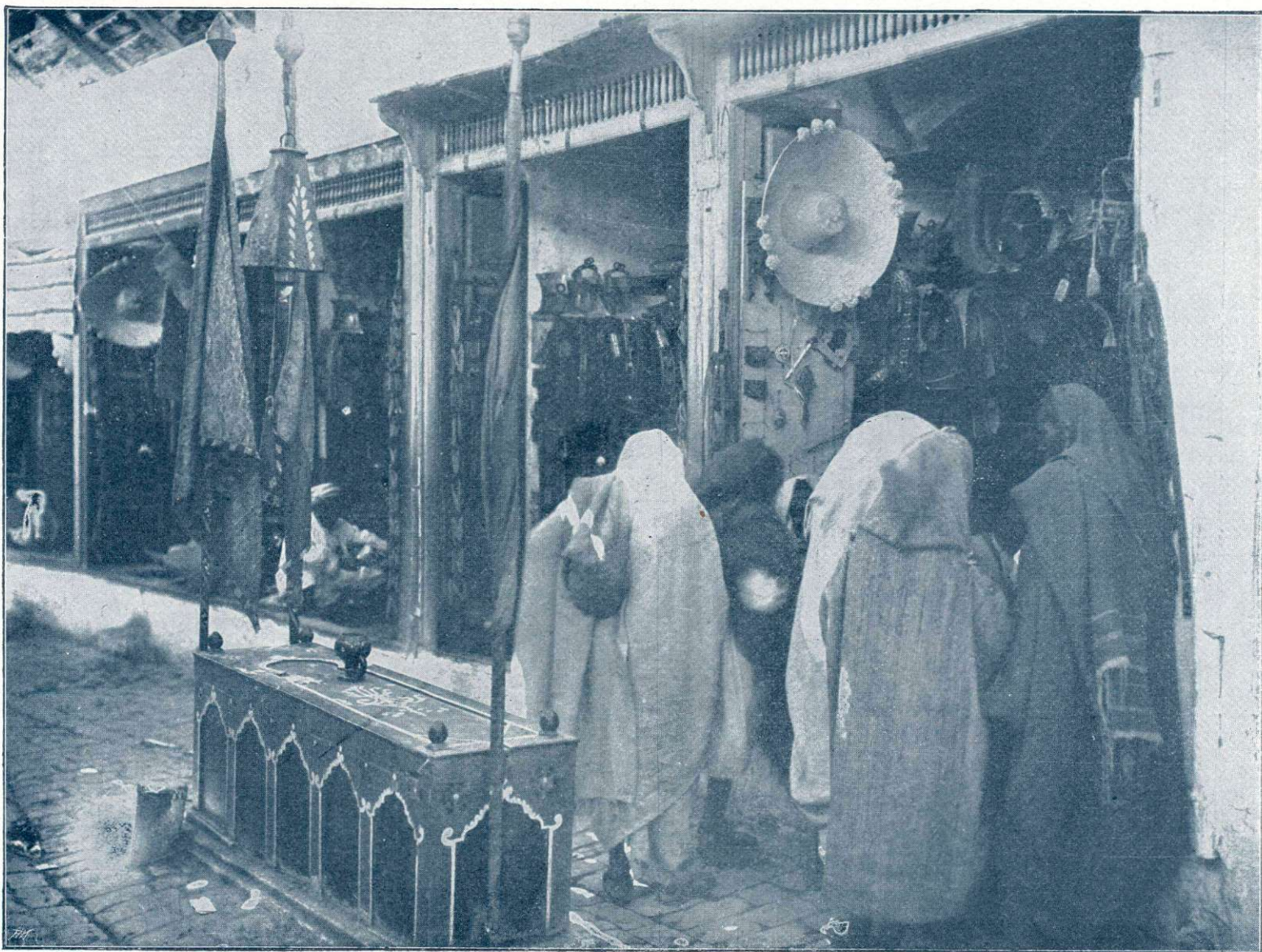
„Ne znate! Pa pustite!“

„Včasih sem že kadila, pa mi ne tekne!“

„Zato ste pa šli v Bukovje, kamor so Vam ponujali! Nič fraz, naravnost se govori! Vse vem!“

„V Bukovje sem se branila, ker je celo preveč odtrgano od sveta.“

„Tako? Odtrgano od sveta —! Saj to je naš poklic! Kot učiteljica na kmetih sem odtrgana od vsega, kar se imenuje svet. Družbe nič, kruha malo več kot nič, to je svet? To je Sahara, ljuba duša, Sahara, pusta in prazna kakor zemlja pred stvarjenjem.“

ARABSKE PRODAJALNICE.

„Jaz pa kadim kot Turek! Kaj hočem! Tu pod milim nebom nimam nič; če bi še cigaret in romanov ne bilo na svetu, potem obupam in se menda obesim na prvo vejo.“

„Kaj v šoli ne dobite razvedrila?“

„V šoli, kaj še! Vprašam Vas, kdo se pa zarije v ta posel iz poklica, namreč iz tistega poklica, o katerem so nam deklamirali po šolah. Ali ste se Vi posvetili — to besedo je izgovorila z grozno ironijo — iz samega veselja, notranjega veselja, vzgoji nadebudne mladine, kaj?“

„Ne vem, ampak veselje pa vendar čutim v srcu.“

„Popolnoma brez zabave pač niste in brez družbe tudi ne. Imate koleginja, knjige, krasne izprehode —“

„Koleginjo — imam —, pa ta ima poklic, zato ni ljubezni med nama. In izprehodi! Ali naj na stara debbla trkam in se s smrekami pogovarjam, pa s tičicami, kakor princezinje v bajkah. Za take sanjarije mora biti človek nekoliko trčen, jaz pa nisem. To ni svet in to ni življenje! Vsaj zame ne!“

„Gospodična koleginja, ste rekli, ima poklic.“

„Da, ima ga, kakor ga sto drugih nima. To je naš socialist! Vsaj jaz jo tako nazivam. Ste bili že pri njej?“

„Še ne!“

„Pojdiva, Vas spremim. Čudili se boste!“

Mara in Alena sta stopili v Minkino stanovanje.

„Najina koleginja — Alena —, naš socialist — Minka!“

„Mara, Mara, vedno nepoboljšljiva porednica! —“

Minka je odložila škarje in meter in pristrčno pozdravila Aleno.

„Poglejte, njeno stanovanje je modni salon!“

Mara je dvignila na mizi za kroj prirejene otroške predpasnike in jih kazala Aleni.

„Za Miklavža pripravljam, za revne šolarice.“

„To je zares lepo, gospodična! Boste še mene učili. Nič ne razumem.“

„Drage volje! Kar pridite!“

„Ti socialist, ne boš mi izkvaril dekleta! Pomislite, Alena, kaj neki ima Minka od tega? Prosjači, sama daje od te revščine, kar ima, urezuje, šiva — če to ni smešno —! Če nočejo ljudje sami oblačiti otrok, naj bodo naги, kaj me briga!“

„Gospodična Alena, ne verujte vsega! Mara je navihanka! Kolikokrat mi pomaga do polnoči, še dalje!“

„Kajpada pomagam, da ne zblaznim od dolgega časa.“

Mara je stopila k stojalu za knjige.

„Poglejte, kaj ima tu! Perutninarstvo, Vrtnarstvo, Homeopat — Kmetijstvo —“

„To je moj svet, to je moje veselje! Mara, ne veš, kako je Brtancu pomagal akonit! Izboren uspeh!“

„Nikar ne pripoveduj, Minka! Kadar se lotiš bomb, tedaj me pokliči, da razbijeva ta pusti svet!“

„Ali pa tedaj, ko se naučim ženine delati —“

„Potem pa bomb ni treba!“ —

Vse tri so se zasmejale.

„Kaj pa to? Ženin? Ljubček?“

Mara je pokazala na Alenino razglednico, ki je gledala izza pasa.

„Ba, vsiljivec!“

Mara se je sklonila, da je videla pisavo.

„Oho, ga poznate?“

„Koga?“

„Bresta! Saj je njegova pisava!“

Alena je bila vidno v zadregi, kar je Maro silno veselilo.

„Kaj ga poznam? Enkrat sem govorila z njim, pa že pošilja razglednice!“

„Dekle, le pazi!“ ji je namežiknila Mara.

„Mar mi je!“

„Ste pa Vi njemu, kakor se vidi! Vam ga privoščim, jaz ga nočem, za ves svet ne. Tega že ne! Takle idealen fantast, takale mehkoba.

Mož mora biti mož, skala, da se ima žena kam opreti, kakor vinska trta ob kolje.“

„Mara, ne zarekaj se!“

Minka je izpregovorila to s čudovito resnobo, z dvignjenimi obrvmi in žugajočim prstom. V tej besedi, v tem pogledu in v tej kretnji je bilo nekaj, kar je pretreslo. To sta občutili obe, Alena in Mara. Umaknili sta se očem Minke, pa ob istem hipu se sami srečali s pogledi. In obe sta brali v očeh druga drugi skrivnostno tajno, kakor veliko, v bodočnost zapisano vprašanje . . .

Tedaj je zazvonilo poldne.

V.

„Viktor, kako je bilo?“

Tako je vprašal sina oče, ko si je po večerji nalival v kozarec terana.

„Dobro. Kajne, Alena, da sem bil priden?“

„Je šele prvi dan, Viktorček! Pohvalo boš moral pošteno zaslužiti. Zato danes še nič ne rečem.“

„Jo bom, jo bom, jo bom!“

Deček je poskakoval na stolu in gledal v lice Aleni, ki se mu je smehljala in mu z roko gladila razkuštrane lase.

„Lej, Štefan, kako se imata rada! Res me veseli, gospodična! Kakor nalašč ste zanj!“

Mati je nalivala čaj v skodelice.

„Je prav tako,“ je prikimala Štefan ženi ter si točil vnovič.

„Meni tudi čaja!“ je prosil Viktor, ko je opazil, da zanj ni posodice na mizi.

„Zate ni čaj! Ti dobiš piškot in jabolko! To je za otroke!“

Viktor je pogledal očeta, ki mu je odrekel čaj, se namrdnil, izbuhnil veliko šobico in začel cefrati franže namiznega prta.

„Pusti!“ je zagrmel oče. „Če ne —“

Ozrl se je po leskovki, ki je tičala za podobo na steni. Pajčevine so visele od nje.

Tudi Alena se je ozrla tja, zagledala pajčevine na šibi in skoro bi bila na glas izpregovorila: „Za parado.“

Viktor se ni zmenil za očetov grozeči pogled na šibo. Vstal je in se šel v kot kujat.

Alena je stopila k njemu.

„Ne jokaj! Vzemi piškot in jabolko! Jaz tudi ne bom pila čaja, ker te imam rada! Vidiš, zaradi tebe ne!“

Viktor se je obrnil, oči vse zasolzene.

„Res ne boš?“

„Kaj pa tičeš gospodično, smrkolin!“

„Gospod Smrekar, nikar, saj sem mu dovolila, da me tiče. Bova še bolj prijatelja.“

„Uh, ti si tudi pregrob s fantom, kadar se nastaviš,“ je zamrmrala žena in mu ponudila čaj.

„Spat naj gre!“

„Pa pojdiva, Viktor! Spremim te!“

Sinček je ubogal Aleno. Pri mizi se je pa domislil obljubljenega jabolka in piškota. Izmuznil je roko iz Alenine dlani, pobral klobuk, ki je ležal pod stolom, in sam naložil piškotov in jabolk polno štulo.

„To je preveč,“ je svarila učiteljica. „Nikar toliko.“

„Sem lačen!“

Iz oči mu je gledala kljubovalnost.

„Ná, pa še te!“

Oče je pograbil še tri jabolka in mu jih vržel v klobuk. Sin je pa odmaknil, da so se zakotalila po sobi, in zbežal skozi vrata.

Alena se je kmalu vrnila iz Viktorjeve spalnice, kjer ji je odkritosrčno povedal, da se šibe nič ne boji in da ni nič lačen, da je jokal kar tako, nalašč.

Smrekar se je smejal sinu in omenil Aleni:

„Ta bo tič, kaj?“

Alena ni nič odgovorila.

Štefan je izpil zadnjo kupo terana in si primaknil čaj.

„Alena, par pisem bi mi pisali, kaj?“

„Prosim!“

„Meni se po večerji ne ljubi, pa je nujno.“

In narekoval ji je par kupčijskih pisem v jeziku, ki je bila mešanica laških, nemških in slovenskih besedi. Kadar je Alena prekinila in skromno vprašala, če bi se to ne zapisalo slovenski, je Smrekar vselej zamahnil z roko.

„Kaj tisto! Tako pišemo mi, ki imamo kaj pametnega pisati. Ko boste pisali fantu zaljubljene budalosti, pišite po svoje! Sedaj — po moje!“

Ko je pisala naslove, so se vrata v obednico naglo in bučno odprla. Vstopil je človek, da se ga je Alena prestrašila. Mozoljast obraz, porastel s ščetinasto, redko brado, višnjev nos z bradavico, oči čudno majčkene, zelenkaste, obleka oguljena in osmoljena. Vegastega klobuka ni snel. Da je bila Alena sama v sobi, bi bila strahu zakričala, prepričana, da je prišel nadnjo bandit.

Zato se je tembolj začudila, ko sta Smrekarja oba hkrati veselo pozdravila prišleca.

„No, Jok, te je vendar prineslo! Kar natak-njen sem že bil! Kakor na trnju! Sedi!“

Prišlec si je primaknil ropotaje stol, se ozrl, kakor bi nečesa iskal, potem pa pljunil kar za vrata in sedel.

„Pasje sem delal, Štefan! Žejen sem!“

„Tina, stopi po pijačo!“

Žena je vzela liter in odšla.

Jok pa je segel po steklenici ruma in si natočil v vinski kozarec.

„Najprej bom kapljo tegale, da se mi duša otaja.“

Nagnil je, zamižal in zvrnil.

„Aha-ha! Ta je, ker pošteno vreže po grlu!“

Z rokavom si je obrisal kocine krog ust.

Žena se je vrnila z vinom.

„Gospa, jaz grem, da ne motim, jeli?“

Alena je vprašala kakor strahoma.

„Le ostanite, Vi ste naša. Morda piševa še eno pismo!“ Smrekar je izgovoril to zapovedujoče in s poudarkom, ki je narekaval: Kar se bo sedaj govorilo, je naše in ostane med nami.

Alena se je primaknila h gospe, od katere je šepetaje zvedela, da je prišlec gozdni mešetar Jok Maslè.

„Grdun, kajne, ampak desna roka mojega moža pri takih kupcijah.“

Mešetar si je nalil parkrat v kozarec, preden je začel s pripovedovanjem.

„Šest tisoč je vreden Brnotov les, vreden med brati!“

„Si preštel pravilno? Premeril debla?“

„Za prmoj — — —“

Jok se je veril in dušal, da je bilo več kletvin nego besedi.

„Vse premeril, vse preštel. In če sem se zmotil za pet kubikov, naj me vrag cvre še dvajset klafter bolj globoko, kot me bo itak.“

„In Brnot?“

„Drži za širitisoč in ne jenja, dasi sem ga pestil in opijanil. Ne jenja.“

„Torej dva tisočaka bi se le iztesalo iz gozda!“

„Dva najmanj. Pa raje več nego manj.“

„Ko bi ga še enkrat poprijel?“

„Ne bom ga! Je hudir tako previt, da mi je zagrozil: sam preštejem in premerim. Morda je še več vreden gozd, še več!“

„Torej ne kaže, da bi čakal!“

„Udari, Štefan, koj udari, še jutri! Dva tisočaka sta tudi vredna, da se pripogneš. Mar ne? Zakaj povem ti: kmet se je začel brihtati. Ne prodaja rad gozdov načez. Na kubike, na kubike!“

Mešetar je zopet nagnil kozarec in ga izpraznil v dušku.

„E, Štefan, smetano smo pobrali.“

„Kako pa z vdovo Strniška? Ta Brnotov drobiž me ne briga toliko. Pri njej bo pa masla na cente.“

„Tudi njene gozdove sem prehodil, dvakrat, trikrat. Tu pa rečem: Vsaka ura je zlata vredna

— za izgubo ali za dobiček! Nikomur se še ne sanja ne, kaj je denarja po teh njenih tokavah. Njej sami pa najmanj. Kaj pa baba ve. Nič.“

„Jaz pa vem, dobro vem.“

„Nič ne veš, Štefan, ti tudi ne. Samo jaz vem — in pa še eden!“

Mešetar je potrepetal z levim očesom, Štefan se je nagnil razburjen do njega.

„Kdo zlodja? Lažeš!“

„Veš, kaj mi je rekla danes?“

„Si bil tam?“

„Bil. Je rekla: S Smrekarjem se še ne menim ne, ker je tako trd, vsaj dva dni ne. So bili iz Trsta pri meni . . .“

„Peklenska reč, kdo?“

„Počakaj. So bili iz Trsta pri meni, je rekla, pa mi jutri ali pojutrišnjem pišejo, ali celo kar udarijo na telegraf. Če pa ne bo pisanja, potem pridita s Smrekarjem.“

„Iz Trsta? Le kdo jih je zvodil na ta sled? — Jok, to ti povem, če si ti . . .“

Smrekar je zardel jeze in divje bulil v mešetarja. Ta se je pa široko zarežal in pokazal škrbine rumenih zob.

„Jaz ne, ker nisem taka prismoda, da bi si žagal vejo, kjer stojim. Slutim pa.“

„Kôga?“

„Minka!“

„Učiteljica?“

„Prav ta utegne biti.“

„Ne verjamem,“ se je oglasila Smrekarica.

„Tiho, ženske!“ je zaškripal Smrekar, razgret in razdražen.

„Jok, govori!“

„Ko sva midva odšla zadnjič, in ti nisi hotel primakniti tistih par tisočakov — prebito si bil neumen — je prišla Minka prosit za revne šolarje. In Strniška, vem, da je jadikovala in se grozila nad tvojo skopostjo pred učiteljico. In ta — saj se v vsako reč vtakne — je pač rekla: Mati, poskusite, ponudite drugam. Tako-le!“

„Če je to naredila, potem naj se pripravi!“

Alena se ni mogla zmagati in je rahlo pozikusila zagovarjati kolegino.

„Gospod Smrekar, saj ni mislila . . .“

„Ženske tiho! sem rekel. Ne vtikajte se vmes! To pa rečem: Alena, Vi zvedite to stvar od Minke. Morate! Če je res, potem ji je tu odklenkalo. Sem že druge in drugačne pregnal, pa bi te ne. —“

Smrekarica je ovila roko Aleni krož pasu in jo stisnila k sebi. Čutila je, kako drgeta razburjenja.

„Saj ni tako! Nekoliko ga ima, pa govori!“

Aleni so se zarezale ostre črte, čelo je zatemnelo v gubah.

„Torej, Jok, kako?“

„Kako? Nič, dokler ne pride pismo. In če pride, zopet nič.“

Štefan je naglo vstal in hodil togotno po sobi, da so šklepetale šipe po oknih. Dami sta se stiskali druga k drugi, mešetar je pa pil in pomežikoval v polne kupice, katere si je nalijal v strahu, da ne bi ostala kaplja v steklenici.

„Na! Jutri pridi navsezgodaj! Lezi, če hočeš, kar v naš hlev! Nocoj nisem za pametne misli!“

Štefan mu je stisnil pest drobiža. Jok je stoje izpil zadnji kanec — in šel.

Tedaj je tiho pa naglo odšla tudi Alena. Niti lahko noč ni rekla.

V svoji sobi je segla po peresu, da piše staršem. „Moram, moram! Ne, tu ne vzdržim! Samo ta dan! To je groza!“

Začela je.

Iz sobe so doneli še vedno težki koraki Smrekarjevi. Pero se je ustavljalo — zatikalo — podobne so vršele po glavi — roka je omagovala — dokler ni omagala — — — Glava ji je klonila na mizo . . .

Ko se je prebudila iz težke dremotnosti, ni bilo več čuti trdih korakov. Pomela si je oči, pogledala pričeto pismo, zgrabila ga in raztrgala na kosce in za njim raztrgala tudi Brestovo razglednico.

(Dalje.)

PESEM.

Zložil I. Mohorov.

Hvalnica rešenje zročega,
prošnja v temi samujočega,
materinske ljubezni odmev,

moža v borbi krvavi spev,
višek sem dokazov in resnic
na ustnicah mročih devic
mučenic . . .

ANNO DOMINI . . .

Zgodovinska novela. — Spisal Alojzij Remec.

III.

(Konec.)

Pisar Lichtenberg in grajska hlapca Juri in Gregor, ki so stražili vhod v grad, so tisto noč sedeli v nizki obokani sobi ob vratih ter prešerno igrali in pili.

Lichtenberg je učil svoja tovariša latinskih verzov:

„Per vinum, gaudium et patientiam
vincimus mortem, pestilentiam.“

Razložil jima je tudi, kaj pomeni to: da namreč z vinom, veseljem in potrpežljivostjo premaga človek smrt in kugo. Pravil jima je, da ima ta rek v latinskem jeziku čudovito moč proti bolezni.

Hlapca sta mu verjela in s težkim jezikom jecljala besede za njim, metala karte na mizo in se po domače pridušala in klela, če sta izgubljala.

„Z žgano vodico se tudi kuga in jeza prežene, prijatelja moja. Še boljša je nego vino, ker je močnejša!“ ju je tolažil pisar.

In posoda z žganjem je šla okrog mize.

„Ali jo unesemo, ali ne, gospod secretarius?“ je vprašal Juri, ki je bil starejši, in je srdito udaril ob mizo.

„To partijo? . . . Morda . . .“ je odgovoril pisar.

„Kaj partija! Življenje, mislim. Tam zunaj se godi sam Bog vedi kaj. Če sodim po zvonjenju do onega tedna, je že pol vasi pomrlo. Zdaj že dolgo ne zveni več — mežnarju se nemara ne ljubi več vleči za vrv. Torej to mislim. Ali jo unesemo, ali pobere tudi nas tista pestilenca, o kateri ste pravili . . .“

„Tega ne vem . . .“ je počasi odgovoril pisar, preštel karte in pobral denar. „Lahko se nam zgodi kakor s to partijo. Vse je kazalo, da jo izgubim, pa sem jo le dobil. Tako je z boleznijo in s smrtjo . . .“

„Naš grof se je nemara zelo boji. Nič ga ni na izpregled.“

„Ah, kaj grof! On se ne boji niti vraga — za svakinjo mu je.“

„Za svakinjo . . . Za lepo gospo Katarino . . .“ je pomežiknil Gregor, mlajši hlapec, in se nasmejal.

Pisar se je razjezil.

„O tem ne govorimo . . . Grof je grof, vidva sta pa grajska hlapca Juri in Gregor . . .“

„Hotel sem samo povedati, kako je nekoč nekdo zaupal gnjat mački, naj jo varuje . . .“ se je smejal Gregor.

„Jezik za zobmi in igraymo!“ je vzrožil Lichtenberg in premešaval karte.

Nenadoma se je zdrznil in posluhnil.

„Tiho! Ali se ne čujejo odzunaj koraki?“

Gregor je skočil k ozki, visoki lini, skozi katero je molela vun mušketa, in pogledal na cesto, ki se je spenjala zunaj v motni mesečini iz vasi do grada.

Bled in preplašen je odskočil.

„Prikazen . . .“ je zajeceljal.

„Kaj?“ je vprašal pisar, pobral karte, ugasnil plamenico in jo otrl ob tla.

„Prikazen . . .“ se je tresel hlapec. „Dolga, črna postava kleči tam zunaj sredi ceste, se priklanja, razprostira roke in pogleduje proti gradu. Črna smrt je . . .“

„Šema!“ se je razjezil pisar in stopil sam k lini. Res je ugledal tam sredi ceste, dober streljaj od grada, v črni halji visoko postavo, ki je stala nepremična, nema, kakor iz kamna izklesana v polmračni svetlobi.

Zaklical je svoj rek, naj se umakne in naj ne hodi bliže, a prikazen se ni genila, bila je kakor zamaknjena.

„Bomo videli, ali se umakne . . .“ je tiho zarenčal in zgrabil Gregorja za roko.

„Streljaj!“ je ukazal in stopil od okna.

Hlapec je s tresočimi rokami prijel za težko puško, pomeril in sprožil. Jeklo je prasnilo ob kresilni kamen, iskre so zapršele, a puška ni počila.

„Na duhove ne bom streljal . . .“ je drhtel hlapec in omahnil v kot na klop.

„Tepec! Na prašnici ni trohice smodnika!“ je zarjul Lichtenberg, zgrabil z roko v usnjato možnjo s smodnikom, ga nasul na prašnico, prijel za mušketo in pogledal vun.

S počasnimi koraki se je postava bližala.

„Nazaj!“ je zatulil pisar.

„Katarina . . . Leonhard . . . Ludovik . . .“

Ta klic je zamoril grom muškete, ki jo je tisti trenotek skoraj nevede sprožil Lichtenberg, sam trepetajoč od groze.

Hlapca sta drhtela na klopi in se križala, kakor bi bila prišla njiju zadnja ura, pisar pa se je naslonil k lini in strmел z izbuljenimi očmi vun.

Počasi, počasi se je dim razgubil, a mrak je bil gostejši nego prej, oblak je bil nemara zakril mesec. Cesta je bila prazna, kolikor je bilo moč videti v poltemi, in črne postave, ki je bila prej zunaj, ni bilo več nikjer.

Vrata so se odprla in pod obokom je stal sam grof Ludovik de Vacaneis z voščeno svečo v srebrnem svečniku v roki.

„Kaj je? Zakaj ste ustrelili?“

Hlapca sta bila od straha še nema, pisar pa je v zadregi pripovedoval, da se je nekdo bližal, da se ni hotel vrniti in da je zato streljal.

Grof je pogledal na cesto, ki jo je zopet oblivala motna mesečina.

„Zunaj na cesti ni videti nič ne na tleh, ne drugod. Ali ste streljali naravnost v neznano osebo?“ je vprašal zlovoljen.

„V prsi, gospod grof...“ je odgovoril pisar in povetil oči.

„Saj ne znate streljati. In sploh sem ukazal streljati le za strah...“

„Bogve ali je bila tista prikazen sploh človek. Jaz prisežem, da je bil duh...“ je mrmral Gregor, ki je bil tačas ukresal ogenj in prižgal plamenico.

„Sence in prikazni vidite, ker ste se napili. Po žganju diši in po tleh so raztresene karte... Lichtenberg, ali sem vam ukazal na ta način stražiti? Če vas še enkrat tako dobim, vas poženem vse tri v temnico pod stolpom za mesec dni ob kruhu in vodi...“

Razjarjen je grof odšel in zaloputnil vrata za seboj, da se je vse streslo. — — —

Gori na oknu je slonela Katarina de Vacaneis in gledala v daljavo. Tudi njo je vzbudil strel, naglo se je oblekla, odprla okno in poslušala v noč.

Potegnil je veter, v vrtu pod gradom onstran ceste so se gibale veje, zdelo se ji je, da nekdo ječi.

Srce ji je burno bilo, v dušo se ji je razlila nepoznana plašnost in bridkost. Solze so ji silile v oči, ustnice so šepetale: „Ubogi popotnik, bogve kdo si in kam je peljala tvoja pot... V tvojih očeh je bila že blaženost svidenja, gledal si že svoje drage, a nenadoma je prišla smrt, preden je srce okušalo radost, ki jo je samo slutilo...“

Ko je nekdo potrkal na vrata, je Katarina zaprla okno in šla odpret.

„Oprostite, Katarina. Bal sem se, da ste se tudi Vi zbudili, in nisem se motil. Toda pomirite

se — Lichtenberg je pijan in je streljal na prikazni svoje razgrete fantazije.“

„A vendar sem slišala, da nekdo ječi v vrtu onstran ceste, prav tam, kjer cveto pod bezgovim grmičjem vsako pomlad prve vijolice...“

„Motili ste se, Katarina. Bodite prepričani, da ni bilo nič!“ se je poklonil Ludovik.

„Bog daj!“ je vzdihnila ona.

„Lahko noč!“

Ključ je zarožljajal v vratih, koraki so se razgubili na dvoje strani, trdi, odločni po hodniku na eno, tihi, boječi po preprogi na drugo do pokleknika, iznad katerega je zrl Zveličar po motno razsvetljeni spalnici Katarine de Vacaneis.

Zunaj v vrtu pod gradom pa je ležal na travi pod brstečim bezgovim grmovjem mrtev človek. Oči so strmele široko odprte v zvezde, mrzli prsti so stiskali na mrtve ustnice prstan z drobnim križcem. Na sredi je bil vdolan velik rubin, na katerem je oledenel zadnji poljub in vzdih umirajočega spokornika: „Tibi commendo spiritum meum...“

* * *

„Glej, da bi ti mogla vdihniti eno misel, moj Hektor, eno samo misel: da bi letel iskat svojega gospoda, bi te poslala v daljavo, da mu neseš moj pozdrav in mu naročiš, naj se vrne...“

Tako se je pogovarjala ob oknu Katarina de Vacaneis s sivim sokolom, svojim ljubljencem, in ga gladila z orokavičeno roko.

Toda ptič je ni razumel, le kimal in stresal je z glavo, kakor bi se hotel oprostiti usnjate čepice, ki mu je zakrivala oči.

„Ah, koliko časa bo še trajalo to strašno življenje?“ je vzdihnila grofica in dela ptiča v obroč, ki je visel izpod stropa.

Pogledala je po sobi in njene oči so se ustavile na sliki svete Katarine, njene patrone. Brušeni noži na kolesu ob svetnici so se svetili, kakor bi jih bil slikar dan poprej naslikal, palmova vejica v njenih rokah je zelenela, kakor bi bila ravno kar odtrgana; oči so zaupno zrle v nebo, na obrazu je sijal odsev nebeške gloriije.

„Tudi ti si trpela in — zmagala!“ je vzkliknila grofica nenadoma in stopila k oknu, da umiri razburkano srce.

Solčno jutro se je zlatilo po dolini.

Gozdi so zeleneli, travniki so dobivali novo barvo, med njimi so temnele njive, iz mokrih, črnih razorov so kipele prozorne meglice. In med vsem tem: bela cesta kakor srebrna reka in poti ob strani kakor potoki. Sive hišice so dremale pod goro, tuintam se je svetila cerkvica med zelenjem.

Tam za holmi v daljavi za širnim poljem pa se je skrivala Gorica, za njo so se daleč, daleč dvigale italijanske gore, ki jih je oko komaj moglo razločiti v modrikasti belini od oblakov, ki so se srebrili nad njimi.

A vse je bilo mrtvo, zapuščeno.

Ni bilo orača na njivi, ni bilo popotnika na cesti, le tuintam je gorel samotni ogenj sred polja in črni dim se je valil proti nebu kakor ogromen steber in se rogal jasnemu pomladnjemu jutru. Pregnal naj bi bil kugo in smrt, a Katarini se je zdelo, da stoji sredi vsakega ognja v siv plašč zavita visoka koščena postava, ki je ogenj ne sežge in meč pred njo ne obvaruje, da se smeje ljudem in njih bedastemu početju...

Po dolgem času je pozvonilo nenadoma z vsemi zvonovi, tam daleč pri Svetem Mihaelu sta se oglasila dva drobna, boječa zvončka, Sveti Jakob je odgovoril s svojim edinim. Žalostno, obupno zvonjenje je donelo prek doline, kakor bi zvonilo pomladi in lepoti in življenju za smrt in grob na veke...

Nenadoma je zvonjenje utihnilo, iz vasi se je vila dolga, črna procesija in se počasi pomikala po cesti. Pred njo se je zibal velik siv križ, za njim je stopala vrsta spokornikov, po dva in dva, s sklonjeno glavo, počasi, počasi, kakor bi bili sami starci in bolniki.

In smrtna tihota...

Katarina je odprla okno, da sliši vsaj en sam glas, en sam vzdih iz te procesije in tišine.

„Kuge, lakote in vojske — reši nas, o Gospod!“

Tako je prosil en sam glas, za njim pa je ponovila to prošnjo cela množica. To ni bilo petje, bil je jok...

Samo te besede so donele z bele ceste, po kateri se je pomikala procesija. Boljinbolj je postajalo tiho, dokler ni procesija izginila za ovinkom in je petje in jok onemel za gričem.

„Ubogi ljudje! Živijo in mrjejo in pomoči ni zanje, če se jih ne usmili nebo...“ je šepetala grofica.

Pod goro se je splašila tisti hip jata črnih ptic, se dvignila in odletela leno prek doline. A nenadoma se je obrnila proti gradu in se spustila na vrt pod njim.

„Groza... Poslanci smrti!“ se je stresla Katarina, zaprla oči in poslušala krakanje črne jate.

Nenadoma jo je prevzela drzna misel.

Skočila je k sokolu, ga vzela z obroča in ga nesla k oknu.

„Tako, moj Hektor! Plani med krokarje, med te gnusne ptice, in razženi jih! Nočem smrti in groba in žalosti...“

Z drhtečo roko je odpela sokolu čepico in mu jo potegnila z glave. Zaspano oko se je zbi-strilo, ko je ugledalo dan, ptič je udaril s perotnicami, zletel s prsta in se v visokem loku vrgel med roparsko svojat.

Črn oblak se je dvignil iz vrta, z divjim krakanjem se je razletela vsa truma na vse strani, sokol pa se je vrnil proti oknu in sedel na roko.

Katarina je ostrmela. Iz Hektorjevih kremp-ljev je padlo nekaj blestečega, zvenečega na tla, ko se je oklenil z njimi njenega prsta.

Naglo je dela ptiču zopet čepico na glavo, ga posadila na obroč in se vrnila k oknu.

Pobrala je tisto svetlo stvar in onemela.

Spoznala je poročni prstan svojega moža...

Kolena so se ji tresla, da je morala sesti, prsti so ji drhteli, pred očmi se ji je delala tema.

„Leonhard, moj Leonhard...“ je zaplakala nenadoma in poljubljala s tresočimi ustnicami rubin sredi križca na prstanu. — — —

* * *

Popoldne je ukazala Katarina poklicati svaka k sebi.

Bleda, onemogla, z objokanimi očmi je sedela v usnjatem naslonjaču, in ko ji je hotel Ludovik de Vacaneis poljubiti roko, mu je tiho dejala: „Nikar, Ludovik... Morda bi Vam bilo v pogubo!“

„Kako? ... Zakaj?“ je ostrmel on.

„Zdi se mi, da je priplavala smrt tudi v naš grad...“

„Katarina!“ je vzkliknil Ludovik.

Trudno je zamahnila z roko, da je presenečen umolknil.

„Poslušajte! Ali poznate ta prstan?“

Pokazala mu je prstan, ki ga ji je bil prinesel sokol tisto jutro.

Grof je namršil obrvi in dejal: „To je Vaš poročni prstan.“

„Ni res...“ je nadaljevala Katarina. „Glejte, tam na mizi v slonokoščeni škatlici je moj poročni prstan. Ta pa, ki ga sedaj gledate, je Leonhardov.“

„Nemogoče...“ se je čudil grof.

„Poslušajte in vse boste razumeli! Davi je priletela jata krokarjev izpod gore in se spustila v naš vrt. Izpustila sem Hektorja nadnje in prinesel mi je nazaj — ta prstan. Kaj sklepate iz tega, Ludovik?“

„Ne vem, kaj bi rekel. Vse mi je nejasno... Čuden slučaj...“

„Ali se spominjate strele pedsnočnim?“ je vprašala grofica in uprla oko pretresljivo v Ludovika.

„Ne vem, kaj mislite . . .“

„Mislim, da leži moj mož in Vaš brat mrtev v vrtu pod gradom, pred pragom svojega doma . . .“ je dejala počasi.

„Gospa . . . Jaz ne vem . . . Takoj ukažem preiskati ves vrt. Če pride tudi smrt med nas, da Vas le pomirim in pokažem, da ni res, kar ste mi sedaj povedali . . .“

„Prepozno . . . prepozno . . . Leonhard je mrtev in jaz pojdem za njim . . .“ je odgovorila z boleznim glasom, naslonila glavo nazaj in zaprla oči.

Ludovik de Vacaneis se je zgrudil na kolena.

„Katarina, ne umrite! . . .“ je zastokal.

„Dovolj! . . . Hitite!“ je vzdihnila ona.

Vstal je in planil iz sobe. —

Po dolgem času so zaškripala grajska vrata in grof je hitel v vrt onstran ceste. Za njim je stopal pisar Lichtenberg, ki si ni vedel razlagati, kaj grof hoče.

Vrata v vrt so bila le prislonjena.

„Čudno, Lichtenberg — zakaj jih niste zaklenili, preden smo zaprli grad?“ je vprašal grof.

„Sam ne vem, kako da smo to pozabili . . . Vem, da jih nismo zaklenili . . .“ se je opravičeval pisar.

Stopala sta po stezici proti bezgovemu grmičju, ki je rastlo pod zidom in ograjo ob cesti.

Nenadoma sta obstala.

Tam na travi je ležal mrtev človek v dolgi romarski obleki s sklenjenimi rokami na ustih. Kraj njega širok klobuk, ob ledjih čutarica za vodo, ob strani popotna palica.

„Moj brat . . .“ je vzkliknil Ludovik, ko je ugledal mrličev obraz. Pokleknil je trepetajoč k njemu in se sklonil nizko na prsi, kjer je bila obleka krvava. Zakril si je z roko oči in molčal . . . molčal . . .

Lichtenberga je bila groza, ko je zaslišal čez dolgo grofov glas: „Lichtenberg, predsnočnim ste ustrelili svojega gospodarja . . .“

In zopet molk.

Po dolgem, dolgem času je Ludovik vstal in naročil, ne da bi pogledal pisarju v oči: „Prenesite mrliča v grad! V dvorani napravite oder, oblecite ga v viteško obleko in naznanite župniku, da pripravi vse za pogreb!“

Mračen, sklonjen kakor starec je odšel . . .

Zaklenil se je v sobo, se vrgel na posteljo in izkušal umoriti v duši vsako misel, vsak občutek . . .

Ali je ležal tako uro ali dan ali celo večnost? Ni vedel, ampak pred vratmi je nekdo ihtel in trkal nanje, ko se je zavedel.

Skočil je kvišku in odklenil.

Pred njim je klečala Katarinina strežnica Margareta in jokala: „Gospod, gospa grofica je umrla . . .“

Sunil jo je v stran in odhitel v Katarinino sobo. Šel je skoz dvorano, kjer so delali služabniki visok oder, da položijo nanj svojega gospoda. Niti pogledal ni okrog, niti besedice ni rekel, počasi je stopal proti vratom v Katarinino sobo, nalahko jih odprl in vstopil.

Soba je bila vsa rdeča od zahajajočega solnca, ki je sijalo skoz dvoje oken, v naslonjaču pod podobno svoje patrone je slonela Katarina de Vacaneis mrtva.

Črna smrt, ki je tako kruto in divje morila okrog in puščala strašne sledi na obrazih svojih žrtev, je prišla tukaj kakor angel, ki dahne poljub miru in večnosti na čelo bitja, ki si ga je izbral, da ga odpelje v paradiž. Tako pokojno in jasno je bilo obličje mrtve Katarine de Vacaneis . . .

„Še mrtva — lepa in blaga . . .“ je zašepetal Ludovik in odmaknil svoje oči od nje.

Sklonil se je na pokleknik pred Zveličarja, zakril obraz in nič drugega ni mogel izpregovoriti kakor besede: „Sedaj je vse proč, vse . . . Samo k tebi, Kristus, da mi daš mir srca . . .“

Pred vratmi pa so poslušali služabniki in zdelo se jim je, da grof Ludovik de Vacaneis joče . . .

IV.

„Ali je to prav, kmetje, da vas grabi in mori črna smrt, da cepate po tleh kakor muhe — gospoda pa se je zaklenila v grad in za varnim zidom pije in je in se veseli, ko vi umirate? Ali je to prav, vas vprašam?“

Tako je kričal Rok Križaj tisti večer v gostilni.

„Seveda ni prav — pa kaj hočemo! . . .“ so odgovarjali kmetje.

„Kaj hočemo . . . kaj hočemo? . . . Šeme ste . . . Vsi smo enaki pod solncem, kadar pride grenka smrt . . . In zato bi jaz gospodi gori na gradu posvetil, ko je tako lepa prilika . . .“

„Rok, ne delaj greha! Davi smo prosili s procesijo Boga, naj že dene iz rok strašno šibo, s katero nas tepe. Zdaj pa kličeš ti vraga na pomoč!“ je zastokal v kotu tisti bajtar, ki mu je bil dal Križaj prvemu sto cekinov.

„Kaj ti je, Reberniki?“ se je začudil Križaj. „Slabo . . . Bojim se, da nas Bog tepe zavoljo tebe . . .“

„Če ti je slabo, idi domov in se pripravi na smrt!“ je zaklical Križaj.

„Zbogom, bratje!“ je zaječal Rebernik. „Veliko jih je sedelo že tukaj, ki jih ni več. Jaz tudi grem. Bog vam daj kmalu priti do spoznanja!“

Opotekel se je izza mize in oddrsal omahovaje iz sobe. Ko je stopil pred vrata na cesto, ga je premagala slabost in zvrnil se je na kup kamenja.

Križaj pa je kričal v sobi: „Ne bodite strašljivci, ljudje! Pojdimo enkrat vsi pogledat gor na grad, kako in kaj! Povejmo grofu, da nas je samo pol še v vasi, da se nam godi slabo, da umiramo, ko on živi in se veseli. Povprašajmo ga, ali bi nam kaj pomagal!“

In čudo! Ljudje, ki so šli zjutraj za križem skesani in ponižni kakor spokorniki, so se vsled Križajevih besed izpremenili v razbojnike in grešnike. Zapekle so jih rane, ki jim jih je bil vrezal valpetov bič v prejšnjih dneh, zapekli žulji po dlaneh, ki jih je izgulilo delo po robotah, zapekla zavest, da niso nič in da nimajo nič. Srce, ki je otopelo v delu, bridkosti in strahu, se je vzbudilo in zahotelo maščevanja, saj jutri pride smrt in konec.

„Na grad!“ so zakričali vsi.

„Pa ne praznih rok!“ je zaklical Križaj. „Kako puško vzamemo s sabo in kako sekiro. Martin Vrabec mi je zapustil lepo število takih ropotij; kdor pa ima sam kaj takega pri hiši, naj hiti po nje!“

Kmetje so se razbegnili po vasi in Križaj je razdelil orožje med tiste, ki so ostali.

Nihče ni pomislil, kaj hoče, kaj dela, le želja po osveti, ki je tlela prej kot iskra v pepelu, se je razgorela v mogočen plamen, ki je vžgal vsa srca.

Tako se je zbrala pred hišo v kratkem času skoraj vsa vas.

„Prižgite baklje!“ je ukazal Križaj.

„Kako in zakaj? Morda zato, da nas bodo laže videli in da nas postrele, preden pridemo pred vrata?“ so ugovarjali nekateri.

„Prižgite!“ je grmel Križaj. „Ne gremo kakor roparji in tatovi pred grad, ki se priplazijo ponoči, da jih nihče ne vidi in ne sliši. Kakor sodniki gremo, ki zadoščajo ukazu resnice in pravice!“

„Tu leži Rebernik mrtev!“ je zaklical nekdo tisti hip.

„Vzamemo ga s seboj, da bo grof videl, kako umiramo!“ je zaklical Rok.

Prižgali so baklje, štirje možje so vzdignili Rebernika in dolga vrsta se je napotila proti gradu.

Ko so prišli na streljaj blizu, so se ustavili. Toda ni bilo glasu iz grada, ki se je dvigal siv in hladen k nebu. Vse je bilo temno, le tri okna

dvorane v zgornjem nadstropju so svetila tajnostno v noč.

„Naprej!“

Truma je prihrumela do vhoda in Križaj je udaril s sekiro po vratih, da je zazvenelo.

„Odprite!“ je zaklical.

Ubit glas se je odzval odznotraj: „Kdo je?“

„Kmetje . . .“ je odgovoril Križaj.

Hlapec Gregor je odprl in ostrmel, ko je ugledal pred seboj obraze tlačanov, razsvetljene od rdečih plamenov bakelj, ki so še bolj razvneli v bleščečih očeh ogenj maščevanja.

„Kaj hočete?“

„Stran!“ ga je odrinil Križaj, množica je zahrumela v hodnik in drla nevdržno po stopnicah v gornje prostore.

Nihče se ni zmenil za pisarja Lichtenberga, ki je stokal na kameniti klopi ob vratih. Tudi po njem so se bili iztegnili neizprosni prsti črne smrti.

Hrumeč je pridrla množica do vrat v dvorano. A ko jih je Križaj odprl in je udaril val luči kmetom v obraz, so vsi obstali, kakor bi jih bila z enim migom ustavila nenadoma mogočna nevidna roka.

Tam sta bila dva visoka odra, na enem je ležal grof Leonhard de Vacaneis, na drugem pa Katarina, njegova žena. Med odroma pa je sedel grof Ludovik, tiščal globoko sklonjen obraz v dlani in niti glave ni dvignil, ko so se vrata odprla.

Kmete je prevzel ta pogled. Ostrmeli so, ogenj je ugasnil v očeh, dvignjene pesti so padle, glave so se sklonile, hrum se je polegel. Šepet, molk . . .

Plameni sveč so se umirili, kmetje so začeli tiho drug za drugim odhajati, nekaj kakor kes se je rodilo v njih srcih. Tudi tisti, ki so nosili mrtvega Rebernika, so odšli, le Križaj je ostal, s sklonjeno glavo in polzaprtimi očmi je gledal predse.

Vzdramil se je šele, ko je grof dvignil glavo in izpregovoril: „Kaj je?“

„Nič . . . Mislili smo soditi, a obsodba je bila izvršena, preden so sodniki prišli . . .“ je odgovoril Križaj in odšel. Brez glasa so se zaprla za njim težka, okovana grajska vrata.

Tiho je bilo po vasi, ljudje so se bili razgubili po hišah, izza Čavna se je dvigal lunin srp.

„Kam sedaj?“ se je vprašal Križaj in taval kakor tat skoz sence po vasi.

Ne da bi vedel, kdaj in kako, je stal nena doma pred krčmo, ki jo je bil prevzel po rajnem Vrabcu brez pisma in pogodbe.

Skoraj sovražno je gledal mračno poslopje.

„Nisi mi dalo sreče, ti vražje gnezdo . . . Prokletstvo je v tebi in v tvojih prostorih, ki se bo za vedno držalo tvojih zidov.“

Gledal je na zapuščeno hišo in na vas.

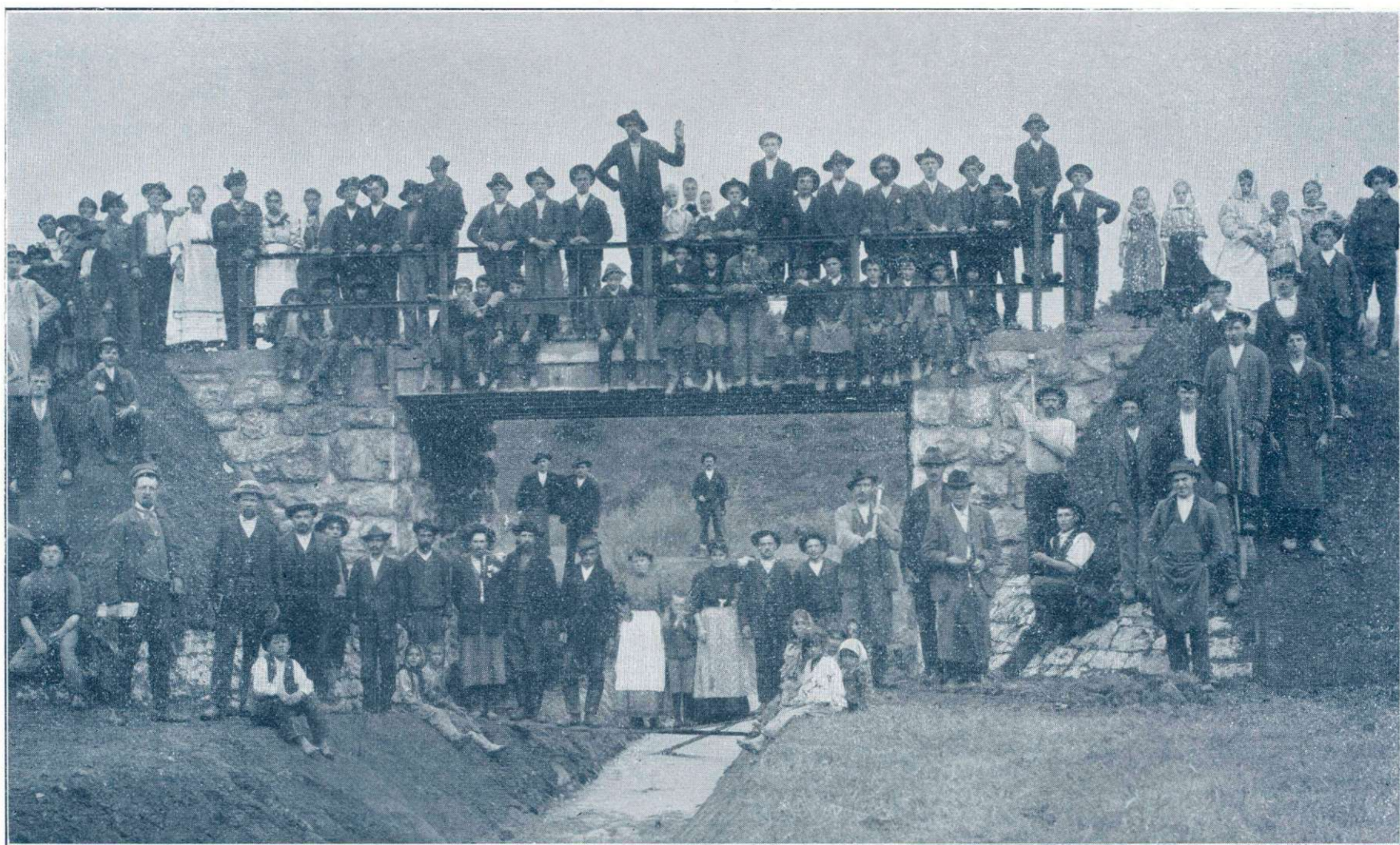
Nenadoma se je zasmel: „Dovolj oddaljeno si od vasi, da te še nocoj lahko brez škode uničim. Naj ne ostane niti kamen na kamnu od Vrabčeve dediščine, kakor ni ostal niti cekin njegovih cekinov!“

Stopil je v hišo in ukresal ogenj. Na štirih koncih je znosil pohištvo na kup in v vsakega vtaknil gorečo bakljo.

„Le gori, da te bo sam vrag vesel!“ se je zasmel, ko je stopil na cesto. Zaklenil je, vrgel

Gledal je proti krčmi ob cesti, a tam je bilo še vse temno. Iz senc med vaškimi hišami pa se je izmotala dolga koščena postava, ki so jo videle le Križajeve oči. Prozorna je bila kakor meglica, v roki je držala koso, dolg plašč se je vil za njo, ko je plavala skoz noč.

„To je smrt, ki je zadavila Velikonja in Vrabca in nešteto drugih, to je smrt, ki je ni ustavil niti visoki zid na gradu . . . To je smrt, ki vzame tudi mene . . .“ je šepetal Križaj in nič groze ni bilo v njegovem srcu, ko jo je gledal.

„MOST DELAMO!“ Od zgradbe na cesti Muljava—Gabrovščica.
(Fot. J. Erjavec.)

ključ skoz okno v sobo, pobral sekiro na tleh in odšel po cesti.

„Dogospodaril sem, zdaj mora priti konec in smrt . . . Velik malopridnež sem in skoraj me je sram, da sem tako malo opravil . . . Brrr . . . Mraz me stresa, v moji glavi je čudno, v prsih tesno . . . Odpraviti se bom moral in iti na pot, ki je nisem še hodil, in sam ne vem, ali pridem k Bogu ali k vragu. Vino in brezskrbno življenje mi je vzelo moč oči, da ne vidijo več, česar drugi niso videli, da je srce prazno in pusto kakor pogorišče . . .“

Pomislil je, se ustavil in zrl po cesti.

„Toda — ne . . . Tam plava senca iz vasi, lahka, kakor iz pajčevine ustvarjena . . . Ali je dim in se je ogenj že prijel Vrabčeve domačije?“

Senca je priplavala do visoke topole ob cesti in naenkrat brez sledu izginila. Ali je splavala k zvezdam v višavo, ali se je vdrla v zemljo, ali se je razgubila kakor meglica, ko potegne veter? Križaj ni vedel odgovora.

„Kam je izginila?“ se je vpraševal in gledal v noč, da so ga oči skelele.

Čudna misel ga je prevzela.

„Ah, morda je pa to drevo tvoje zavetišče, ljuba smrt? Če je, naj bo — posečem ga še nocoj. Čakaj! — —“

Približal se je k drevesu, se prekrižal, dvignil sekiro in začel sekati deblo nizko pri tleh. Udarec za udarcem je odmeval v noč, kmalu mu je pot curkoma lil po obrazu.

Že so mu omagovale roke, pred očmi se mu je meglilo, srce se mu je hotelo ustaviti, v prsih ga je peklo, ko se je drevo nagnilo, zaječalo. Še par udarcev, in zvrnilo se je šumeč in hrumeč na cesto.

„Tako . . . Moje delo je dokončano . . .“ se je oddahnil Rok. „Prvi sem videl črno smrt, Bog daj, da tudi zadnji!“

Zagnal je sekiro v grmovje in odšel omahovaje proti vasi, truden in izmučen do smrti . . . —

Župnik je začuden planil kvišku, ko so ga tisto noč vzbudili iz spanja močni udarci po vratih.

Odprl je okno in povprašal: „Kaj je?“

„Hitro, gospod, grešna duša prosi še, da bi jo izpovedali!“ je zaječal Križaj ob vratih.

Naglo se je župnik opravił, šel v pritličje in odprl vrata.

„Križaj — ti?“ se je začudil.

„Da, gospod, in smrt me tišči za vrat. Rad bi prišel v sveti raj, zato sem Vas prišel motit. Hitiva, zakaj dolga je rešta mojih malopridnosti . . .“

„Stopi v sobo!“ je dejal župnik, podal Križaju roko in mu pomagal.

V sobi se je Rok onemogel zgrudil na stol in začel moliti.

Mrzel pot mu je stopil na čelo in oči so se mu že motile, ko je končal izpoved in prosil: „Gospod, na cesti leži posekano drevo. Pred vasjo je. Tam je izginila nocojšnjo noč črna smrt. Iz lesa ukažite narediti podobo mojega patrona in naj sezidajo tam kapelico! . . .“

Glas mu je pojemał.

„Kaj si videl tam, Rok?“ je vprašal župnik, a Križaj ga ni več slišal, ker se je onesvestil.

Tisti hip je planil iz gostilne ob cesti visok zubelj proti nebu, a nikogar ni bilo, da bi bil šel gasit.

Proti jutru je Križaj umrl — zadnji, ki ga je vzela črna smrt.

Tisti večer, ko so ga pokopali, pa je sedel stari župnik k mizi in odprl kroniko. In vsa groza tistih dni je bila v prvih črkah in besedah, ko je zastavil gosje pero in začel pisati o kugi: — Anno Domini MDCLXXXII . . . —

SPOKORNIK.

A. S. Homjakov — Al. Benkovič.

Po trdih grudah, prašni njivi,
da mogel nisem več od muk,
od jutra v noč orač trpljivi
jaz vodil težki svoj sem plug.

Zadosti; s tolpo podivjano,
z brezumjem krepko se boreč,
izgubil svojo moč sem rano,
ne morem več, ne morem več!

Čas je počitka! O livade!
Tišina ti polja in vod!
In od vejičja rasti mlade,
spleteni nad globeljo svod!

Le enkrat v sence blagodejne
naj sklonim se čez šumni vir,
naj moje prsi, prsi žejne,
v sé dihaajo večerni mir!

Otrem naj čelo, mokro znoja!
Ves prašen sem od dela, glej!
. . . Brezumnik! Tebi ni pokoja,
počitka ne; naprej, naprej!

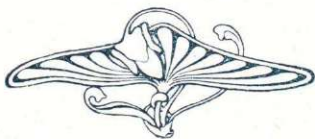
Glej njivo, skrb te čaka mnoga,
in daleč ni več do noči —
Pokonci, leni suženj Boga!
Le nujno! ti Gospod veli.

O, mnogo stane žitje tvoje,
odkupljen s križem si, krvjo;
orač, dovrši delo svoje!
Pogumen bori se krepko! —

Pred glasom groznega pozvanja
s trepetom klanjam se ječeč,
a Ti brezumnega mrmranja,
o Bog, ne spomni se sodeč!

Zvršit grem v trudu zdaj in v poti,
kar sam določil si mi Ti,
očesa ne zaprem v dremoti,
in borba me ne oslabi.

Ne puščam pluga, rob lenjivi,
poprej ne ganem se odtod,
da bo pripravljeno na njivi
za Tvojo setev, o Gospod!

DRUŽINA
MATEJA
RUTARJA
V VLADI-
KAVKAZU.

MED SLOVENSKIMI IZSELJENCI V VLADIKAVKAZU.

Napisal dr. Ivan Knific.

(Konec.)

Otroci, čedno opravljeni, so prihajali pred očeta. „Gremo v cerkev,“ so rekali in izginjali.

„Pri nas je služba božja šele ob enajstih,“ mi je pravil Rutar. „Res, da je kesno; toda v Rusiji meščani pozno vstajajo, okoličani pa tudi ne prihajajo zgodaj v mesto. Tako je vsem še najbolj povšeči.“

Ponudil sem se mu, da ga spremim v cerkev. Bogoslovec je že davno odšel; domeniti se je imel še marsikaj z župnikom in s pevci.

„V naši cerkvi je žalostno,“ mi pripoveduje Rutar po poti. „Župnik je star, nevešč in nevljuden. Gruzinec je, z one strani Kavkaza. Služboval je v gorski vasi med rojaki skoraj celo življenje. Ne sprejme nikakega gosta; še znance odslovi čimprej. Za cerkev že skrbi, toda kaj, ko ne razume niti poljski, in katoliki so pri nas večinoma Poljaki. Saj še komaj ruski zna, drugega jezika pa menda sploh ne, razen gruzinskega in armenskega. Ne pridiguje nikoli, oznanila bere v slabi ruščini; izpovedovati se moramo ruski, pa nas le malo razume. V šoli učitelj poučuje verouk. Prejšnji teden smo imeli prvo sv. obhajilo. Otrok je bilo okrog 50. Več tednov jih je pripravljaj naš Franc;

potem pa je prišel župnik iz Pjatigorska, da jih je izpovedal in jim pridigoval. Bila je prav lepa slovesnost. Cerkev je bila natlačeno polna, dasi se je slavnost vršila na delavnik. Vsi smo bili zelo zadovoljni; imeli smo samo to željo: Bog nam daj kmalu novega dušnega pastirja! Parkrat smo že prosili škofa v Saratovem; obljubil nam je, da nam pošlje drugega, pa mu vlada načaja.“

„Je stari župnik že dolgo pri vas?“ ga prekinem.

„Eno leto bo tega, kar smo izgubili prejšnjega mladega provizorja, Poljaka. Bil je dober gospod; vsi smo ga imeli radi. On je spravil našega Franca v semenišče. Delal je veliko, v cerkvi in v šoli. Samo previhrav je bil. V svoji gorečnosti je šel predaleč. Krstil je pravoslavnega otroka brez dovoljenja vlade. Dobil je šest mesecev strogega zapor. Za naslednika so nam poslali tega starčka.“

Bližala sva se cerkvi. Vedno več praznično oblečenih ljudi se nama je pridruževalo. Na vrtu okrog cerkve je bilo že vse polno ljudstva. Krog stopnic so stali vojaki, ki so kramljali po poljski. Po stezah in nadelanih potih po vrtu se je med jablanami in hruškami izprehajala gospoda, ob zidu pa so stali preprosti kmetje, delavci in služ-

kinje. Govorilo se je poljski in ruski. Razen Rutarjeve družine je prišlo v cerkev še nekaj Slovencev. Rutar mi je pokazal starega moža: „Ta je tudi Slovenec, moj najboljši prijatelj. On je prvi prišel za menoj. Izročil je gospodarstvo že mladim, sam pa stanuje v mestu.“ Seznanil sem se z njim; škoda, da je le s težavo govoril slovenski.

Kraj vrta stojita dve hiši: rdeče župnišče in siva ljudska šola. „To šolo nam je ustrojil (= sezidal) bogat Poljak na svoje stroške; stala ga je 12.000 rubljev (= 30.000 K), pa je dejal: Ko bi bila dražja, bi plačal pa še več. Poučuje se v njej poljski; zato so Rusi nanjo zelo hudi.“

Zamude so na Ruskem menda obvezne; zato se služba božja ni pričela točno ob enajstih, ampak četrť ure kesneje. Župnik je opravil slovesno sveto mašo, pri kateri je stregel Rutarjev Franc. Občinstva je bilo mnogo, dasi so mi zatrjevali, da jih pride pozimi še več, sedaj pa je gospoda na letovišču. Vsi so se obnašali jako dostojno. „Katoličani prav pridno hodijo v cerkev,“ mi je pravil Rutar; „pa saj Poljaki mnogo drže na svojo vero in vestno izpolnjujejo svoje verske dolžnosti.“ Mož, ki je stal poleg mene, je bral iz mašne knjižice. Pogledam vanjo. V kakšnem jeziku je neki tiskana? si mislim; ni poljska, ne ruska, ne francoska. Slednjič mi šine v glavo: Mož je Litavec; več stotin jih stanuje ob Kavkazu! Čuden jezik; čital sem par vrstic, pa nisem razumel ničesar.

Verniki mnogo darujejo za cerkvene potrebe. Dvakrat so pobirali med službo božjo; prvič cerkvenik, drugič ključar v uradniški uniformi; vsakdo je vržel kaj v puščico. Ko smo odhajali, je pa pred cerkvijo upravitelj katoliške občine ob mizi sedeč sprejemal in v knjige zapisoval večje zneske. Verniki domalega sami vzdržujejo cerkev, šolo in duhovnika. To se jim pa nikakor ne zdi breme, ampak častna dolžnost.

Po končanem opravilu sva stopila z Rutarjem po mestu. Zanimivega ni videti mnogo. Pravoslavna stolnica, lepa stavba v bizantinskem slogu, je bila že zaprta. Par spomenikov, postavljenih vojakom, ki so padli v bojih s kavkaškimi rodovi, nekaj vladnih palač in lepših trgovin, to je vse, kar bi v Vladikavkazu utegnilo koga zanimati. Pač, ne smem pozabiti na veliko rdečo stavbo ob Tereku, z dvema visokima stolpoma. Izprva sem mislil, da je krščanska cerkev; Rutar pa me je poučil: „To je nova mečét, nova mohamedanska mošeja. Krasna stavba; znotraj je silno lepa. Sezidal jo je bogat Mohamedov častilec na lastne stroške; stala ga je 200.000 rubljev, pa mu je še ostalo.“

„Imate tod mnogo Turkov?“ ga vprašam.

„Turkov sicer nimamo,“ mi odgovori, „pač pa veliko Perzov, Tatarov, Kazakov in kavkaških rodov, ki so mohamedanske vere. Džamij je po mestu še več, ta pa je največja in najlepša. Takih mošej gotovo še niste videli mnogo po svetu.“

Po mestu se je izprehajalo mnogo domačinov v zelo različnih opravah. Izpraševal sem starega Rutarja, kaj pomeni ta ali ona noša, on mi je pa razlagal:

„Tole je Armenec, trgovec. Z one strani Kavkaza je prišlo k nam mnogo armenskih družin; bavijo se s trgovino in obrtom; zasedli so poseben mestni oddelek, kjer imajo svoj bazar. Onale je Gruzinka, v mladosti krasna devojka, v starosti pa zelo grda. Gruzini so pravi prebivalci kavkaških gora; razdele se v mnogo plemen, n. pr. v Mingrelce, Imeretince in prave Gruzine; vsi govorijo isti jezik, pa mnogo narečij. Onadva s črnim fesom in dolgo sivo suknjo sta Perza. V Vladikavkazu stanuje Perzov na stotine; razvili so živahno kupčijo; ker so premeteni, se jim godi prav dobro. Tale preprosti mož korenjak je Osetin, poljedelec. Poleg naše naselbine so zgradili Osetini veliko vas. Tamkajle stopa Jevrej (Žid); spoznate ga po smradu in umazanosti. Glejte, kako ponosno koraka Kazák!¹ Veliko jih je v tukajšnji okolici; vlada jih je od Dona preselila mnogo tisoč pod Kavkaz, da bi branili državo pred roparji; razdelila je mednje obširna posestva; še dandanašnji ne plačujejo zemljiškega davka. Kakor vidite, nosi visoko črno kapo astrahanko; na dolgi, v sredi preščipnjeni suknji si je pritrdil samokres; na prsih ima nabrane patrone. Tudi v kazaški vasi hodijo tako oblečeni. To so naši policisti in vratarji; veliko so jih uvrstili med vojake.“

Tako mi je mož razlagal domače prebivalstvo. Priznati pa moram, da se me pouk ni kaj prijel. Če sem po zunanosti sam hotel razvrščati ljudi, sem se gotovo zmotil. Sicer je pa kavkaških rodov toliko, da si niti imen nisem mogel zapomniti.

Stopiva še v mestni park, krasen vrt, kjer se je izprehajala mestna gospoda. Dame so bile opravljene prav tako kakor drugod po Evropi; nosile so rokavice in solnčnike; moški so pa bili skoraj vsi oblečeni v uniformo, vojaško, uradniško ali pa dijaško. Na Ruskem je sploh vse dijaštvo uniformirano, od učenčka ljudske šole do ponosnega visokošolca. Nosijo ploščnato kapo ter širok, črn, usnjat pas. Da bi v park ne zahajalo nižje ljudstvo, so vpeljali visoko vstopnino; le vojaki, uradniki in dijaki plačajo samo nekaj

¹ Slovenci pišemo navadno „Kozaki“; Rus izgovarja in naglaša: Kazák, Kazaká, Kazakú, Kazakí, Kazakóv.

malega. Oficirji v sivorjavkastih suknjah premetavajo dolge sablje, ki jim vise na še daljšem jermenu; kadeti — v mestu je znamenita kadetska šola — dvorijo gospodičnam; dijaki se vozarijo po umetnem ribniku in se izkušajo v veslanju, drugi pa se vrte na nekakšnem vrtiljaku. V paviljonu pa svira vojaška kazaška godba, večinoma tuje komade. Ko sva šetala mimo paviljona, so udarjali znano laško „Santa Lucia“, za njo pa nekaj nemških popevk. Ves park so umetno zgradili. Tereku so odvzeli dve tretjini struge, nanosili prsti, napravili umetne gričke in ribnike, zasadili akacije in drugo drevje, priredili gredice s pisanimi cvetkami.

Bil je vroč poletni dan; solnce je pripekalo na vso moč. Z Rutarjem sva stopila v senco košatega drevja ter sedla h kameniti mizici poleg male pivnice. Naročila sva si limonade in peciva.

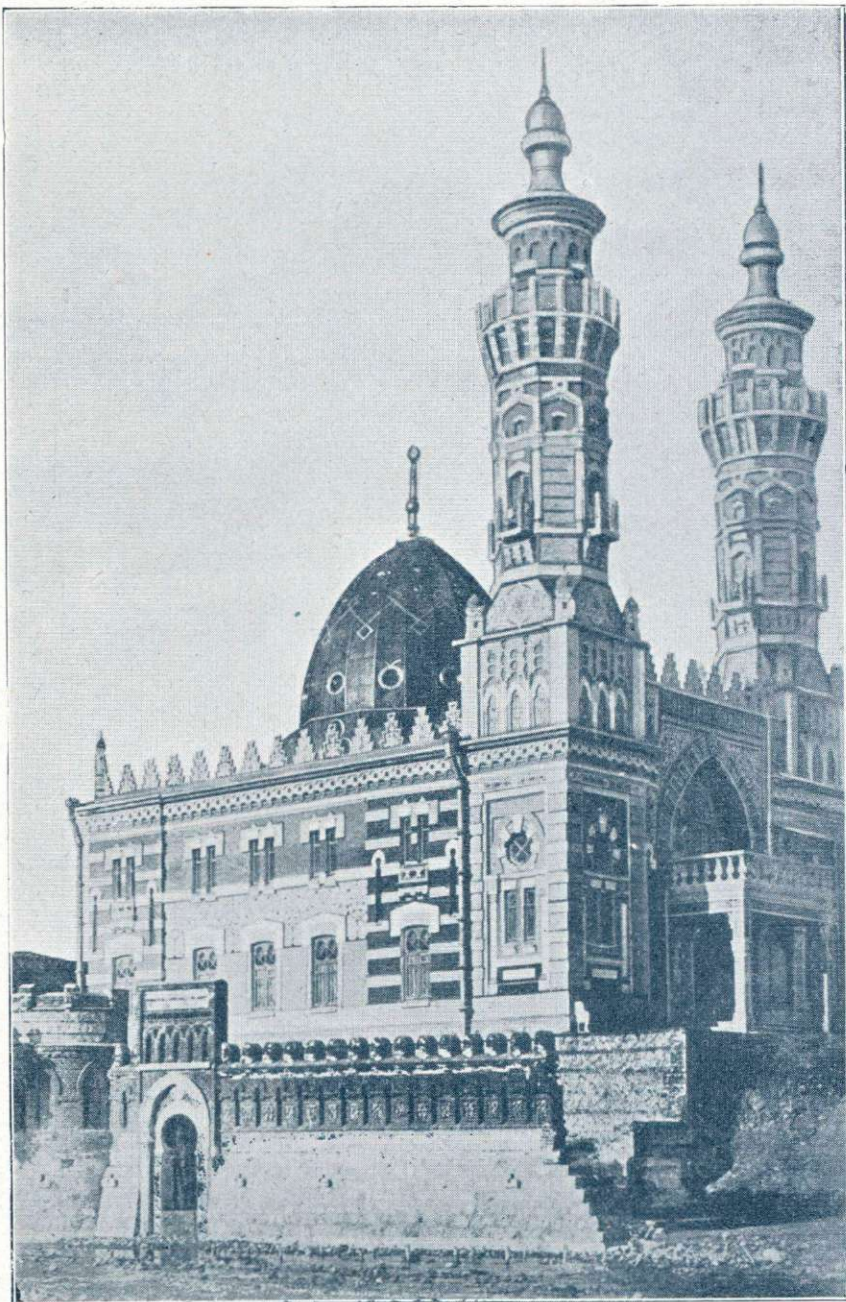
Nisva sedela še dolgo, ko naju najde Rutarjev bogoslovec. Zdelo se mu je, da sva zašla v park, pa naju je iskal že dalj časa.

Ponosen je Rutar na svojega sina. Razlagal mi je, kako je Franc vstopil v semenišče.

Prejšnji provizor je bil zelo prijazen človek. Učil je Rutarjevega dečka in ga je imel prav rad. Nekega dne vpraša očeta: „Kam ste namenili svojega sina, ki se tako pridno uči? Bi ga ne dali v Sarátov na gimnazijo?“ „Če bo le hotel,“ mu odvrne Rutar; „prej naj pa dokonča tukajšnje šole.“ Franc je dovršil ljudsko in meščansko šolo; bil je vedno med prvimi. Ker je provizor očetu prigovarjal in je imel Franc mnogo veselja do duhovskega stanu, ga je poslal oče v Sarátov ob Volgi, v škofijsko deško semenišče. To je nekaka okrajšana gimnazija s štirimi letniki, pripravnica za duhovsko semenišče. 150 rubljev (382 K) na leto je plačeval Rutar za sina. Učil se je prav pridno. Za latinščino in ruščino je bil vedno prvi; učil se je tudi nemščine — Sarátov je nemška kolonija — in je dosegel prav dobre uspehe. Grščine ne poučujejo. Katoliški duhovnik v Rusiji mora znati predvsem poljski; tudi temu jeziku se je Franc priučil, da ga zna govoriti in pisati. Naučil se je vrhutega še francoščine in litavščine, vsaj za silo, da bo mogel svoj čas postreči tudi Francozom in Litavcem, ki jih nekaj tisoč prebiva v gubernijah saratovske škofije. Ker so ves pouk osredočili na jezike, preostaja prav malo časa za realije: zemljepis in zgodovino, matematiko, naravoslovje in fiziko; iz teh predmetov se uče le najpotrebnejšega. „Posebno veselje sem imel za fiziko,“ mi je pripovedoval Franc; „toda učili smo se samo eno leto, po dve uri na teden; zdela se mi je prav zanimiva.“ Iz deškega seme-

nišča je prestopil v bogoslovje; dovršil je ravno kar prvi letnik.

Vsa južna Rusija s kavkaškimi pokrajinami vred obsega samo eno katoliško škofijo tiraspolsko, ki sega od rumunske meje do Kaspiškega morja; zavzema torej površja za tri avstroogrške države. Imenuje se po mestecu Tiraspol, nedaleč od Odese; škof pa stoluje v Sarátovem ob Volgi, največji nemški naselbini v pravi Rusiji. Sedanji vladika Jožef Ludovik Kessler je rodом Nemec. Katoličanov je v škofiji krogi 250.000; največ je

NOVA MOŠEJA V VLADIKAVKAZU.

Nemcev in Poljakov. Župnij in postaj so ustanovili do 120; najimenitnejša je v Odesi ob Črnem morju. V dušnem pastirstvu deluje nad 150 svetnih duhovnikov; redovnikov vlada ne pripusti. Bogoslovcev je v Sarátovem 26, v vsakem letniku 6 do 8. Duhovnikov zelo primanjkuje; kar jih je, so z delom preobloženi.

Kdor hoče postati duhovnik, mora biti ruski državlján in mora dovršiti bogoslovne nauke na Ruskem. Izjemoma je dovoljeno bogoslovcem, da študirajo v Inomostu; ondotni doktorat priznavajo

tudi Rusi. Doma pa morejo doseči doktorat bogoslovja in kanoničnega prava samo na katoliški akademiji v Peterburgu, kar pa je združeno s tolikimi težkočami, da jih promovirajo prav malo. Strogo je prepovedano bogoslovcem študirati v Rimu; vkljub prepovedi pa vendarle marsikdo tamkaj nadaljuje svoje nauke.

Rutarjevi niso ruski državljani; domovinsko pravico imajo še vedno v Benečiji.

„Kam so pa šli Vaši sinovi na nabor?“ sem vprašal očeta.

„Nikamor,“ mi odgovori. „Na ruski nabor jim ni bilo treba hoditi, ker niso ruski podaniki; na laški nabor pa niso šli, ker so vsi rojeni v naši naselbini in v Italiji nihče ne ve zanje. Ko bi bil moral najstarejši sin iti na nabor, sem stopil na policijo vprašat, kaj mi je storiti. Kar tiho bodite, so mi rekli. Vaš najbližji konzul stanuje v Bakú; ne ve za Vas in ne bo nikdar iztikal za Vami in za Vašo familio. Tako so se vsi starejši sinovi izognili vojaščini.“

Ko pa je Franc stopil v duhovsko semenišče, je vložil prošnjo za rusko državljanstvo, ker bi ga sicer nikoli ne mogli posvetiti v duhovnika; užival bi tudi to dobroto, da bi se v bogoslovnici vzgajal brezplačno. Ko je vlagal prošnjo, so mu dejali na policiji: Ker ste laški podanik, Vas bomo sprejeli; ko bi bili Poljak, bi Vas ne. Pred kratkim so mu prošnjo ugodno rešili, in sedaj je Franc edini v Rutarjevi družini, ki je ruski državljan. —

Ura je odbila že dve, ko smo se vrnili na Rutarjev dom. Posedli smo k obedu. Prinesli so nam močno rusko juho z zelenjavo, — „ščí“ jo imenujejo Rusi — razne mesne jedi, pečenko, koncem obeda velike buče, kakršnih na Ruskem pojedó silno veliko in jih imenujejo „arbúz“ (vodna melona; odznotraj so rdeče; tiste, ki so znotraj zelene, se imenujejo „dinje“), slednjič pa so zakurili v velikem bakrenem kotlu: dobili smo čaja v izobilju. Takoj v začetku obeda je prinesel gospodar na mizo tudi nekaj buteljč vina, črneга, močnega: „Kupil sem ga od prijatelja v Tiflisu, steklenico po 30 kopejk (= 75 h); je prav dobro in pitno.“

Zmenili smo se, da gremo popoldan na pristavo. Rutar ima seveda svoje konje in vozove; s temi se je že opoldan odpeljala mati pa mlajši otroci. Zato je za nas tri: sebe, bogoslovca in mene, najel mestnega izvoščka, dvovprežno kočijo, ki ji ob Kavkazu pravijo „faetón“. Še nismo končali obeda, ko pridrdra izvošček, pristen Rus, ves bradat, dolgih las, rdečkastega nosu, po žganju smrdeč, malo zanemarjen, oblečen v dolgo, do peta segajočo višnjevasto suknjo, z visokimi škornji,

širokim pasom in potlačenim trdim klobukom. Z gospodarjem sta se dalj časa prepirala za plačilo. „Če količkaj hitro voziš, smo v pol ure na hutorju; saj peš pridem poldruge uro.“ Zedinila sta se na dva rublja in pol (= dobrih 6 K) in zdrčali smo po trdem kamenitem mestnem tlaku.

Kmalu smo bili zunaj mesta. Nekaj časa smo se vozili poleg železnice, potem je pa izvošček zavil na širo polje.

Gotovo je že marsikdo bral, kako slaba so pota in okrajne ceste na Ruskem. Za državne ceste že poskrbi vlada, za poljska pota pa nihče. Med njivami in travniki so vozili toliko časa, da se je napravila pot. Kolesnice so postajale globokejše in globokejše, deževnica se je nabirala v njih; kjer je stopala žival, je bilo blata nadebelo; vsled mnogih kotanj je voz premetavalo zdaj na desno, zdaj na levo. Zato se je voznik umaknil nekoliko v stran, vozil je po sosednjem travniku ali njivi, pot — se je razširila. Tudi novi del „ceste“ ni vztrajal dolgo časa, razširili so pot še na drugo stran. Zato so taka pota zelo široka, nimajo pravih mej, pač pa mnogo kotanj. Ob deževnem vremenu je blata, da sega konju do kolen in se kolesa globoko pogrezajo; ob suši je pa prahu nadebelo; če potegne veter, se vzdignejo celi oblaki. Nikogar ni, da bi „cesto“ potlakal in kotanje zasul. Poleti na Ruskem ne dežuje prehudo, pota so suha in mužik lahko vozi tudi po prašnih potih; pozimi sneg pokrije vso pokrajino in sani drse bliskoma po snežni odeji; samo na spomlad in na jesen je z vožnjo težava; voznik sam sicer nič ne trpi; če pa vprežna živina potegne malo krepkeje, ji menda tudi ne škodi...

„Zakaj ne prisilite občine, da bi vam uredila pota?“ vprašam Rutarja. „Čemu pa plačujete občinske doklade?“

„Saj jih ne plačujemo,“ me zavrne; „občinskih doklad sploh nimamo. Tudi po postavi občina ni dolžna skrbeti za pota, skrbe naj posestniki sami.“

Nas ni premetavalo prehudo. Če je bila pot preslaba, je faeton krenil na drugo stran, in če še to ni pomagalo, je izvošček vozil kar po strnišču in pokošeni senožeti.

Ravnina se je širila pred nami, ki na treh straneh ni imela ne konca, ne kraja, samo na jugu so jo omejevale visoke kavkaške gore. V daljavi so blesteli iznad drevja zvoniki in minareti. Nedaleč od sebe zagledam sredi ravnine belo hišico.

„Kdo se je pa naselil v taki samoti?“ vprašam rojaka.

„V onile hišici? To je bila pred leti orožniška postaja. V prejšnjih časih so tod silno kradli,

podnevi in ponoči. Tatovi in roparji so kar ob belem dnevu hodili po vaseh in s silo jemali, česar jim ljudje niso dali izlepa. Konja so mi izpregli od voza in so ga odpeljali. Nekdaj so mi na polju vzeli par volov, vrednih več sto rubljev.“

„Ste bili nespametni, da se niste uprli,“ ugovarja sin.

„Kako se bom branil?“ se zagovarja oče. „Še umorili bi me bili, da jih nisem ubogal. Vesel sem bil, da mi niso storili nič žalega. Bilo je neznosno, kar so počeli ti roparji. Pritoževali smo se pri načelniku „terske oblasti“, pa ni nič pomagalo, ker je bila gosposka domenjena s tatovi. Prišlo se je pa, da so zelo bogatemu posestniku uropali sina; zahtevali so 12.000 rubljev odškodnine. Bogatin odgovori, da vsote ne plača, sina pa si bo poiskal z orožniki. Par dni kesneje so roparji ugrabili še drugega sina; zdaj so zahtevali že 18.000 rubljev. Bogatin bi jih ne bil plačal; toda ženi sta se smilila sinčka; naskrivaj je poslala roparjem zahtevani denar. Žena pa je bila premetena. Večji ruski bankovci imajo širok prazen rob, kjer je natisnjeno zaporedno število dotičnega bankovca. Zapisala si je števila in obvestila vse banke v Vladikavkazu in sosednjih mestih. Mesec dni kesneje so začeli v banke pošiljati tisočake in stotake: načelnik in drugi najvišji uradniki, ki so bili zvezani z roparji. Dogodek so popisali časniki; naznanili so ga tudi v Peterburg, kamor je bil nedolgo potem pozvan načelnik; ni ga bilo več nazaj. Na njegovo mesto so poslali strogega naslednjika. V onile hišici je nastanil štiri Kazake, ki so stražili po okolici noč in dan. Načelnik sam se je preoblekel v civilno obleko, hodil je po deželi ter je napravil tak red, da o večjih tatvinah ni govora več. Kazaki so že odšli, hišica pa še stoji.“

„Kam ste pa v občino?“ me je zanimalo.

„Selimo se kakor mačka svoje mlade. Najprej smo se zvezali z Nemci. Nedaleč od železnice imajo svojo naselbino. Prišli so v Rusijo že davno pred nami; doma so z Virtemberškega in so luterani. Nismo si bili posebni prijatelji, zato smo se od njih preselili k domačinom, Osetinom. Tamkajle doli je njih selo, „Olgińskoje selenije“, velika vas, ki šteje nad 400 hiš, pa siromašna. Osetini so prej bivali v gorah, so se že skoraj porusili ter so pravoslavne vere. Prišli smo si nekaj navzkriž, pa smo prestopili k Tatarom. Na desni vidite visok minaret, ki štrli iznad vrtov; tam je njih kolonija. Sami se imenujejo Inguše, so mohamedanci, dokaj surovi in tatinski ljudje. Če nam kaj zmanjka na polju, takoj vemo, kdo je zločinec; pa rajši potrpiamo, ker so hudo bojeviti. Je

pač vseeno, kam spadamo v občino. Nihče se ne zmeni za nas. Enkrat na leto pride občinski glavar, da pogleda, kako se nam godi; to je vse, kar imamo od občine.“

Peljali smo se mimo večjega posestva, ki je kroginkrog obdano z živo mejo ali pa z ograjo. Nedaleč od pota se blesti izmed sadnega drevja velika, belo pobarvana hiša. „Naš najbližji sosed,“ mi je razlagal Rutar. „To je pristava (pravoslavne) ženskega samostana v Vladikavkazu. Vzorno gospodarijo; imajo najnovejše stroje, najlepšo živino, najfinejše sadje, najumnejše vrtnarstvo. Smo si dobri prijatelji; če kaj potrebujem, mi radi postrežejo.“

Ne dolgo potem se prikažejo med drevjem rdečkaste hiše. „Italijanski hutor, naša naselbina,“ me opozorita Rutarjeva. Z glavne poti krenemo za ozarami. „Moje posestvo,“ se pobaha gospodar, ko smo se vozili med turščico in krompirjem. Pes zalaja, obstali smo pred Rutarjevim domom. Izvošček se s faetonom vrne v mesto.

Na stopnicah nas je že čakala gospodinja, velika, postavna ženska v najboljših letih. Krog nje so se zbrali otroci; najmlajši se je držal njene krila. Prijazno me je pozdravljala. Vstopili smo v družinsko sobo. Stari mi je z navdušenjem razkazoval zbirko Mohorjevih knjig; polna omara jih je bila. „Te knjige so mi ohranile narodnost, sicer bi bili že vsi potonili v ruskem morju. Doma govorimo vedno slovenski; drugače bi otroci ne znali niti materinega jezika.“

„Vam je kaj dolgčas v tujini?“ vprašam gospodinja.

„Ne veste, kako hudo mi je bilo izpočetka,“ mi pravi. „Nikakor se nisem mogla privaditi, vedno sem mislila na dom. Sedaj se zmotimo z delom; med tednom pridno delamo, ob nedeljah gremo pa v mesto. Čas hitro mine. Petnajst let sem z doma, pa se mi zdi, da sem prišla šele pred par leti.“

„Petnajst let, to nič ni,“ jo zavrne mož; „jaz bivam tukaj že 35 let. Prvi sem prišel, druge sem privabil za seboj. — Pojdimo pogledat na vrt in na polje, mati bo pa medtem pripravila čaja in kaj za prigrizek.“

Razkazal mi je živino: štiri konje, nekaj volov in več krav. Peljal me je k ulnjaku in mi odrezal sat medu. Tod se mnogo pečajo s čebelorejo; medu ne pridelajo veliko, ker ni dosti paše in ajde ne sejejo; Rutar ima 20 panjev, toda zelo velikih. Vodil me je po vrtu in mi tolmačil sadno drevje. „Vsa drevesa sem vsadil sam,“ se je pohvalil in veselje mu je žarelo z obraza.

Stopili smo med bližnje njive.

Letos smo pridelali prav malo žita; bila je huda zima, skoraj vse je pozebilo; spomladi smo mesto žita zasadili samo turščico."

"Kakšno žito najbolje uspeva v teh krajih?" ga prekinem.

"Poizkušal sem mnogo; najbolje se je obnesla pšenica. Vendar ni zanesljiva: včasih obrodi, včasih pa prav nič. Sejem jo še, pa ne veliko. Žito omlatimo kar na polju s stroji, ali pa ga omanemo z živino. Največ pridelamo turščice, ki vedno obrodi, in pa krompirja. Lani sem pridelal turščice 4000 pudov (= 65.000 kg ali 650 metrskih stotov); vso zimo in spomlad sem jo vozil v mesto. Za delo nas je premalo. Komaj otroci malo dorastejo, že silijo z doma; nočejo obdelovati polja, le mesto jih veseli; pomaga mi samo žena in mlajši otroci! Zato najmem Osetine, da mi pospravijo s polja, kar sami ne zmoremo. Poplačam jih navadno s krompirjem, ker sami ne pridelajo toliko, da bi se preživljali."

"Kakšna je zima v teh krajih?" sem ga zmotil iznova.

"Ni premrzla. Včasih kar celo zimo nismo imeli snega. Večinoma pade, pa ne nadebelo; le burja je mrzla. Pa tudi poletje ni prevroče. S podnebjem smo prav zadovoljni. Vedno smo zdravi; redko, da kdo kaj zboli."

Pogledali smo še po vasi. Italijanski hutor je prav majhno selo. Izprva je tod bivalo sedem družin, in zato so zgradili — kolonisti pravijo "ustrojili" — tudi sedem hiš. Dve familiji sta se združili, ena se je preselila v mesto, zato so dve hiši opustili; ena je že skoraj razpadla; podrtine še niso odstranili; veter piše skoz odprta okna, vegasta streha se je že razkrila. Šteli smo prebivalce, odrasle in otroke, pa nismo našli 40 Slovencev, dasi Rutarjeva družina sama pomeni 16 glav.

Sredi vasi je stalo dekletce. Pripovedovali so mi, da so nekda vzeli deklico v mesto, pa se jim je izgubila in je sredi mesta hudo jokala. Policist stopi k njej in jo izprašuje, kako se piše in odkod da je. Nobenega odgovora. "Kako je pa očetu ime?" jo vpraša oko postave. "Papaša," zajoče otrok. "In materi?" "Mamaša." Na srečo jo zagleda znanka, ki jo vrne staršem.

"Kam pa vaši otroci hodijo v šolo?" poizvedujem.

"V Vladikavkaz, v mestne šole. Ker je pa predaleč, da bi vsak dan od doma hodili tja in nazaj, stanujejo otroci celo šolsko leto v mestu. Stvar je draga; zato smo lansko zimo najeli lastnega učitelja. Stanoval je v onile hiši, ki smo jo opustili; tam je bila tudi šola. Preskrbeli smo

ga z vsem potrebnim. Poučeval nam je otroke, da so se v nekaj mescih več naučili, kot bi se sicer v dveh letih."

Izseljenci so prihajali iz hiš, možaki in ženske. Zdeli so se mi nekako boječi. Skoraj sramovali so se z menoj govoriti slovenski, le na ruščino jim je uhajala govorica, da jih je moral Rutar izpodbujati: "Govorite slovenski! Gospod je Slovenec, od Ljubljane." Čudili so se, da kdo samo na obisk prihaja tako daleč. Zahvaljevali so se mi, da sem jih "počastil", in mi pravili, da bi tudi oni radi še enkrat obiskali domovino, pa je predaleč in predraga vožnja. "V tujini bo treba umreti," je pristavila stara ženica in videlo se je, da ji je hudo. Vsi so doma iz istega kraja, od Sv. Lenarta in Drenkije, onstran goriške meje. Slovenski sicer še govore, toda bolj slabo; vmešavajo mnogo laških in nemških, še več pa ruskih besed.

"Trlekar, kaj pa ti tako žalostno sediš na ograji?" ogovori Rutar nekega soseda. "Ti je 'vodka' že pošla?"

"Počivam in tobak kadim," se odreže le-ta. "Pa pojdite še k meni malo v vas; me bo zelo veselilo!"

Nismo še sedeli, so že stale tri buteljke vina na mizi. "Sosed ga rad pije," mi je razlagal Rutar, da je dražil Trlekarja. Mož pa se ni jezil, ampak ga je zavračal: "Mislim, da se ga tudi ti ne braniš. Res je, 'vodke' spijem malo preveč; imam pač tako navado. Toda poglej tole vince: kakor olje zdrči po grlu!" Trlekar je izustil kratko napitnico na slovensko domovino; zazveneale so čaše.

"Pa se ne bojite, da bi Vas Rusi izgnali, ko hodite v duhovski obleki?" me vpraša. "Kako, da so Vas pustili čez mejo?"

Moral sem mu natančneje razložiti svoje stanovske razmere, poučiti ga, da se moj potni list glasi na naslov "profesor", da nisem imel na meji nikakršne zapreke, da brez potrebe ne izzivam z duhovsko obleko, da se mi pa v Vladikavkazu ni ničesar bati; katoliški duhovniki na Ruskem hodijo vsi v talarju, o meni pa, ki nosim samo kolar, nihče ne ve, kaj da sem.

"Vi maladjéc! (Vi ste izvrsten človek!)" zakliče Trlekar; s temi besedami je izrazil svojo najvišjo pohvalo in zadovoljnost. Zopet so zazveneale čaše.

"Midva z Rutarjem sva tudi profesorja!" se baha Trlekar. "Le pogledajte v koledar Družbe sv. Mohorja!"

Rutar pripoveduje, da je dobil že mnogo pisem na naslov: Rutar, profesor, Vladikavkaz. Morebiti je zmota kaj v zvezi z rajnim Simonom Rutarjem, ki je bil tudi od laške meje, pa z njim nič v so-

rodu; saj tega imena je na Goriškem vse polno. Najbrž pa je pomota nastala, ker se je Trlekar včasih podpisal kot „profesijonist“ (obrtnik); besedo so skrajšali v koledarju v „prof.“, kar so mnogi čitali „profesor“, in oba sta naenkrat postala profesorja.

Iznova so zazveneale čaše in bi bile zazveneale še večkrat, da nismo zvabili Trlekarja na prosto. Stopili smo še nekoliko po polju, zrlí na sosednjo tatarsko in osetinsko vas ter se po „drevoredu“ iz samih akacij, Rutarjevi lasti, vrnili v domačo hišo.

Skrbna gospodinja je pogrnila mizo, da se je šibila. Pripravila nam je čaja, medu, masla, kruha, vkuhanega sadja in sira. Izpregovoril sem par besedi, izseljencem v izpodbudo in zahvalo. Bili smo prav dobre volje, zlasti še gospodar; vsem je bilo žal, da moramo v mesto, ker je solnce pravkar zatonilo. Rutar je izvlekel „kareto“, iz hleva pa dva čila konjiča. Pristrčno smo se poslovili; gospodinja in Trlekar sta nam še dolgo mahala v pozdrav.

Mrak je legel na zemljo; po dnevni vročini se nam je zdel večer dokaj hladan. Luna je plavala po nebu in obsevala, čeprav šele s prvo svojo polovico, snežne glave kavkaških orjakov; zlasti Kazbék je veličastno blestel v luninem svitu. Na zapadni strani je ugašala večernica, na severu pa je mogočni medved raztezal svoje šape; poiskal sem severnico, da sem se laglje orientiral. Rjavca sta drevila po strnišču, jaz sem se veselil krasnega večera, gospodar je pa sanjaril o domovini in svoji mladosti: „Ne gre mi iz spomina, kak revež sem šel od doma, kak posestnik sem pa zdaj. Ljubim pa vendarle svojo domovino, čeprav me ni mogla preživljati.“

„Vas je že mnogo Slovencev obiskalo, odkar bivate tukaj?“ ga prekinem.

„Leta 1899. je potoval po Kavkazu g. Stiasny; prišel je iz Tiflisa po gruzinski vojni cesti. Ostal je pri nas dva dni. Nekaj let sva si dopisovala, sedaj pa niti ne vem, kje da stanuje. Pred par leti je prišel v Vladikavkaz ljubljanski župan Ivan Hribar; mudil se je menda v kavkaških toplicah v Pjatigorsku. Izpraševal je po meni; ker me pa ni našel in se mu je mudilo, mi je izporočil pozdrave po znancih v Vladikavkazu. Vi ste torej tretji, ali pravzaprav drugi, ki me je obiskal.“

„Tole pot sem prehodil in prevozil že tisoč in tisočkrat,“ nadaljuje čez nekaj časa. „Lansko leto sem se peljal v mesto ravno dvestokrat, včasih po dvakrat na dan.“

Svit električnih obločnic je postajal vedno močnejši. Popolnoma se je znočilo, ko smo do-

speli v mesto. Gospodar je z vozom in s konji zavil v krčmo, kjer je shranil vprego in žival do drugega dne, z bogoslovцем sva pa peš korakala proti Nadterečni ulici. Pripovedoval mi je, kako hudo mu je, da ne zna dobro svojega materinega jezika. „Celo leto ga ne govorim, le pri starših si ga osvežim.“ Nekaterih besedi ni razumel. Vprašal me je: „Kaj pomeni ‚kmalu‘, kar ste večkrat ponavljali?“ Ko mu besedo razjasnim, pristavi: „Mi pravimo samo ‚subit‘; nikdar ne slišim drugače.“ Pridno se uči iz Sketove slovnice in čitanke. Kar razumeti ni mogel, da se v Ljubljani povsod govori slovenski, da v celi Kranjski in še po sosednjih deželah bivajo sami Slovenci, da se ne samo po ljudskih, ampak tudi po srednjih šolah poučuje v slovenskem jeziku. „Oprostite, da se čudim, kajti pri nas povsod govorimo samo ruski, le v domači družini govorimo slovenski; niti misliti si ne morem dežele, kjer bi se govorilo izključno slovenski.“

„Pridite o priliki na Kranjsko, z veseljem Vas bomo sprejeli,“ sem ga vabil. „Mnogo lepega boste videli, mnogo koristnega se naučili.“

„Oče me je že večkrat silil, naj si ogledam domovino, naj grem proučevati naprave in organizacijo med Slovenci. Ponujal mi je denarja; tudi sam bi me rad spremil, ko bi mogel od kmetije.“

Tudi v Italijo bi šel rad, zlasti še v Rim. Uči se laščine, deloma sam, deloma ga podpira saratovski profesor Sipjágin, znani konvertit, sin bivšega ruskega notranjega ministra Sipjagina. Mož sam je zelo učen in zelo bogat. Prehodil in proučil je že skoraj vso Evropo; v Rimu se je mudil že večkrat, tudi študiral je v Rimu. Z velikim navdušenjem je Franc govoril o svojem profesorju.

Še enkrat ga povabim; obljubil mi je, da pride morebiti že letos v slovensko domovino.

Doma so nas že čakali z večerjo. Seznanil sem se z najstarejšim sinom, ki je dva dni poprej odšel na Kavkaz, postavljat nagrobni spomenik. Pripovedoval mi je o romantični cesti, o dolinah in prepadih, o snežnikih, o prebivalcih in vaseh na Kavkazu. „Siromašni ljudje so Gruzini. Hiše so zgradili ob gorski steni, da se oddaleč zde kot lastovičja gnezda. Poslopja so na kupu, drugo nad drugim; kar je enemu dvorišče, je drugemu streha.“ Na Kavkazu je imenitna (pravoslavna) božja pot; imena si nisem zapomnil. Na Veliki Šmaren se Gruzinov kar tare. O tej cerkvi je pravil čudno zgodbo. „V neki vasi je zbolel deček in je bil že prav pri koncu. Starši so zaobljubili romarski cerkvi vola, če sin ozdravi.

V par tednih se je dečku izboljšalo, da se je že sam prišel zahvalit na božjo pot. Tudi vola so vzeli s seboj. Na razpotju so si pa starši premislili: Čemu bi vola dajali cerkvi, darujmo ga rajši menihom, ki stanujejo pri sosednji cerkvi. Ko so pa hoteli z volom na napačno pot, se je vol uprl z vsemi štirimi, da ga ni bilo premakniti z mesta. Starši so se spomnili na dano obljubo, zavili so proti romarski cerkvi in vol je kar bežal v tisto stran.“ Nismo mu verjeli; on pa je le trdil svojo in pravil, da je videl tudi ozdravljenega dečka.

Pozno je že bilo, ko smo se spravili k počitku. Drugo jutro smo šli zopet v cerkev. Poslovil sem se od starega župnika, ki pa je v slovo samo nekaj zagodrnjal. Oče in sin sta me spremila na kolodvor. Oljubil sem jima, da še pridem v Rusijo, da si natančneje ogledam kavkaške pokrajine in ob tej priliki iznova obiščem Rutarjeve. Vlak je že sopihal, kolesa so se pričela vrteti, ko sem skočil v železniški voz. Skoz okno sem pozdravljal gostoljubnega Rutarja in ljubeznivega sina, in ko smo zapuščali „stancijo“, sem jima še enkrat zaklical prav krepko: „Do svidanja!“

BORBE Z LEDOM IN TEMO.

Spisal dr. V. Šarabon.

(Dalje.)

Se slabše je v začetku srednjega veka. Pisatelji citirajo samo prejšnje vire; vsled preseljevanja narodov itd. slišimo vendar marsikaj zanimivega in novega iz dežele megle in mraza. Splošno pa pomeni začetek srednjega veka nazadovanje v primeri s starim; marsikaj je tako skrpucano, da se čudimo domišljiji avtorjevi, da je sploh mogel priti do takih zaključkov.

V šestem stoletju je spisal neki menih iz Aleksandrije, Kozma Indikoplevst, krščansko topografijo v dvanajstih knjigah. V mladih letih je kot trgovec mnogo potoval in videl marsikaj čudnega, med drugim tudi kolovoz, ki so ga napravili v puščavi Izraelci, zapustivši Egipet. Bil je prepričan, da je svet ravno tako urejen kakor tabernakelj židov, da je torej zemeljska plošča štirioglata, pravokotna in dvakrat tako dolga kot široka. Na severu je visoko gorovje, za katerim se ponoči skrije solnce itd. Zvezde pa prenašajo angelji, katerim je Bog od stvarstva sem poveril to težko nalogo. Zemlja se že zaradi tega ne more vrteti, ker bi morala biti os vendar na kaj naslonjena; in iz česa naj bi ta os obstojala?

Rimljan Kasiodor (za časa Teoderika Velikega) se zelo razlikuje od drugih: žalibože se je njegovo delo izgubilo, a citira ga Got Jordanes. Jordanes sicer pravi, da si je Kasiodorovo delo izposodil samo za tri dni, a kdo mu verjame? Sicer pa sam prizna, da je njegova sapa preslaba, da bi napolnila močno Kasiodorovo trombo. Skandinavijo so imeli takrat za otok (to smo že omenili pri Thule kot otoku) in o njem nam poroča

sledeče: „Če pritisne mraz in gredo volkovi čez morje, ki je zmrznilo, izgubijo vid; narava ni sovražna samo ljudem, ampak kruta tudi napram živalim. Na severu stanuje narod Adogit, ki ima poleti štirideset dni in noči zaporedoma dan in pozimi ravno tako dolgo noč. Bivajo pa tam še drugi narodi, Scirefennae, ki se ne trudijo za živila iz rastlin (za žito; ne trudijo se zaradi tega, ker žito tam sploh ni uspevalo več), temveč živijo od mesa divjih živali in od ptičjih jajec; teh je toliko, da se pomnožuje i ptičji rod i da ima narod dosti hrane.“

Čudne novice čitamo nadalje pri Prokopiju, okoli 550 po Kr. Piše o gotski vojni, govori o narodu Herulov, katerega oddelek ni hotel prekoračiti Donave, „ampak je sklenil, naseliti se na skrajnem delu obljudenega sveta. Potovali so po mnogih deželah, šli čez široko neobljudeno pokrajino in dospeli k Varnom. Ko so prišli do svetovnega morja, so se vkrcali in izstopili na otoku Thule (to je na Skandinaviji). Thule pa je brezprimerno največji otok, ker je desetkrat večji ko Britanija (to pretiravanje se mu mora seveda odpustiti, ker niso poznali dežele natančno); od Britanije je oddaljen ta otok zelo, zelo. Dežela je večinoma neobdelana; v obljudenih pokrajinah pa živi trinajst rodov, vsak pod svojim kraljem. Zgodi se pa tam vsako leto nekaj čudovitega, ker solnce poleti štirideset dni sploh ne zaide, ampak je ves ta čas vidno nad zemljo. Šest mesecev pozneje pa solnca štirideset dni ni videti, nastopila je trajna

noč. Zato so ljudje tam takrat zelo otožni in žalostni, ker ne morejo občevati med seboj. Število dni izračunijo po mescu, in ko je preteklo petintrideset dni, pošljejo po stari navadi stražnike na gore; in če vidiyo straže solnce le približno, oznanijo spodaj stoječim, da jim bo v petih dneh zopet sijalo. Tedaj se zbero vsi in obhajajo, sicer v temi, praznik veselega poročila. Ta praznik je največji praznik Thulijotov. Akoravno se pa to ponovi vsako leto, vendar so po mojem mnenju prebivalci te dežele v vednem strahu, da solnca enkrat sploh ne bo nazaj.“ „Med barbari v Thule živi pa narod, imenovan Skrithfinoi, prav po živinsko (opisuje jih kakor Jordanes in pristavi): pritrdijo in zvežejo pa kože z živalskimi kitami in se popolnoma zavijejo vanje.“

Koncem sedmega stoletja je spisal „geograf iz Ravene“, najbrže duhovnik, neko kozmografijo; strinja se z onimi, ki trdijo, da potuje solnce ponoči po čudeznih potih na severu onstran morja za visokimi gorami in da se za temi drugega jutra zopet prikaže. „Ob Skitiji in obali Okeana se razprostira pokrajina, ki je baje domovina Rerefenov in Sirdifenov; mraz je tam veliko večji nego kjersibodi drugod. Poleg te je druga dežela, imenom Dania. Ta Dania se imenuje sedaj dežela Nordmanov.“ Prvič v zgodovini čitamo tu ime Nordmani, ozir. Normani. Sicer je že neki Ablabius poročal o njih, da so „glede poguma in postave silnejši od vseh drugih Germanov“ in Kasiodor je to tudi omenil, ravno po Ablabiju, a imena ne izvemo.

Tudi Paulus Diaconus (za časa Karla Velikega) poroča o Norveški, opisuje n. pr. tok Mal ob Lofotih. Nadalje piše: *Scritobini* na severu so zelo izurjeni v skakanju z nekim lesom, tako da lahko ujamejo divje zveri; ta les je kriv ko lok (tekanje s smuči ali skiji zamenja s skakanjem; sicer je pa to prvo poročilo o skijih). Pri njih je doma neka žival, ki ima nekako podobnost z jelenom; videl sem obleko, sešito iz kože te živali; polna je las, podobna je tuniki in sega do kolen. Tukaj vidimo ob času, ko se solnce obrne, več dni tudi ponoči najsvetlejšo luč, dnevi so veliko daljši nego drugod.“

Irci na Färöerih in na Islandiji.

Največ zaslug za pokristjanjenje Irske ima sv. Patrik. Doma v Galiji je prišel sredi petega stoletja na Irsko in kmalu so bili vsi Irci kristjani; imenujejo ga apostola tega zelenega otoka, postal je njegov patron. Cerkve in samostani, ki

jih je bil ustanovil, so bili zavetišča vede in pobožnosti, nekoliko časa so imenovali Irsko otok pobožnosti. Tu je živel menih Dicuil, ki je spisal okoli leta 825. knjigo: *De mensura orbis terrae*. Poleg drugega nam opisuje tudi dotedaj neznanе otoke severno Irlandije, obiskali so jih irski menihi na svojih slabih čolnih in tudi živeli nekoliko časa tam, bodisi da so se hoteli odtegniti svetu, bodisi da so hoteli pridobiti za sv. vero morebitne prejšnje stanovalce teh pokrajin (Kelte). Njegovo poročilo o novih severnih deželah je prvo zanesljivo poročilo v literaturi srednjega veka.

Glede Skandinavije se naslanja na Plinija, o neznanih otokih pa pravi: „Je pa še veliko drugih otokov v oceanu severno Britanije; če gredo ladje od najsevernejših britanskih otokov naravnost proti njim s polnimi jadri in z vedno ugodnim vetrom, porabijo za potovanje dva dni in dve noči. Verodostojen duhovnik mi je pripovedoval, da je jadral poleti dva dni in eno noč z ladjo, ki je imela dve vrsti vesel. Ti otoki so večinoma majhni, ločeni drug od drugega po ozkih vodnih cestah; sto let so stanovali tam eremiti iz naše dežele Skotije (Skotija se je imenovala sedanja Irska). Ali kakor so bili zapuščeni od začetka sveta, tako so tudi sedaj polni ovac in morskih ptic različnih vrst; puščavniki pa so jih zapustili vsled napadov roparskih Normanov. Nikjer v knjigah pisateljev pa nismo čitali kaj o teh otokih.“

Ta popis nas pelje na Fär-Öere, ovčje otoke (Far = ovca, ö = otok). Kmalu po letu 700. so se naselili tu irski menihi, da bi živeli v miru, a sovražni Norvežani so jih toliko časa nadlegovali, da so zapustili gostoljubno zavetje, skoro gotovo začetkom devetega stoletja. Ker je bilo pa tam toliko ovac, da je dobilo otočje po njih ime, sklepajo nekateri na navzočnost že prejšnjih prebivalcev, ki so ovčjerejo tu vpeljali; potem bi bili irski menihi misijonarji. Toliko je gotovo, da so Norvežani vsak pojav keltskega življenja zatrli, se sami tam naselili in še danes govori prebivalstvo neki staronordijski dialekt; uradni in cerkveni jezik je danski.

Fär-Öeri so oddaljeni od Shetlandskih otokov 334 km, do Islandije je še 450 km. Petindvajset jih je, a samo sedemnajst je obljudenih; največji je Strömö z glavnim mestom Thorshavn, kjer imajo celó realko in učiteljišče, veliki so še Österö, Vaagö, Sandö in Syderö. Vseh prebivalcev je nekaj čez 18.000 na 1400 km², obljudenost torej štirikrat manjša nego na Kranjskem. Sestojijo pa otoki iz vulkaničnega kamenja; kakor na škotskem otočiču Staffa, imamo tudi tu krasne skupine bazaltskih stebrov. Nekatere gore iz ba-

zalta so visoke 500 do 600 *m*, najvišja celo 882 *m*. Poleg bazalta dobimo tudi zmes vulkaničnega kamenja, pepela, peska itd.; ta plast pa ni debelejša od dveh metrov. Pogosto razsajajo viharji, ki so tem nevarnejši, ker so fjordi in vodne ceste med otoki zelo ozki, ker je mnogo vrtincev, tokov itd. Obale so včasih tako strme, da se morajo prebivalci po vrveh spustiti v čolne; vendar nahajamo tudi dobra pristanišča. Mineralij ni prida; dobivajo pač neko vrsto rjavega premoga; na južnem otoku so ga preračunili pod in nad morjem na 50 milijonov ton.

Podnebje ni neugodno, srednja januarska temperatura pade komaj na $+4^{\circ}\text{C}$, poleti ima julij srednjo temperaturo 11°C ; posledica vpliva zalivskega toka, ki blaži mraz pozimi in vročino poleti. Ugodnost se nam pokaže zlasti, če primerjamo zemljepisno širino Fär-Öerov ($61^{\circ}26' - 62^{\circ}25' \text{N}$) z ono drugih krajev: leže bolj severno kot Kristjanija, Stockholm, Petrograd, Tobolsk ali Kamčatka ali Labrador, nekako tako visoko kakor Jakutsk v Sibiriji. In kakšna zima je v Jakutsku! Kljub temu pa žito ne dozori, ker je toplota premajhna, morajo ga sušiti doma nad ognjem; večkrat uniči en sam vihar ves up. Sejejo pa ječmen in malo ovsa, dobro uspeva repa in krompir. Dreves ni, za kurjavo služi morski mah in različne trave ob obrežju. Ker obilno dežuje, so otoki pokriti z bujnimi tratami, ki služijo majhni vrsti konj in goveje živine, zlasti pa ovcam. Te ostanejo celo leto zunaj: samo dvakrat jih ženejo na določene ograjene kraje, spomladi, da jih ostrižejo, jeseni, da si izbero najboljše za nabavo mesa. Črede so precejšnje, marsikak kmet ima po petsto in še več ovac.

Razentega se pečajo prebivalci z ribištvom in s ptičjim lovom. Ptice različnih vrst je tam na milijone in ne vidi se, da bi se njih število manjšalo. Lovijo jih radi mesa, jajec in mehkega perja, ki ga prodajajo tudi na Dansko. Lov je tuintam zelo nevaren, ker gnezdiijo ptice včasih pod previsečimi skalami in mora dotičnik, ki se je spustil po vrvi dol, toliko časa kolebati na vrvi med morjem in nebom, da doseže kak prostorček, kjer se odveže in prične svoj posel. Ti kolebi dosežejo 10—12 *m*; če pa le ne more priti do skale, tedaj vrže vrv svojim tovarišem v čoln, ki se ziblje pod njim na morskih valovih, in s pomočjo te vrvi se more pognati 30—40 *m* daleč! To so res pravi Normani, potomci Vikingov! Na teh nevarnih krajih pa ostanejo nekateri cele tedne in pravijo, da so to najsrečnejše ure njihovega življenja. Marsikdo pa je plačal svojo preveliko drznost s smrtjo v razljučenih valovih.

Irski menihi pa niso ostali na Fär-Öerih, temveč se podali naprej na pot do 450 *km* oddaljene Islandije. Morebiti so tudi tam že pred njimi stanovali drugi Kelti, ne da se natančno določiti. Dicuil nam poroča o potovanju Ircev na Islandijo, potrdijo pa to poročilo islandske sage (Sagas). V deželo ledu so prišli okoli leta 795., ker nam omeni Dicuil, da so odkrili Islandijo, ki jo on imenuje Thule, pred tridesetimi leti in da so tam stanovali. „Pred tridesetimi leti so mi pripovedovali nekateri duhovniki, da solnce ne sije neprestano samo takrat, ko je doseglo najvišjo stopnjo, ampak se tudi nekaj dni preje ali pozneje takorekoč skrije za nekim gričkom, in da takrat ni niti najmanjše teme; vsak lahko opravlja kakoršenkoli posel, tudi če išče uši v svoji srajci.“ Ostali so na Islandiji eno pomlad in eno poletje, potem pa odšli, „ker niso hoteli živeti skupaj s pogani“. Prišli so bili namreč Normani. Kam so se drugi Irci obrnili, nam ni znano, morebiti v Ameriko. Še sedaj lahko natančno označimo kraje na Islandiji, ki so jih bili izvolili samotarci za svoja bivališča; pričajo nam o davnih časih, ko se je prvič začela dvigati megla, ki nam je tisočletja zakrivala pokrajine strahu in groze.

Normani v Gandviku — Belem Morju.

Novo dobo v odkritju polarnih pokrajin otvorijo Normani; v celi Evropi zasledujemo njihove sledi, podjarmijo si Anglijo, strahujejo Nemce, Francija jim da rodovitno pokrajino, v Južni Evropi se vojskujejo z Arabci in Bizantinci, obiščejo Carigrad ter vidijo tu rojake svoje, ki prihajajo direktno od severa, ustanovivši l. 862. rusko državo. Normani so prvi narod, ki so prodrli dalje proti severu kakor preje Grki; opluli so severno točko evropsko, srečali se v Belem Morju s finskimi Bijarmijci, brodarili so čez široki Atlantik, pregnali irske menihe z Islandije, odkrili Grenlandijo ter okoli leta 1000. stopili na ameriška tla.

Ladja je njihovo domovje, morje njih kraljestvo. „Samo oni se je drznil imenovati morski kralj, ki nikdar ni spal pod streho, očrnelo od dima, ki nikdar ni izpil čaše ob domačem ognjišču.“

Dva vzroka izseljevanja zlasti navajajo: Krščanstvo in rastočo moč kraljev.¹ Ker ni bilo mogoče boriti se proti tema silama, so trdovratneži rajši zapustili domovino in iskali lepšega življenja v oddaljenih deželah.

Pa tudi domače pokrajine so začeli natančno raziskovati. Ničesar nam sicer zgodovina ne pri-

¹ H. Dondorff: Die Normannen und ihre Bedeutung für das europäische Kulturleben im Mittelalter, Berlin 1875.

poveduje o prvih plovbah okoli Skandinavije, vendar so gotovo že pred letom 800. odkrili najsevernejše dele Evrope. Okoli leta 880. (med 870 in 890) pa slišimo prvo zanesljivo poročilo. Kralj Alfred nam namreč pripoveduje, da mu je pravil neki Ottar o svojem potovanju proti severu. Ottar, plemenitnik normanski, je bival v Helgelandu, na najskrajnejši točki normanskih naselbin. Ker so „poznali“ obalo skandinavsko samo toliko daleč severno odtod, da so mogli dospeti tja v treh

padov z Bijarmijci. Opluli so bili tedaj Severni rtič in nam prinesli prvo zanesljivo poročilo o novih delih sveta, o novih narodih.

„Finí“, o katerih pripoveduje Ottar, so imeli domače in napol domače severne jelene, so bili dobri lovci, tudi na morju, kjer so lovili tulnja in mroža; zato so lahko plačevali precejšen davek. Ottar omeni tudi Kvene, današnje Fine, in pravi: „Nesejo pa svoje ladje čez suho na jezera.“ — Najbrže so te ladje kajaki; nahajamo jih sicer

A. WIERUSZ-KOWALSKI: NA NAPAČNI SLEDI.

dneh, je sklenil iti na potovanje, „hoteč zvedeti, kako daleč v tej smeri se razteza dežela“.

Ob obrežju je videl samo ribiče in lovce finskega rodu (Laponce); ko so pluli nadalje, se je obala obrnila proti vzhodu, obdržala to smer štiri dni, potem pa proti jugu, v kateri smeri so veslali še pet dni ter prišli do velike reke v deželi Bijarmijcev; ti so govorili jezik, podoben finskemu, t. j. laponskemu. Reka je Dvina, ki se izliva v Belo Morje, imenovano Gandvik. Na desni breg Dvine se pa niso upali stopiti, ker so se bali spo-

sedaj samo še v Grenlandiji, arktični Severni Ameriki in severovzhodni Aziji od rtiča Čeljuskina do Beringove ceste, a gotovo so imeli Laponci in Samojedi tudi take kajake kot jih imajo Eskimi, z enim sedežem, pa tudi z dvema.

Kajak Eskimov je navadno iz lesa, včasih pa tudi iz ribje kosti, prevlečen je s kožami; dolžina meri večjidel 5—8 m, širok je 50—76 cm, tehta do 27·2 kg. Samo eno odprtino ima ta čoln, v sredi; tu sedi veslač, odet v obleko iz mroževe kože ali mroževih črev; ko se vsede, si okoli in

okoli odprtine pritrdi svojo obleko, in voda ne more v čoln. Vesla na obe strani; na čolnu je pritrjena sulica, harpuna, vrvica in mal mehurček iz črev. V severovzhodni Aziji in severozahodni Ameriki ima kajak dva, le izjemoma tri sedeže.

V „Petermanns Mitteilungen“, 1911, VI in XII, poroča David Mac Ritchie iz Edinburga o kajaku v Evropi. Pravi, da je videl Anglež Burrough l. 1556. blizu Vajgača samojedске čolne, „napravljeni so iz živalskih kož, in če pridejo Samojedi do obale, jih zadenejo na hrbet“.

Francoski zdravnik Pierre Martin de la Martinière je videl l. 1653. južno Vajgača tudi tak čoln; štirje danski čolni so lovili domačina v kajaku. „Kakor hitro je videl, da gremo proti njemu, je začel tako hitro veslati, da se mu nismo mogli približati. Ko je prišel do brega, je naglo potegnil čoln iz vode ter si ga obesil na ramo, z drugo roko je zagrabil lok in sulico ter brzo odšel! V naših čolnih je bilo trideset mornarjev in vendar ga niso mogli dohiteti. Hitrost teh kajakov je tolika, da morejo veslati od vzhoda solnca do zapada, t. j. od jutra do večera, osemdeset milj.“ (Francoska morska milja = 5.555 km.) Ujeli so pa drug čoln, obkroživši ga, imel je dva sedeža. Kakor Samojedi, tako so se tudi Laponci posluževali tega prometnega sredstva.

Prišli so Laponci, oziroma, kakor so jih takrat imenovali na Angleškem, „Finmen“, koncem 17. stoletja večkrat tudi do Orkneyskih otokov. Župnik James Wallace piše o njih: „Naj bo morje še tako razburkano, nikdar ne morejo utoniti, temveč plavajo po vodi kot morski galebi. Voda ne more v čoln.“

Ko je Ottar nekoč potoval po Baltiškem morju, je videl na eni strani deželo Vendov (Meklenburško in Pomorjansko).

Nansen je mnenja, da se Fini niso naučili od vzhodnih narodov lova na morju, ker ga prakticirajo šele Čukči, a ti ga imajo od Eskimov, da je torej ta lov lokalni pojav; nasprotno pa je reja severnih jelenov najbrže vzhodnega izvora.

Normani so se prvi upali na odprto morje; skoro gotovo so začeli brodariti čez morje že začetkom sedmega stoletja (Shetlandski otoki, Hebridi, Irska). Ker so takoj ob vstopu v zgodovino tako izurjeni brodarji, sklepamo iz tega na stoletno vajo in dolg razvoj; po Nansenovih raziskovanjih so morali na ta ali oni način glede grajenja ladij itd. biti odločilni vplivi Grkov, Egipčanov itd., ker imajo njihove ladje toliko skupnega z onimi starih

narodov. „Možno je, da ta zveza ni obstajala preko zahodne Evrope, temveč po suhem od Črnega Morja do Vzhodnega in ravnotako je možno, da se je oblika skandinavskega čolna razvila najprvo tudi v Vzhodnem Morju; tu tudi Tacit, prvič v literaturi, omenja čolne Svioncev in tu so našli tri najstarejše čolne skandinavskega tipa, pri Nydamu blizu Flensburga, v tretjem stoletju po Kristu. Najbolj ohranjeni je iz hrastovega lesa, 23 metrov dolg, s 14 vesli na vsaki strani, prostora za 40 mož. Čolni so bili na obeh koncih popolnoma enaki, kakor to poroča tudi Tacit, veslali so lahko naprej in nazaj. Iz Vzhodnega Morja je prišel ta tip na Norveško, kjer je dobil svojo najpopolnejšo obliko in utrdil premoč Norvežanov na morju. Grajenje ladij in nadarjenost Normanov sta vpeljala novo dobo, bodisi v zgodovini morske vožnje, bodisi v zgodovini odkritij; in brodarjenje Vikingov je na en mah popolnoma predrugačilo spoznanje voda in dežel arktika.“ Niso pa imeli nobenih drugih orientacijskih pomočkov kot solnce, luno in zvezde in „kljub temu so brodarili od Novaje Zemlje in Spitsbergov do Grenlandije, Nove Fundlandije in Severne Amerike.“ Kompas so dobili šele v 13. stoletju, so seveda tudi večkrat zašli; opirali so se včasih tudi na ptice, odkod so prišle, kam so šle, kakšne so, na plavajoči led, les, morski mah, barvo morja itd.

Po letu 900. so prišli Norvežani zopet do Dvine in so si tedaj ogledali natančno tudi vzhodno obalo Gandvika, ki je Ottar še ni poznal. Z Bijarmijci so trgovali ves srednji vek, večkrat se pa tudi sprli z njimi. Okoli sredine 13. stoletja pa izgine ime Bijarmijci, ob Dvini slišimo o Karelijcih in njihovih gospodarjih, Rusih iz Novgoroda. Normani tržijo sedaj z Rusi, jim prodajajo ribe in kupujejo kožuhovino; v obrambo trgovine sezidajo že leta 1307. trdnjavo Vardö-hus, ki gleda tja na murmansko obalo, kjer je še dandanes lov na morske živali edini zaslužek. Ruski kronisti nam poročajo o večkratnih bojih med Rusi in Normani v 15. stoletju, tako 1412., 1419., 1445.

Pri lovu na morju (tulnji in mroži) so se posluževali Norvežani različnih metod, zastrupljenih puščic in metalnih kopij (teh bolj v fjordih) ter harpun z vrvjo na prostem morju. Prišli so gotovo do Novaje Zemlje, morda pa celo do Spitsbergov, ker omenjajo okoli l. 1200. deželo Svalbard. Morski lov Normanov je potem ponehal, najbrže zato, ker se je doma bolj razvil in so imeli tam dosti opravka; na njihovo mesto so stopili Rusi.

(Dalje.)

P. HUGOLIN SATTNERJEV ORATORIJ „ASSUMPTIO B. M. V.“

Napisal Stanko Premrl.

(„Vnebovzetje B. D. M.“)

(Konec.)

III. Coronatio (Marijino kronanje.) — Po prav kratkem orkestralnem uvodu se oglasi kornist in pripoveduje, da se je prikazalo veliko znamenje na nebu: Žena, odeta s solncem, in luna pod njenimi nogami, in okrog njene glave venec dvanajsterih zvezd. Prav lepo in mirno se konča ta stavek. Koj nato pa čujemo nekaj tlesk:

kakor znamenje, da se prične sedaj nekaj izrednega; v našem slučaju se pripravlja proslava Marije, ki prejme od svojega božjega Sina krono večne slave.

K proslavi Marijini svira najprej orkester mogočno idealizirano koračnico.

Glavna tema se glasi:

K sklepu se pridruži orkestru mešani zbor s krepko enoglasno alelujo in impozantnimi večglasnimi vzkliki. Pa to je bil komaj pričetek Marijine proslave, kajti pravo jubilaranje šele nastopi. Alt otvori obširno fužo s sledečo, primerno zakroženo in precej hvaležno temo:

Odgovarja mu sopran v zgornji kvinti, dočim ga alt kontrapunktično spremlja v četrtnkah; potem nastopi na toniki bas, na dominantni pa tenor. Po kratki medigri ponavlja sopran glavno temo na toniki, ostali trije glasovi ga spremljajo. Potem pa rajajo glasovi na vse mogoče načine: prineso pravo temo in obrnjeno, zmanjšano in zvečano, silijo kvišku v krepkih sekvencah, nastopijo stisnjeni, se kopičijo na dominantnem pedalnem tonu, se zaženo še enkrat v sekvenci navzgor, končno se pa v navzdol idoči sekvenci umirijo na toniki ter umaknejo Mariji, ki v veličastnem samospevu (Sopran-solo) poje „Magnificat“.

Komaj konča Marija tretjo kitico, že zaori zbor v novem tematičnem stavku, polnem življenja in vriska.

Imenitno se glasi v tem stavku posebno sledeče mesto:

Sredi tega stavka nastopi v 22. taktu slovesni, homofonni, deloma petero-, deloma pa štiriglasni spev „Sveti, sveti, sveti Sin in Duh od vekov pri Očeti“.

Sledi prejšnja čvrsta „Aleluja“ — v osminkah. Veselje v nebesih narašča in žalosti ni več; hrepenenje je utešeno, zato se glasi aleluja v nepretrganem tiru od zbora do zbora, da odmevajo nebeške pokrajine rajskega veselja. — Zbori se umiré, ker Marijina poveljevalna pesem še ni končana.

poje Marija v novem, zopet izredno melodioznem samospevu. Najlepše mesto tega samospeva je gotovo sledeče:

(17 taktov.)

Nato znova nastopijo nebeščani in pozdravljajo svojo kraljico v mogočnem homofonnem mešanem zboru.

Za tem zborom se še enkrat oglasi Marija in slavi usmiljenje Gospodovo, ki povzdiga nizke, ošabne meče s prvih mest.

V tem samospevu raja Marija v živahnih jubilacijah in brzih koloraturah:

Marija raja, ker je našla Njega, ki ga ljubi, in ki ga ne izgubi nikdar več.

„Povikšana je sveta božja Porodnica nad kore angelov v nebeškem kraljestvu, veselimo se vsi v Gospodu!“ so zadnje besede k r o n i s t a (bas-solo), ki jih poje v začetku brez vsega spremljanja, potem pa z orkestrom.

Sledi violinski solo, topeč se v svetem užitku, zbor zemljanov (mešan zbor) pa se spusti na kolena, da počasti vnebovzeto in kronano Kraljico nebes in zemlje s krasno cerkveno antifono „Salve Regina“, ki jo je pesnik stiliziral. „Češčena Kraljica“ je zadnji in najumetnejši zbor, ki pomenljivo deklamira pesniško besedilo, dramatično slika žalost Evinih otrok na zemlji, in pretresljivo prosi blaženo Devico, „da naj nam pokaže svoje premile oči in se nas usmili“.

Vmes se oglasi četverospjev „v bridkosti spočeti, v solzah smo rojeni“, in slika v trpkih harmonijah in postopih „trpljenja oblast, ki vihari nad nami“.

Largo.

V bridko - sti spo - če - ti

V bridko - sti spo - če - ti itd.

p V brid - ko - - - sti spo - če - ti

Pri besedah „in s pota do večnega, srečnega doma skušnjava nas vabi in greha nečast“ nastopi zopet zbor. Posebno izrazito, iskreno proseče je sledeče zborovo mesto:

ff O Ma-ti, o Ma-ti, o - zri se na na-še, na

p o - zri se,

na - še gor-je, na na - še gor - je,

o - zri se,

Po kratki medigri nadaljuje zbor in kliče v živahnih trioliziranih harmonijah: „Ti solnce rodila si večne pravice, o dej, da posije na temni naš pot“ itd.

Sklep. Zbor se razplete v mogočen šesterglasen stavek in kliče z nezaslišano nujnostjo: „In k sebi trpine privedi nas kdaj, v nebeški privedi preblaženi raj!“ Trojni energični Amen in še dva mogočna orkestralna akorda zaključijo oratorij.

* * *

Besedilo oratorija je naslednje:

I. Dormitio. (Smrt.)

Glas ženinov:

Vstani, moja prijateljica, lepa moja, in pridi! Moja golobica, pokaži mi svoje obličje; naj zveni tvoj glas v mojih ušesih, ker tvoj glas je sladak in tvoje obličje zalo.

Marija:

Kakor jelen po studencu hrepeni,
duša moja k Bogu mojemu drhti:
Oh odpadite, zemlje okovi,
da v ljubezni se vtopim njegovi!

Glas ženinov:

Vstani, moja prijateljica, lepa moja, in pridi! Moja golobica, pokaži mi svoje obličje!

Zbor nebeščanov:

Vstani! hiti! moja golobica,
ti prijateljica moja, pridi!
Krasna si, vsa rožna tvoja lica —
kakor zarja v večnih dvorih vzidi!

Angelski zbor:

Zima je proč,
cvetje dehti,
grlice glas
v gajih zveni —
vstani in pridi,
sprelepa hči!

Marija:

Preljubi je moj in njegova sem jaz,
o naj mi odkrije svoj večni obraz!
Kot pečat me dèni na svoje srce —
močnejše kot smrt so ljubezni želje...
Obsujte me vso s cveticami,
obdajte me z žlahtnimi jabolki —
v ljubezni mi duša medli!

Zbor zemljanov:

Nikar od nas, Devica,
o vrni se nam, vrni!
Še enkrat, Tolažnica,
pogled svoj v nas obrni!

Glej revne, zapuščene
nas Evine otroke,
glej v solzah potopljene
bridkosti nas globoke!

Ko se od nas je ločil
tvoj božji Sin trpeči,
nas tvoji je izročil
ljubezni tolažeči...

Nikar od nas, Devica,
o vrni se nam, vrni!
Še enkrat, Tolažnica,
pogled svoj v nas obrni!

Angelski glas:

Pridi z Libana,
ženinu zvesta,
da boš venčana,
pridi, nevesta!

II. Assumptio. (Vnebovzetje.)

Zgodba:

Tedaj so prišli apostoli, raztreseni po vesoljnem svetu,
po božjem navdihu vsi v Jeruzalem. In so pokopali Devico Marijo med petjem svetih angelov.
In tretji dan so šli zopet h grobu in niso našli trupla v njem. In so se močno čudili.

Preroški glas:

Gospod Bog je rekel kači: Sovraštvo bom naredil med teboj in med ženo, med tvojim in njenim zárodom; ona ti bo glavo strla in ti boš njeno peto zalezovala.

Zbor:

O smrt, o smrt,
tvoj strah je strt —
o pekel, kje je tvoja zmaga!

Angelski glas:

Kdo je ta, ki kakor zarja
vstaja svetla do neba,
kakor luna iz viharja,
kakor solnce — kdo je ta?

Kdo je ta? — Ave, Marija,
polna božje milosti!
Vsa nebeška domačija
tvoje zmage dan slavi!

Zbor angelov:

Ave Marija! Rajska Devica,
ti čudovita nebeška Gospa!
Milost Gospodova, nate razlita
je kot brezkončna globina morja.

Ave Marija! Zgodnja Danica,
v greha temò te Gospod je prižgal.
Vedno je s tabo Sveti, Mogočni,
ki te je v Mater prečudno izbral.

Ave Marija! Lepa Kraljica,
naj te ovenča nebeška pomlad!
Ti blagoslòvljena vsa med ženami,
ti si rodila življenja nam Sad.

Zbor:

Ti Jeruzalema slava,
Izraelova radost,
zdrava, o Kraljica, zdrava,
ljudstva našega sladkost!

Kot cipresa ne mrjoča,
kakor cedra z Libana,
kakor palma sanjajoča
z zemlje si povišana...

Ti ljubezni lepe Mati,
upanja in milosti,
Ti resnice vir bogati
in življenja in moči!

Angelski glasovi:

1. Zdrava! Ti čudežna in nestrohnela posoda večne Besede!
2. Zdrava! Ti neskajeni studenec, ki je iz njega poteklo vrelo življenja — Kristus!

3. Zdrava! Ti vrt zaprti, čigar vonjava je kakor plodna njiva, ki jo je oblagodaril najvišji Gospod!

4. Zdrava! Ti brezmadežna,
božja čista lilija,
Mati našega Boga!

Zbor:

Zdrava! Žena, ki si kači glavo strla!
Zdrava! Judit, ki si Holoferna premagala!
Zdrava! Ester, ki si rešila ljudstvo svoje!

Zdrava! Ti brezmadežna,
božja čista lilija,
Mati našega Boga!

Angelski glas in zbor:

Pridi z Libana,
ženinu zvesta,
da boš venčana,
pridi, nevesta!

III. Coronatio. (Kronanje.)

Recitativ:

In se je prikazalo veliko znamenje na nebu: Žena, odeta s solncem in luna pod njenimi nogami in okrog njene glave venec dvanajsterih zvezd.

Zbor:

Aleluja: Zavriskajte, zbori,
aleluja — na Sionski gori:
Kralju večnih vekov se glasite,
kronano Devico poslavite!

Marija:

Moja duša Stvarnika veliča
in moj duh se v Bogu veseli,
ker se je ozrl na svojo deklo
in velike storil mi reči —

Zbor:

Aleluja! Sveti! Sveti! Sveti!
Sin in Duh, od vekov pri Očeti! —
Aleluja! Zdrava! počeščena!
v zarjo božjo vsa odeta žena!

Marija:

— Glej, od vzhoda zemlje do zahoda
blaženo zdaj moje bo ime,
od naróda zemlje do naróda
vsi jeziki srečno me slavé...

Zbor:

Aleluja! Zdrava! počeščena!
v zarjo božjo vsa odeta žena!
Hram mirú in sprave, hiša zlata,
božja Mati in nebeška vrata!

Marija:

— Večno je usmiljenje Gospoda,
vsem je on obljubam svojim zvest:
z močno roko je povzdignil nizke
in ošabne vrgel s prvih mest...

— — — — —
Aleluja! Aleluja! Aleluja!

Recitativ:

Povikšana je sveta božja Porodnica nad kore angelov v
nebeškem kraljestvu. Veselimo se vsi v Gospodu!

Zbor zemljanov:

Češčena Kraljica, usmiljena Mati,
ti naše življenje in up in sladkost!

Glej k tebi zdihujemo Eve otroci,
ko žalost nas bega, napaja grenkost.
Pokaži nam svoje premile oči,
usmili se, Mati, nas ti!

V bridkosti spočeti, v solzah smo rojeni,
trpljenja vihari nad nami oblast,
in s pota do večnega, srečnega doma
skušnjava nas vabi in greha nečast...
O Mati, ozri se na naše gorje,
odkleni nam svoje srce!

Ti Solnce rodila si večne Pravice,
o daj, da posije na temni naš pot —
Ti strla si glavo peklenskemu zmaju:
obvaruj življenja pogubnih nas zmot.
In k sebi trpine, privedi nas kdaj
v nebeški preblaženi raj! Amen.

ŽALOSTNA PESEM.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Bel predpasnik, ruto belo,
šlo je čez polje;
pa otožno pesem pelo
mlado je dekle:

„Kam, mladenič, v kraje tuje
srce ti želi,
iz teh lepih rodni krajev
kam ti hrepeni?

Oj poglej to širno polje,
da ga ptič ne preleti,
glej kot morje žitno polje
v mehkem dihu valovi!

In poslušaj ga ponoči
ko greš črezenj pet na vas,
kako njiva diha v sanjah,
šepeta sam s sabo klas:

Kje si čulo pesem to?
To je pesem domovine!
Kaj si, dekle, jo zapelo,
da mi v srcu je bolnô?

— Lani še oral, sejal je,
letos ga več ni,
šel je daleč in brez njega
zrno nam zori!

Pustil njivo, pustil zarjo,
se zakopal v noč,
oj kako, kako brez zarje
mu je pač živeti moč?!”

ZADNJA BORBA.

A. V. Kolcov — Al. Benkovič.

Nad menoj je burja vila,
grom po nebu je besnel,
um usoda mi strašila,
hlad mi dušo je objel.

A jaz nisem pal trpljenja,
krepko vzdržal sem udar,
v duši ohranil sem željenja,
v čelu — silo, v srcu — žar!

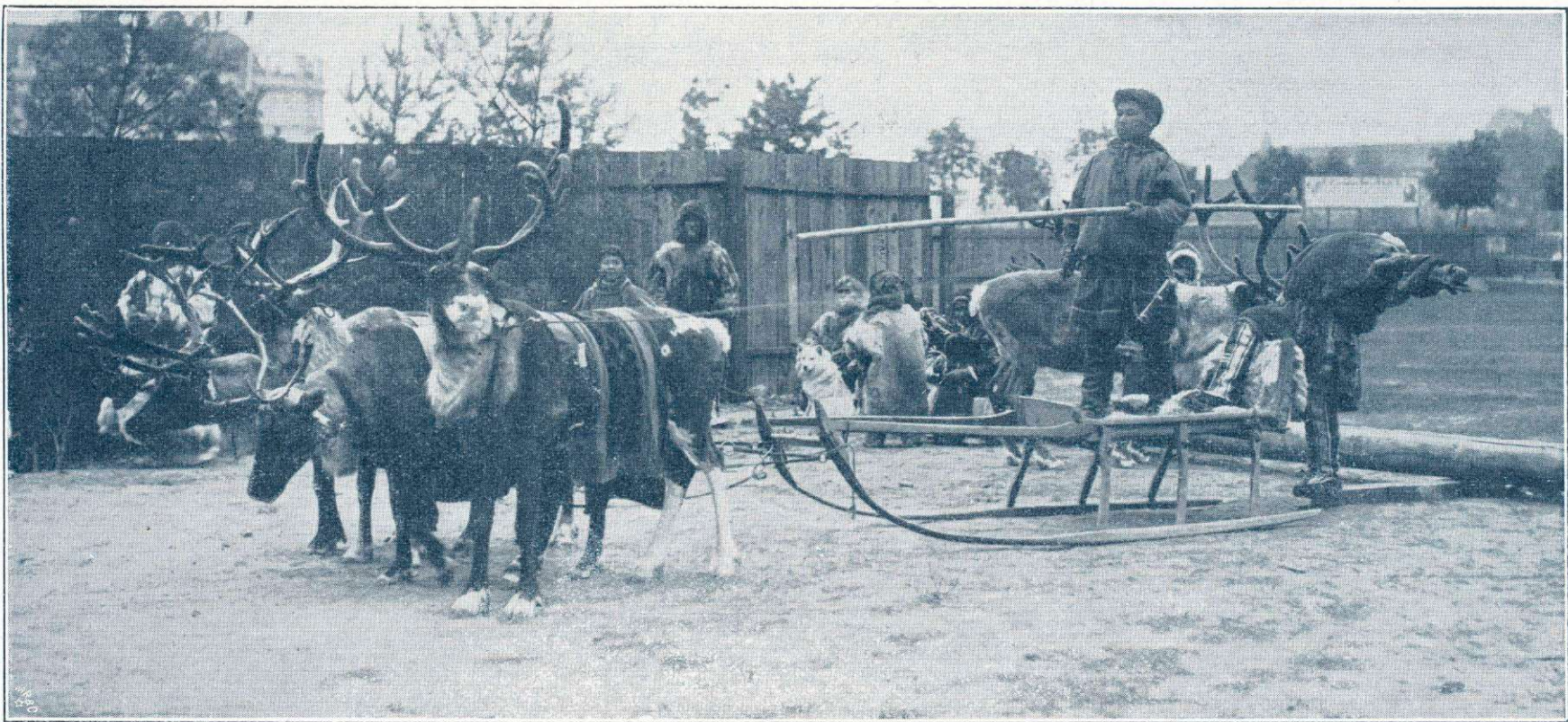
Kaj poguba! Kaj spasenje!
Kar že hoče, to naj bo!
Saj položil sem življenje
v božjo davno že roko.

Vera ta nikdar ne zdvaja,
meni je življenja vir;
v njej stremljenje je brez kraja,
pokoj v njej in tihi mir.

V boj ne zovi me, usoda,
z bedo žugati nikar;
jaz gotov sem s tabo, toda
z mano ti ne boš nikdar!

Dušo mi dviguje sila,
v srcu vre mi vroča kri,
pod razpelom mi gomila,
a ljubav — na njem visi.

LAPONSKE SANI Z VPREŽENIMI SEVERNIMI JELENI.

KNJIŽEVNOST.

Dr. Anton Mahnič: **Več luči!** Iz „Rimskega Katolika“ zbrani spisi. Uredil dr. Aleš Ušeničnik. Ljubljana, 1912. Založilo „Kat. tiskovno društvo“. Tisk Kat. tiskarne. — Prihodnje leto bo 25 let, odkar je začel dr. Ant. Mahnič, sedanji škof na Krku, izdajati „Rimskega Katolika“, list, ki pomeni v naši zgodovini krščanski prepoved slovenskega naroda. Za ta jubilej nam je pravkar podal bogoslovni profesor dr. Aleš Ušeničnik prekrasno knjigo. V njej je zbral — kakor pravi sam — iz „Rimskega Katolika“ „vse tiste epohalne razprave, ki je z njimi dr. Mahnič jasno in odločno, kakor nihče pred njim in nihče za njim, začrtal velike smeri vsemu našemu intelektualnemu, političnemu in umetniškemu razvoju, skratka, krščanski kulturi slovenskega naroda.“ Sestavil je dr. Ušeničnik te razprave z njemu lastno spretnostjo in logiko — veliko svojega dela je položil v to knjigo! — v prelepo celoto. V „Prolog“ je vzel spis „Metafizična trojica“ — o pravem, dobrem, lepem. Na podlagi tega spisa je knjigo razdelil na tri dele, „katerih vsak obravnava ideje in načela svoje vrste: prvi najsplošnejše ideje-vodnice vse kulture, drugi politične, tretji umetniške ideje“. V „Epilogu“ pa je zbral „razprave, ki rišejo sodobni boj teh idej, božjo pravdo in grozečo sodbo, ter spričo tega našo nalogo“. Knjigo okončujejo zanimive „Opomnje k nekaterim spisom“. — Urednik sam imenuje to knjigo — knjigo načel, in točneje je pač ni mogoče označiti. Pristno in neporečno nam razlaga načela o resničnem, dobrem, lepem — načela, prava in zmotna, v teoriji in praksi. Knjiga hoče, da vzgoji teoretike, t. j. miselce pravih, resničnih idej, da te ideje, potem ko so ožarile in razsvetlile razum, prižigajo luč tudi delavni volji, jo krepe in ogrevajo. Zakaj predvsem je treba pomesti z brezmiselnostjo, z napačnim, mračnim spoznanjem, z dvomom. Potem, ko je resnica jasna v spoznanju, je tudi volja močna za dobro delo in čuvstvo dovzetno za istinito lepoto. — To zlato knjigo bo treba — ne

prebirati, ampak študirati. In študirati jo bodo morali zlasti tisti, ki so že sicer študirali, tisti, ki jim je knjiga namenjena: slovenski inteligentje, predvsem bogoslovci in slovenski visokošolci, „bodoči voditelji našega ljudstva“. V smereh te knjige misliti, čutiti, čuvstvovati, delati — delati vsak v svojem ožjem krogu in poklicu, ter javno, v socialnem, političnem življenju, v umetnosti — to bo prosveta in blaginja našega naroda!

Dr. Mih. Opeka.

Poslednji Celjan. Epska pesnitev. Napisal A. Aškerc. Ljubljana 1912. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 169. — V tradicionalnem Kleinmayrjevem ovoju in formatu je Aškerc zopet izdal epsko pesnitev. Nje vsebina je tole: Urh, grof celjski, gre s Teharjani in Celjani na križarsko vojno pred Beligrad. Madjarski velikaši ga tam zvično ujamejo in umore. Pengar, teharski župan, prinese grofovo truplo v Celje, kjer se vrši pogreb in „mrtvaška črna maša“.

Vsa cerkev s plemstvom vred naglas zajoče,
vse briše si solzé, ihti in stoče:
„Ej, grofi celjski — pa nikoli več!
Poslednjega zaklal je tuji meč.“

(159.)

Kot psihološki motiv in da dobi pesnitev nekaj aktualnosti, je Aškerc vplel slovensko državno idejo; grof Urh sanja:

Pošteno ljudstvo, zdravega plemena,
pa slavnega, žal, nima še imena.
Preskromnega je, mehkega srcá,
zato veliki svet ga ne pozna...
To ljudstvo rad popolnoma bi združil
pod žezlom svojim in kot kralj mu služil. (26. 27.)

Ta motiv se je Aškercu moral seveda ponesrečiti, kakor se je (tvarno nekoliko drugačen, pa formalno isti) ponesrečil v Kacijanarju ali v Naši krvi. Z državno mislijo, kolikorkoli je aktualna, ne more leposlovec, če ne piše modernega časa, za enkrat nič početi; vsaka

taka stran leposlovne knjige se vidi kakor z dnevnikom zakrpana in zalepljena z neblagodišnim klejem današnje politike. V javnem življenju je državna misel lahko velevažna in naravnost zgodovinska, toda v rokah pesnika je še nerabna. Kjer bi imela vezati, se sama pretrga, in kadar bi morala navduševati, žgačka k nasmehu.

Dejanje Aškerčeve pesnitve je zelo enostavno in revno, kakor je razvidno iz vsebine, toda to še ni napaka; če bi se ga bil lotil pesnik, bi bil stranske motive, ki jih je Aškerc le zato pograbil, da jih lahko miselno zopet izpusti, umno razvil in bi lahko bil napisal dobro delo še večjega obsega. Danes ne zahtevamo več od knjige zapletenosti in presenečenj, ker nam je lastno življenje preenostavno in prerevno, da bi ljubili nenavadne dogodke. Zahtevamo pa resničnosti, življenja, in epska pesnitev, ki tega nima, je dvakrat obsojena, kajti moderni bralec jo že zato, ker je epska, jemlje po tolikih žalostnih izkušnjah le s strahom in zlo slutnjo v roke. In v Aškerčevi knjigi ni življenja. Njegovi ljudje so mrtve voščene lutke, ki se jim iz ust avtomatično odvijajo tiskani papirnati trakovi. Kjer obstane glavno dejanje, vplete pesnik epizode, ki naj bi po vzoru velikih epov dali golim zgodovinskim dogodkom pisano ozadje. Toda z dvema izjemama (kapucinada in deloma idilični prizor med Pengarjem in Marjeto) je tudi to tako brezizrazno in zlasti tako banalno, tako obupno banalno, da bi podobni verzi še začetniku bili usodepolni.

O obliki te knjige je bolje, da ne govorim, ker pomenja najnižjo točko Aškerčevega oblikovnega propadanja. On pesni, kakor bi bil izgubil ves posluš za muziko besede ali kakor bi bil leksikon naših rim z Gregorčičem nekako že popoln in izčrpan. Stopice maši kakor za šalo. Tesnost in točnost nekdanjega njegovega izraza je zamenjala dolgočasna klepetavost.

Širokopleči hrusti so, čakati!
Ni šaliti se ž njimi, ne igrati!
No, to moj stric, me sila veseli,
da kraj vaš takšne mi rodi ljudi!
To niso tiste šibke mestne šviglje,
slabotni dečki, tenki kakor igle!
Zagleda Turka pa ga strese strah
in v beg spusti jokaje se namah!
Pa joče se in svojo mamo kliče,
beži, beži in ves obupan viče.
Za njen predpasnik rad bi zdaj se skril,
da grdi Turek bi ga ne dobil! . . . (67. 68.)

Tretji šator šator je najlepši,
in pod njim grof celjski mi stanuje,
knez se Ureh tudi imenuje . . . (73.)

Je ladja prva ladja Vladislava,
zato tako na čelu prva plava! (97.)

Pokažem vam, razbojniki, doma!
Maščujem te, grof Ureh, da, da, da! (136.)

Dovolj grenkih primerov. Mučno jih je brati, še bolj trpko pa prepisavati, posebno ker je le malo strani v Zadnjem Celjanu, ki bi nam prizanesle s to žalostno verzifikacijsko komiko. Kruto dejstvo je, da pišejo naši najmlajši poetje gladkejšje verze kot Aškerc in da bi se stari bard mogel učiti od srednješolcev.

Le malo pesniških zbirk bi se moglo po svoji brezpomembnosti postaviti Zadnjemu Celjanu ob ramo. Očividno je, da je samo spoštovanje do Gorazda našlo

tej knjigi založnika. Mimo občinstva in mimo našega slovstva pojde neopažena; zaradi nje se ne bo izpremenil niti en sam verz bodočih pesmi, medtem ko je vsaka izmed treh Zupančičevih zbirk izzvala nešteto odmevov. Slovstveni zgodovinar bo Zadnjega Celjana le naštel in se pri tej novi priči Aškerčeve onemogle pesniške moči vprašal: kje so vzroki, da je človek, ki je nekdanj moško govoril, jel tako otročje nezmiselnost in nerodno jecljati! Ali je starost? Ali zanikarnost?

Vzrok bo drugod. Odkar je Aškerc prekoračil mejo zadnje mladosti, si je izdelal program in ga neizpremenjenega ohranil do Zadnjega Celjana. Ta program poznamo. Toda neštete izkušnje kažejo, da je vsak leposloven program, ki je absolutno neizpremenljiv, ki se vzporedno z osebnim razvojem pesnika ne javlja v vedno novih oblikah, poguben, in sicer brez ozira na to, ali si ga je napravil Silvin Sardenko ali Anton Aškerc. Kakor vsako delo človeka, je tudi njegova umetnost znak in izliv njegovega svetovnega naziranja; to pa dobiva z vsakim letom in skoro z vsakim dnevom izrazitejšo in popolnejšo obliko, z vsakim pogledom v svet postaja bolj svetovno. Ljudem, ki verujejo, je krščanstvo v vsaki dobi življenja novo in presenetljivo razodetje. Aškerc je imel precej lahko umljivo nesrečo, da se njegovo svetovno naziranje ni poživljalo; prišlo je veliko spomladi in minilo, Aškerc jih ni čutil; ostal je enako mrk in enako dolgočasen kulturni borec v staromodni uniformi. Njegovo svobodomiselstvo je tako nazadnjaško, da ga danes nič več ne razumemo; o Zadnjem Celjanu pravi:

Kaj mari mu, kaj mašnik govori
in bere v bukvah! Temne zanj reči!
Kaj mar, če ministrant tam pocinglava,
priklanja se in včasih prikimava!
Kaj mar sploh služba božja mu in bog!
Že dolgo ni v molitvi sklepal rok.
Grof Ureh tudi tukaj zdaj ne moli,
saj pravzaprav ni molil več nikoli,
odkar zna misliti . . . (126.)

Mlajšim ljudem, vernim in nevernim, je religiozni problem vse globlji, vse lepši, vse bolj tragičen; oni vidijo v njem več kot ministranta, „ki priklanja se in včasih prikimava.“

Drugi in zadnji del Aškerčevega programa je domovina. On jo rima takole:

Vse vozi v Belgrad se na dušmanina.
Oteta kmalu bode domovina. (97.)

Danes ljubimo domovino manj v stilu svojih narodnih himen, pa bolj nežno in bolj pristno.

Če bi Aškerc ne bil imel v začetku svoje slovstvene poti toliko uspeha, če bi ne bil doživel toliko bojev, če bi ne zavzemal izjemnega družabnega stališča, če bi ne bil bral o sebi toliko časniških prilizljivih laži, bi danes bil drugačen ali bi vsaj čutil, kako je nesodoben. Po vseh teh dogodkih pa se je njegova samozavest — svoje dni nam jo je sam preizrazilo ilustriral v Slovanu — razvila do tistih mej, kjer lastna kontrola ni več mogoča. Tako so našli nešteti formalno slabi verzi pot iz glave, ki ni več in ni še otročja, na papir. Iz istega vzroka se je pesnik zaklenil pred moderno, ki bi jo bil lahko — zlasti v nje početku kot urednik — slavodobitno vpeljal v

življenje, plodeč in oblikovno oplojevan od nje. Medtem je ona šla naprej — on nazaj, samotni in mračni ter v prepričanju, da narekuje kritiku vsako ostro besedo le zavist in sovraštvo. Tudi to je nesodobna zmota; vprašanje nam je le, kakšna je knjiga in ne, kdo jo je spisal.

Izidor Cankar.

Dr. K. Štrekelj: **O nekaterih pobijanih pravih slovenske pisave.** (Konec.)

Četrta točka naše brošure obsega imenitno razpravo o veznikih: ko, kot, kakor in tem sorodnih. Tominšek je hotel delati razliko v pomenih med temi vezniki. Štrekelj je dokazal, da pomenjajo vsi vezniki: kakor, kak, ko, kot, kakti popolnoma isto in se rabi lahko vsi enako; razloček se dela lahko samo ta, da rabiš zdaj eno, zdaj drugo besedico, kakor ti zveza bolj ugaja. Tako ni nobenega razločka, če pišeš: bojim se ga ko sovražnika, ali če pišeš: bojim se ga kot sovražnika, ali: kakor sovražnika. Pisatelj je v razpravi pokazal tudi razširjenost, izvor in rabo teh veznikov, kar je pa velikega pomena le za jezikoslovce.

V petem članku se pisatelj izreka za pisavo: oficijal, materijalen, dijalog itd., katera pa je — po zaslugi Levčevega pravopisa — hvala Bogu, vendar že odpravljena in je ne bomo nanovo oživljali, ker se je pri nas že utrdil usus, da puščajmo tujkam kolikor se da tujo obliko. Iz tega razloga ne zametamo samo: aktuvar, situvacija, jezuvit, pojezija, idejal, najiven, prozajičen... kakor se je pri nas še pred 15—20 leti pisalo, temuč zametamo tudi: oficijal, materijalen, dijalog itd., posebno pa še zdaj, ko je vsled Levčevega pravopisa zmagala pisava brez j!

V šesti točki zameta prof. Štrekelj po vsej pravici Tominškovo novotarijo: končnica -ij v gen. plur. (nitij). Samo 25 let je životarila ta revica-končnica v našem slovstvu in še to le vsled zmotnega neznanja — in zdaj je vendar srečno pokopana; naj ji tudi Tominšek vošči večni mir in pokoj! V istem sestavku zagovarja pisatelj proti Tominšku pisavo: ministrstvo.

Sedmi sestavek opravičuje rabo končnice -ova za ženske priimke, kakor Pavlina Tratnikova, gospa Abramova itd., nad čimer se je Tominšek spotikal. Piše se potemtakem lahko ali Pavlina Tratnik, gospa Abram ali pa Pavlina Tratnikova, gospa Abramova.

Zadnji odstavek zameta po Tominšku predlagane končnice tujih pridevnikov kakor formalistni, analitski, sintetni, filološki itd. ter predlaga preprosto pravilo, naj se rabi povsod -ični, kakor se je sploh pogostoma rabil do leta 1890. — Tudi mi smo mnenja s pisateljem, ki pravi: Obrazilo -ični je za naš knjižni jezik edino opravičeno; zato nam bo tudi vbodoče pisati: estetično-kritična razprava in filologično-kritično raziskavanje. Ker je pa stvar nazadnje le malenkostna, bi se po naši misli ta tuja navlaka pustila lahko tudi s kako drugo končnico, kakor je bilo tudi že pred letom 1890. v navadi.

Dr. A. Breznik.

Dr. Janez Mencinger: **Izbrani spisi.** Izdala „Matica Slovenska“. Uredil dr. Jos. Tominšek. Povesti in novele. I. zvezek. Ljubljana 1911. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. 100 strani. — Izdaja Mencingerjevih zbranih del bo povzročila po naših knjižnicah, kjer se v lepem redu vrste dela naših pripovednikov, brezdvoma precej izpremembe. Marsikateri pisatelj, čigar zbrana dela so se v zadnjem

času pristavila preblizu Jurčičevih, Stritarjevih, Erjavčevih, Levstikovih in Tavčarjevih zbranih del, se bo moral za nekoliko odmakniti in prepustiti svoje mesto dr. Mencingerju, ki bo stopil sedaj z zbranimi deli med prednje vrste naših pripovednikov. Seveda mu te slave niso prinesli njegovi prvenci, temuč šele poznejša dela, predvsem njegov klasični „Abaddon“ in pa „Moja hoja na Triglav“. Prvi spisi, izmed katerih nam I. zvezek izbranih del prinaša tri novele: Jerica, Vetrogončič ter Človek toliko velja, kar plača, so le unguis leonis, ki je šele v poznejših spisih pokazal izredno moč dobrovoljne šale, zdravega humorja in krepkega domačega jezika. Njegova pristna domača beseda je v našem slovstvu nekaj posebnega. Doslej najboljšo oceno njegovih del podaja Grafenauer v drugem delu svoje Zgodovine slovenskega slovstva, na katero tukaj opozarjamo. Mi se hočemo tukaj dotakniti le prireditve in izdaje Mencingerjevih spisov.

Dr. Mencinger svojih del ni sam priredil in uredil, temuč jih je izročil dr. Tominšku. Je li dal pisatelj uredniku pri prireditvi popolnoma proste roke ali ne, to je njegova stvar, za katero ni nikomur odgovoren. Je li nasprotno urednik dr. Mencingerju kaj odgovoren ali ne, nas tudi ne briga in ga po tem ne vprašujemo. Ali izdajatelj imajo vendar še druge odgovornosti, katerih se ne morejo iznebiti, to je odgovornosti nasproti občinstvu. Občinstvo sme zahtevati, da se starejša dela izdajajo v gotovih oblikah; da se izvajajo bolj za znanstvenike ali bolj za širše občinstvo, ki išče v takih delih v prvi vrsti le estetičnega užitka in kritičen študij pisateljevih del pri tem prezira. Dr. Tominšek se je oziral pri tem očitno na poslednje kroge. Taka izdaja pa zahteva večkrat precejšnjih izprememb, česar se je urednik tudi dobro zavedal in je v predgovoru sam povedal, da spisov ni dal enostavno v ponatis, ampak jih „v jezikovnem ter sploh v zunanjem oziru prestavil v stanje dvajsetega stoletja“. In urednik si je dal res mnogo posla z izpreminjanjem. Izpreminjal in popravljal ni samo posameznih besed in izrazov, temuč tudi cele stavke in odstavke. Poleg tega je tudi mnogo izpuščal ter dostavljal iz svojega. Sploh je ravnal s pisateljem kakor z učencem v šoli, popravljač mu in izpreminjač vse, kar mu ni ugajalo. Vendar se pri popravu ni držal povsod enake mere.

Mnogokrat je popravljal stvari, ki bi jih ne bilo treba; prav pogostokrat pa je popravljal tekst naravnost na slabše. Nasprotno se mu je pripetilo tudi, da se večkrat ni lotil poprave tam, kjer bi bila to potreba, da bi bila vsa mesta z enakimi napakami enako popravljena. Mi smo sicer naravnost zoper prehudo popravljanje, toda če se kaka stvar začne popravljanje, potem naj se popravi do konca in povsod, kjer je poprave potrebna. Tako je sedaj prvi zvezek dr. Mencingerjevih novel ponekod tak, kakor je prišel pred več kot petdesetimi leti izpod njegovih rok — z vsemi posebnostmi dotičnega časa in z vsemi slabostmi tedaj šele nekaj nad dvajset let starega pisatelja — ponekod pa je tako radikalno izpremenjen in moderniziran, da ga bo akceptiral lahko najhujši modernist. Če bi nas postavil izdajatelj pred alternativo: ali naj v naslednjih zvezkih popravljam vse tako radikalno, kakor sem tukaj, kjer sem se poprave lotil — ali pa naj pustim Mencingerja povsod takega kakor je bil v originalu, bi mu svetovali, naj stori

poslednje. Mi smo zoper posebno popraviljanje, ker se z njim ničesar ne doseže. Ali bo zato starejši spis občinstvu naših dni popolnoma ugajal, če mu popravim nekaj posameznih besed in stavkov ali odstavkov? Kdor bi hotel dati občinstvu nemotenega užitka, bi moral povest ali novelo, ki je bila pisana pred več kakor petdesetimi leti, čisto nanovo predelati in preliti, prav kakor se star zvon nanovo prelije, da lepo poje. S posameznimi stavki se tako delo ne da rešiti. Ker pa je izdajatelju taka poprava nemogoča, se mu tudi ni mogoče ozirati na take bravce, ki iščejo v starejših spisih samo estetičnega užitka. Kdor nima dovolj pietete za značilno obliko in posebnost kake starejše dobe, naj starejšega pisatelja sploh v roke ne jemlje. Za take ljudi ne bo starejših spisov nihče nanovo vlival ali deval pisatelja na Prokrustovo posteljo. Pisatelj naj se ohrani bistveno tak, kakršen je, in naj bo namenjen takim krogom, ki imajo zmisel tudi še za kak drug okus kot je slučajno danes v modi. S tem pa seveda ni rečeno, da bi se ne smele prevzeti nebistvene izpremembe, kakor n. pr. izpremenitev pravopisa ter posameznih besed, izrazov ali stavkov, vkolikor bi se s tem ne pretrgala organska zveza ostalih delov v stavku in odstavku.

Tominšek bi si bil lahko mnogo nepotrebnih poprav prihranil. Koliko posameznih besed in rekel in koliko stavkov je brez vsake potrebe preobračal! Tukaj ni prostora, da bi naveli kaj več zgledov, zadostuj le par primerov. Tominšek je izpreminjal n. pr. besede: vozač v — voznik, tanki vrat v — vitki vrat, prostost v — svobodo, ravno v — baš, komaj v — jedva, prebrala v — čitala (!), gospejski klobuk (ženo mika gospejski klobuk) v — gosposki klobuk, bolj vesela misel v — veselejša misel, součenec v — sošolec itd. Kaj je neki s tem dosegel?

Mnogokrat je original naravnost poslabšal. Zaradi pomanjkanja prostora le par zgledov! Mencinger ima n. pr. „v sercu nosi . . . ljubezen, po kateri plava samo nekoliko sovraštva kakor maščoba po juhi“, Tominšek pa je izpremenil: „v srcu nosi . . . ljubezen, ki po njej plava samo nekoliko sovraštva kakor ocvirki (!) po juhi (17). Mencinger: na limanice speljala — Tominšek: na limanice pripela (21); Mencinger: lep sicer ni, pa je vendar čeden — Tominšek: lep sicer ni, pa je vsaj (!) čeden (12); Mencinger: ko se pripeljejo do klanca — Tominšek: ko se pripeljeta — dasi so na vozu štiri osebe!

Večinoma vse se mu je ponesrečilo, kjer je izkušal popravljati Mencingerjev besedni red; posebno zmedo je povzročil tam, kjer je razkosaval daljše stavke in jih ločil v kratke neodvisne celote; pri tem jim je neusmiljeno ruval veznike ter jih s tem oropal vsake opore, na kateri so enklitične ubožice slonele.

Kljub tolíkemu radikalizmu na nekaterih mestih, je ostalo vendar še veliko mest neizpremenjenih in med njimi tudi mnogo nepopravljenih. Tako je n. pr. izdajatelj pustil takele cvetke v originalu: pretečeni dogodki, k gospej (dvakrat), materne besede, dereča reka, jenja, pruštof, prešič, s komur itd. Vse polno je tudi n. pr. takih stavkov: kaj mi je prineslo, si glavo ubijati itd.

Dr. A. Brezník.

Amerika in Amerikanci. Spisal Rev. J. M. Trunk. 1. zvezek. V Celovcu 1912. — Samozaložba. — Namen temu delu, ki bo v celoti obsegalo 12 zvezkov, ni: vabiti naše ljudi v Ameriko. „Zaradi tega spisa naj bi noben Slovenec po nepotrebnem ne zapuščal svoje domovine in se podal čez morje . . .“ Pisatelj nas hoče le poučiti o Ameriki: kakšna je in kako se tam živi. „Zlasti naj se Slovenci v stari domovini iz knjige nekoliko pouče, kako v Ameriki živijo, kakšna je ta dežela, in kako se tam godi njih bratom, ki so morali iti, radi ali ne, s trebuhom za kruhom.“ Rev. Trunk je sam dalje časa bival v Ameriki, zato je gotovo pravi mož, da nam opiše to „bajno“ deželo. Že po prvem zvezku soditi, bo delo kaj zanimivo. Obsegalo bo naslednje večje razdelke: Splošni pregled — Iz amerikanske zgodovine — Amerikansko politično življenje — Amerikansko duševno in socialno življenje — Amerikansko gospodarsko življenje — Naseljevanje — Slovenci v Ameriki — Zgodovina slovenskih naselbin — Seznam znamenitejših Slovencev. — Prvi snopič (64 strani, velika osmerka) podaja splošni pregled, popisujoč zemljepisno posamezne zedinjene države. Spis bo, kakor je videti — bogato in lepo ilustriran, kar bo stalo gospoda pisatelja mnogo truda in denarja. Delo seveda priporočamo. Izpregovorili bomo o njem še večkrat: ko nam bodo prihajali v roke naslednji posamezni zvezki, zlasti pa ko bo pred nami celo in dovršeno. Posamezen zvezek stane 1 K za Evropo in 30 ct za Ameriko. Kdor se naroči naprej na vse zvezke, plača v Evropi 10 K, v Ameriki 3 dol. —

Dr. M. O.

Charles Dickens: **Oliver Twist.** Prevel Oton Župančič. Založil L. Schwentner v Ljubljani. 1911. — Dickens je Londonec. Noben angleški pisatelj se ni tako vglobil v vse tajnosti londonskega velikomestnega življenja kakor Charles Dickens.¹ Študiral je razne socialne sloje in podal verne slike njihovega mišljenja in delovanja. Duhoviti Anglež daleč presega razne tovariše na literarnem polju, ki so pod pretvezo verizma zašli v globine, iz katerih se niso mogli dvigniti. Oliver Twist, nesrečno dete, rojeno v ubožnici, ki ne pozna ne očeta, ne matere, je vržen kot deček v najpropalejšo družbo najbolj razvpitih londonskih beznic in telovajskih brlogov. Roparji, žepni tatovi, vlačuge in pijanci si prizadevajo popolnoma pokvariti nesrečnega dečka, ki se bori proti svojim trinogom in po čudnih potih pride v pošteno družbo, ki ga reši. V senci vislic se gibljejo ti tolovaji, ki predstavljajo najstrašnejši socialni in moralni propad človeške družbe. In vendar je povest dobra, umetniško in moralno učinkujoča. Dickens se ne da premagati od tvarine, ampak jo virtuožno obvladuje, in svetli žarki plamenitih src, ki zasiyejo nad to črno nočjo, dvignejo čitatelja iz zločinske grozote v višje sfere, koder se ogreje ob plemeniti ljubezni in dobrodelnosti. Angležem tako priljubljeni detektivni romani imajo v „Oliveru Twistu“ svojega predhodnika. Prevod Župančičev je jako prost in se gladko čita.

L.

¹ Glej člančič: Charles Dickens v oddelku za „To in ono“, str. 118.

Ured.

TO IN ONO.

„Tekma.“

Pisatelj gosp. Anton Funtek je spisal — kakor so že poročali dnevnikarji — novo dramo „Tekma“. Nje vsebina je ob kratkem naslednja:

Andrej Lesovin, ravnatelj umetniške akademije, se je udeležil tekme za razstavo. Prvo nagrado pa dobi njegov bivši učenec Danej, ki mu je pred tremi leti ministrstvo podelilo popotni štipendij. Slučajno je prišel Danej v mesto v Švici, kjer je bila Lesovinova hči Stana v vzgajališču. Videla sta se tamkaj samo kot tujca, vendar sta si v prijetnem spominu. — Ko Danej zve, da je prejel prvo nagrado, ga veselje prižene k Lesovinu, o katerem pa mu ni znano, da se je tudi udeležil tekme. Skrajno častiželjnega Lesovina zadene Danejev uspeh do živega. Razjarjen ga pozove na novo tekmo: Ministrstvo mu je poverilo skupino za novi muzej; to skupino naj izdelata nezavisno drug od drugega, da se bo videlo, kdo je mojster. Danej se izprva brani, naposled pa mu ob Lesovinovem sarkazmu zavre kri, da pristane na tekmo. —

Kritika je večinoma odklonila Lesovinov kip, Danejevega pa brezpogojno pozdravila z navdušenimi besedami. Lesovin trpi, toda vse muke zapira v sebe. — Danej in Stana si priznata ljubezen. Deklica je, dasi miluje očeta, ogorčena nanj, ker jemlje Daneju pravico do umetnosti. Danej pove Lesovinu, da noče tekmovati z njim, ker ljubi njegovo hčer. Stana vpričo očeta prizna, da tudi ljubi Daneja. Lesovin jo pahne od sebe, kar razljuti Daneja do skrajnosti. Zaroti se, da si pridobi Stano in da ga bo Lesovin moral priznati za umetnika. Zato pravi, da izvrši skupino in da tako izvede boj do konca.

V teku nastopnega tedna povzročita neprestana razburjenost in v zvezi z njo uživanje težkih vin, da se Lesovin nekega dne nezavesten zgrudi na tla. Mimo tega se pri njem pojavljajo znaki duševne zmedenosti. Zato pride Stana Daneja prosit, naj odide v tujino, sicer pritira očeta v smrt. Danej se da preprostiti. Lesovina prižene nemir k Daneju, da vidi, kako napreduje skupina za muzej. Danej jo razbije. Toda Lesovin noče takega „usmiljenja“. Mladostna moč Danejeva in zavest svoje lastne onemoglosti ga vrhutega razdražita tako, da natoči Daneju strupa v vino. Ko hoče Danej piti, pa mu izbije kozarec iz roke, zakaj morilec vendarle noče biti. Njegova razburjenost je prikipela do vrha. Zviškoma se zgrudi na tla, zadet od kapi. Zemlja ga je potegnila nase, ko v brezmejni častiželnosti ni hotel živeti med ljudmi.

„Ljudski oder.“ Dne 2. in 11. februarja je gostoval na „Ljudskem odru“ g. Verovšek, član deželnega gledališča. Nastopil je v svetovnoznani burki „Pri belem konjičku“, katero si je tudi lansko leto izbral za svoj častni večer ob priliki 25 letnega delovanja kot igravec. Da je igral dovršeno, ni treba niti posebej omenjati. Z burnim aplavzom sprejet, je stal ves čas na višini igre in podal podobo ne baš preveč pre-

brisanega in duhovitega „žajfarja“ na letovišču na tak način, da se bo pač vtisnil vsakemu v trajen spomin. Vsi drugi igralci so se očitno potrudili, napraviti igro kar mogoče popolno, tako da je ta predstava odločno precej presegala vse dosedanje. Gostilničarka „Pri belem konjičku“ je bila prav ljubka in zraven gorenjsko resolutna vdovica. Dr. Kovač se je pošteno potrudil; zdi se nam, da včasih celo preveč. Advokat naj bo sicer živahen, a vendar nekoliko umerjenejši in starejši. Saj mora vendar šteti vsaj nekaj nad 30 let! Maks Jerina nam je ugajal; bil je neroden in nekoliko neokusno oblečen — a to zahteva vloga in prav to ga dela pripravnega za kontrast drugim ljubimcem v tej igri. Natakari Žan je očitno s prav dobrim uspehom opazoval natakarije v njih obnašanju nasproti podrejenim in nasproti gostom. Tilka je bila prav ljubek mestni čmrlj. Pravtako so se tudi ostale dame in gospodje vobče dobro podali v okvir vse burke.

I. D.

Zajčev učenec — komponist opere „Krst pri Savici“. Dne 8. februarja je priredilo društvo „Bratje hrvatskega Zmaja“ v Zagrebu svojemu častnemu članu skladatelju Iv. pl. Zajcu proslavitveni večer k njegovi 80letnici. Pri tej priliki je domobrantska godba pod izbornim vodstvom Muhvića prvikrat javno izvajala uverturo „Novela od Stanca“, prvo večjo samostojno skladbo nadebudnega mladega glasbenika, cand. phil. Božidara Širola, najboljšega učenca Zajčeve šole. Takoj ob prvem svojem nastopu si je osvojil mladi Širola zagrebško občinstvo, kakor sodimo po kritikah v zagrebških listih. Namenoma navajam nekatere doslovno. Tako piše Hrvatska (9. februarja): „Ali i Zajc se odužio svima nama — predao je jučer javnosti jednoga svoga učenika, da dalje ponese njegove ideje, kad smalaksa stari lav. — Starac maestro uživao je u svome učeniku, a ganuto občinstvo obojici je nebrojeno puta aplaudiralo. — Mladome skladatelju naše iskrene čestitke.“ — Neues Tagblatt (istega dne): „Der junge Mann, ein Jünger Zajc', trat mit dieser Komposition zum erstenmal vor die Öffentlichkeit. Sein Debüt war von schönem Erfolg begleitet. Er bot uns ein Tongemälde zur Novelle vom Stanac, einer Komödie von Marin Držić. — Die Komposition weist entschiedenes musikalisches Talent auf. Die mit Geschicklichkeit angeschlagenen volkstümlichen Töne erheben noch ihren Wert.“ — Dalje uradna Agramer Zeitung: „Vorerst wurde von der Landwehrkapelle als Erstlingswerk von Zajc' talentiertem Schüler Božidar Širola aus der Taufe gehoben, das dem jugendlichen Komponisten rauschenden Beifall und viel ehrliche Anerkennung einbrachte.“ — Narodne Novine: „Napokon nam je osobito iztaknuti i pohvaliti „Predigru noveli od Stanca“, skladbu darovitoga i marljivoga mladića Božidara Širole, koju je na početku svirao domobrantski orkestar. Ovaj učenik Zajčev obriče već danas, da će nam danas sutra biti na čast. Njegova kompozicija vrlo je živa, osnovana na

narodnim motivima i ritmici, te se ugodno dojima slušaoca."

Dostavljam, da riše ta uvertura dva glavna motiva v kontrastujoči razporedbi. Ostri in kratki akordi označujejo najprej nastop seljaka Stanca, potem karnevalsko veseli akordi po motivih narodnega „kola“ razposajeno mladino, nato nagel prehod v oživiljen motiv Stančev, dokler se po brzih ritmih odhajajoče mladine cela kompozicija ne zaustavi s krepkimi motivi Stančevimi.

Kompozicija je sestavljena po klasični formi v kljub moderni orkestraciji in se drži strogo komedijskega značaja. Motivi so pristno hrvaškonarodni, karakteristični in originalni, kar je priznal tudi sam — učitelj Zajc.

Samoposebi umljivo je, da je starina Zajc vesel — svojega učenca in najbrže tudi naslednika v svoji šoli.

Na uspehu ima gotovo obilo zaslug tudi znani kapelnik Muhvič, kar treba še posebe omeniti.

Da sem vse to bolj naširoko omenil, sem storil iz posebnega razloga. Vem namreč že dobro leto, da se pripravlja mladi Širola na še večjo skladbo, ki bo gotovo zanimala tudi slovensko občinstvo. Poznam namreč njegov štiriaktni načrt za slovensko opero „Krst pri Savici“ že iz januarja lanskega leta, ko mi ga je v glavnih obrisih poslal na ogled, češ da misli že dobra štiri leta na operno delo Prešernovega „Krst“. Širola je šele štiri leta Zajčev učenec. Po dovršeni maturi bi bil moral iti na konservatorij, a gmotne razmere mu niso dopuščale. Vpisal se je na filozofsko fakulteto v Zagrebu ter postal Zajčev učenec.

Zanimivo je posebno to, da se je pričel Širola zanimati za gosli že v tretjem razredu ljudske šole. Do mature je bila to vsa njegova glasbena naobrazba;

potem pa se je samolastno lotil harmonije in kontrapunkta, dokler ni došel v Zajčevo šolo ter se v njej povzpел do gori omenjenega viška v orkestralni kompoziciji. Po izpitih se namerava posvetiti študiju na konservatoriju, potem pa udeležiti svoj glasbeni ideal — slovensko opero „Krst pri Savici“.

Morda nam res po učencu Zajčevem povrne posestrima Hrvaška obresti od kapitala, ki ga je nekdanj podarila Slovenija svoji sestri z Zajčevim rodom.

Vsi prijatelji Prešernovega imena si gotovo želimo, da bi poetova največja umetnina vendar že dobila sebe vrednega glasbenega kongenialnega interpreta in izbornega — libretista!

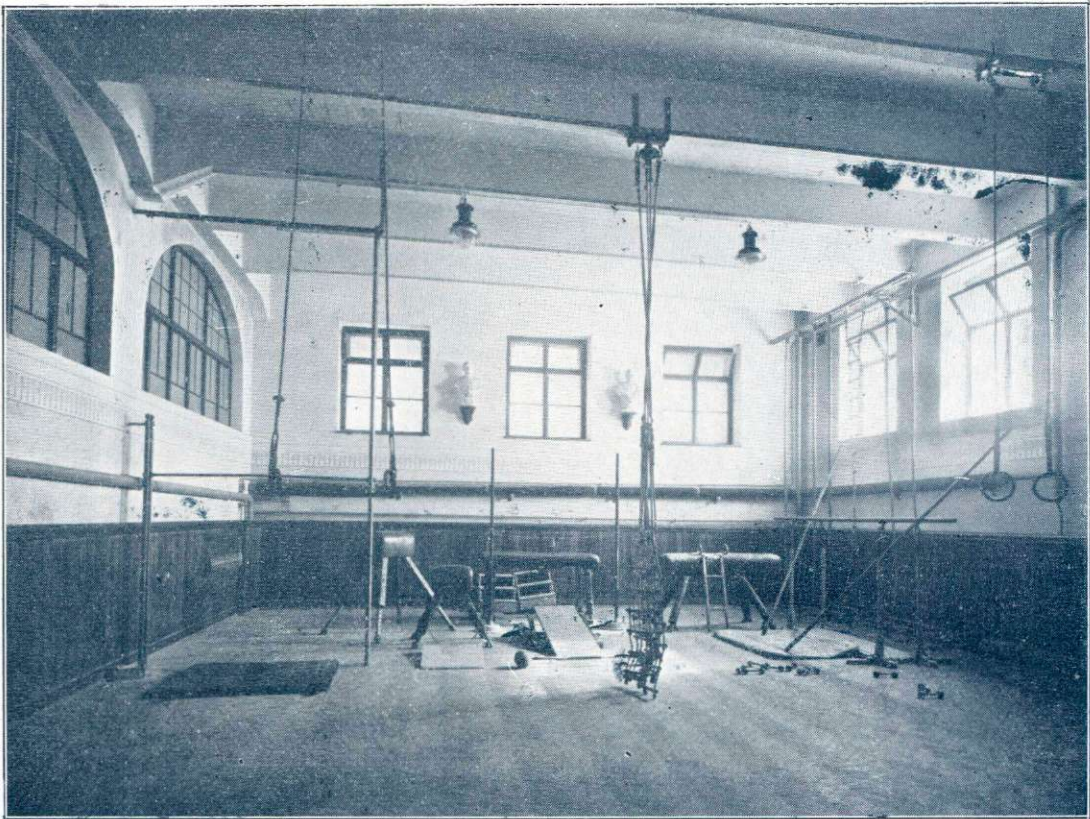
Upajmo, da bo Širola izpolnil v polni meri naše želje: slovenska narodna opera po principu klasične forme, v kljub moderni orkestraciji in na podlagi motivov narodne pesmi. Za opero „Krst pri Savici“ prouči Širola temeljito tudi slovensko narodno pesem. Tako bi bila njegova opera res slovenska, narodna. Če se mu posrečivzor! Da bi se —!

Pripominjam še, da je Širola dosedaj že Prešernovega „Mornarja“ komponiral.

Jos. Puntar.

Dr. Ljudevit Jenko †. Dne 5. februarja je umrl v Ljubljani vrli rodoljub, zdravnik za očne bolezni dr. Ljudevit Mihajlovič Jenko. Bil je ustanovitelj in predsednik Ruskega krožka. Njegova soproga, gospa Terezina Jenko, je znana velika širiteljica učenja ruskega jezika in slovanske vzajemnosti.

Prof. Lavrencij Müllner †. Zadnje dni listopada minulega leta je umrl v Meranu, kjer se je lečil, odlični filozof dunajskega vseučilišča, L. Müllner. Njegova poglavitna stroka je bila praktično modroslovje. Rajnki je bil pri vseučiliški mladini zelo priljub-

LJUDSKI DOM V LJUBLJANI: TELOVADNICA „ORLOV“.

KAKO SLEPCI ČITAJO.

ljen. Nobena učna dvorana ni mogla obseči slušateljev njegovih; zato je predaval v slavnostni dvorani (manjši). Najrajši je govoril pri svojih predavanjih o treh točkah: o angleškem pesniku lordu Byronu, v katerem je čislal najvišji cvet plemenitega človečanstva, potem o ruskem pripovedniku F. M. Dostojevskem, kot največjem, nedosežnem dušeslovcu; pravi užitek je bil — tako pripovedujejo njegovi učenci — poslušati, kadar je razlagal Dostojevskega roman: „Zločin in kazen“, neizčrpni vir za praktičnega dušeslovca; tudi „Bratje Karamazov“ in „Spomini iz mrtvašnice“ so bili predmet njegovih razkrojb. S posebno ljubeznijo pa je govoril o pesnitvi Dantejevi — Div. Commedia — in nje zvezi z bogoslovsko spekulacijo modroslovcev Bonaventure in Tomaža Akvinskega. Njegova beseda je vselej čudovito prišla slušatelje; prihajala je iz očetovskega srca. Za dnevno časopisje je porabil le malo dragocenega časa. Rajnik je bil katoliški duhovnik, edini v celi Avstriji, ki je kot tak učil na svetni fakulteti.

Charles Dickens

Dne 7. februarja je Angleška obhajala stoletnico rojstva enega svojih največjih pisateljev, Ch. Dickensa.

Dickens ni le v angleškem, ampak tudi v svetovnem slovstvu ena izmed najčudovitejših prikazni. Njegovo delo je delo velikana. Značaji njegovih romanov se po svoji izrazitosti in življenjski moči lahko merijo s Shakespearejevimi junaki, z bogastvom in raznoličnostjo galerije Dickensovih postav pa ne more noben drugi pripovedovalec tekmovati. Ob priliki jubileja so angleški igralci predstavljali na odru londonskega kolizeja nekatere izbrane značaje iz njegovih povesti — in je bilo pri tej priliki zaposlenih 200 igralskih moči. Število Dickensovih spisov zavzema celo knjižnico. Alexander Philip, angleški Reclam, je izdal seznemek njegovih del; knjiga je izšla v oktavni obliki in obsega celih 404 strani!

Dickensov vpliv na javno življenje je bil tako velik, da si ga danes, ko nam je vsaka tendenčna knjiga neprijetna in roman, ki cika na znane osebe in razmere, zoprni, niti prav predstavljati ne moremo. V času, ko skoro ni pisatelj, ki bi se pečali z velikimi problemi družbe in njenih naprav, ko večinoma beremo subtilne analize najzamolklejših, pol nezavednih jecljajev človeške duše, se nam zdi kakor bajka, da je Dickens s svojim „Bloakhousom“ reformiral angleški pravdnored, in da je njegov „Nikolaj Nickleby“ povzročil preosnovo angleških zasebnih šol. Njegove misli so prodrle v najvišje angleške mase in imena nekaterih njegovih značajev so postala splošna za dotični tip človeka. Celo lastna imena iz Shakespearejevih dram niso dobila v toliki meri splošnega pomena. Če hočejo na Angleškem koга označiti kot človeka, ki živi tjavendan in čaka na nenavaden srečen preobrat v življenju, mu pravijo Micawber; človek, ki ne prenese udobnih, mirnih razmer, ker si njegova življenjska premoč želi boja in težav, je Mark Tapley; kompanjon, ki mora prevzeti vse sitnosti podjetja na lastna pleča,

je Jorkins; zasebna šola, ki išče izključno dobička, kakršnih je bilo nekdanj na Angleškem zelo veliko in jih še sedaj ni malo, se imenuje Dotheboys Hall — sama imena iz Dickensovih povesti. Da je bil njegov vpliv tako velik, se ima Dickens zahvaliti izjemni sreči: v štirindvajsetem letu je bil že slaven. O njegovi priljubljenosti nam Angleži pripovedujejo več anekdot, med njimi tudi naslednjo: L. 1837. je neki Londonec resno zbolel; pastor ga je pripravljaj na smrt in mu prigovarjal, naj se odpove vsem posvetnim upom in željam. Tedaj vzdihne bolnik v bridkosti svojega srca: „Moj Bog, daj mi živeti vsaj do srede — takrat izide Pickwick!“ Ta Dickensov roman je tedaj izhajal v tedenskih snopičih po 1 šiling.

Kot pisatelja odlikuje Dickensa velika ljubezen za naravo in naravno življenje, izredna zmožnost opazanja, nenavadno živahna, slikovita domišljija, zdrav humor in visoka нравna idealnost. Naravo je Dickens ljubil nad vse in je bil resnično nesrečen v svoji londonski sobi; gibanje na prostem, pod svobodnim nebom mu je bilo vir vedno novih užitkov. Če je hodil v vetru, se je veselil odpora in zmaže; če je dež tolkel ob okna njegove sobe, si je želel, da bi čutil njegov bič na lastnem telesu; celo neprodirne megle v globinah Themsinega izliva so mu bile prijeten, skrivnostno-strahoten pojav. Vsled te tesne zveze z naravo je Dickens počasi prodril v globoki zmisel njenega molčanja. Odtod izvira njegova čudovita sila, obdati vsako, najmanjšo ali največjo povest z enotno zasnovano, vseskoz dosledno izpeljano poezijo. V božičnih pravljicah je globoka, skrivnosti polna londonska megla vodilni motiv čuvstvovanja, v Čričku ob ognjišču ljubopetje tega družinskega čuvaja, v Davidu Copperfieldu šumenje morja.

CHARLES DICKENS.

Dickensovo oko je bilo nenavadno občutljivo in je sprejemalo zunanje vtise s točnostjo in natančnostjo fotografičnega aparata. Odtod nepregledna vrsta novih tipov, ki jih je ustvaril v svojih delih, odtod tako nenavadno umevanje za komiko značaja in situacije. S to izredno sprejemljivostjo za zunanje pojave se je družila v njem zmožnost konkretnega izražanja. On skoro nikdar ne govori abstraktno, nikdar ne popisuje značaja svojih oseb. Namesto tega nam plastično nariše kratek prizor, iz katerega takoj spoznamo človeka, kakršen je.

Kakor v vseh velikih pesnikih, tako je bila tudi v Dickensu zavest dolžnosti do človeštva zelo močna. Iz vsakega njegovega dela odseva ljubezen do nesrečnih, revnih in zatiranih. Najlepše pa se je ta ljubezen pokazala v znatni vrsti njegovih otroških postav. Ni ga romanopisca, v čigar delih bi otrok igral toliko vlogo kakor v njegovih, ki bi bil prepričevalneje opisoval trpljenje nedolžnih malih, ki jih je le zla usoda pahnila v bedo.

Slave je užil Dickens veliko, pa sreče ne mnogo. Njegovo družinsko življenje ni bilo prav ubrano. „Uboga Katarina in jaz,“ je sam dejal o svoji ženi, „midva nisva ustvarjena drug za drugega. Ne le ona je moja nesreča in sitnost, ampak jaz sem tudi njena in še

veliko bolj. Nič pod Bogom je ne more pripraviti do tega, da bi me razumela. Tudi njen temperament se ne sklada z mojim. Zdavnaj sem že to opazil, pa pomoči ni." Tako je prišlo do ločitve; najstarejšega sina je vzela mati, ostalih osem otrok je ostalo pri očetu. Toda od tega časa se je pesnikov nemir vedno večal in 9. junija 1870. je Charles Dickens podlegel srčni kapi. Nobeden njegovih sinov ni podedoval očetovega duha; kakor da je prokletstvo na njih: večinoma so umrli v tujini, v Indiji, Kanadi, Avstraliji, New Yorku in na morju. — Slovenci imamo doslej dva prevoda iz Dickensa: Povest o dveh mestih in Oliverja Twista.

Henri de Régnier. Ta mesec je Francoska Akademija sprejela medse prvega simbolista, Henrija de Régnierja. Doslej simbolistična šola še ni bila zastopana med nesmrtniki in tudi Régnier se ima deloma

bole, bežeče nimfe, predrzne satire, smejoče favne in dirjajoče kentavre. Simbolistom priporoča, naj bodo jasnejši, ker iz iste čaše, iz katere se sami opajajo, srkajo tudi drugi.

„Umetnost ljudstvu!“

V Monakovem so zasnovali koncem l. 1909. eminentno kulturno delo. „Splošna zveza za krščansko umetnost“ („Allgemeine Vereinigung für christliche Kunst“) je začela izdajati pod geslom „Umetnost ljudstvu!“ („Die Kunst dem Volke!“) poljudne monografije o umetnosti. Njen namen je popularizirati pravo, lepo, srce blažečo in dvigujočo umetnost in tako obvarovati ljudsko dušo pred osladno in čestokrat razbrzdano laži-umetnostjo naših dni, ki tudi izkuša vse preplaviti in — zastrupiti. To je plemenit, visok cilj: krščanska vzgoja in izobrazba najširših ljudskih slojev

Z BOJIŠČA: OD ITALIJANSKIH VOJAKOV POSTRELJENI ARABCI.

zahvaliti za zeleni akademski frak slavi svojega tasta Heredia. Régnier je zavzel v Akademiji mesto umrlega Eugena Voguéja, kateremu v čast je moral po stari navadi govoriti svoj prvi govor. Pečal se je mnogo in ostentativno z Voguéjevim odličnim pokolenjem ter nato prešel na njegove slovstvene zasluge. Vogué je prvi seznanil Francoze z ruskim romanom. Ko je l. 1886. izšla njegova knjiga „Le Roman Russe“, je Francija komaj malo poznala Turgenjeva, Tolstoj in Dostojevski sta ji bila še popolnoma neznana, tako da je Voguéjevo delo bilo pravo odkritje. To mu je odprlo vrata Akademije.

Čast, da mladega nesmrtnika pozdravi, je imel grof de Mun, znani katoliški sociolog in politik, čigar ostra beseda tudi Régnierju ni prizanesla. Izvajal je, da je bral vse Régnierjeve romane, ko je bil stotnik pri kirasirjih. Za častnika je tako berilo izborna, toda on je sedaj premalo kirasirja, da bi mogel še uživati Régnierjeve romane. Pesmi pisateljeve so mnogo boljše kot njegova epična dela. Simbolizem se zdi de Munu še nedoločen pojav, simbolistično pesništvo pretemno in preosebno; on ne ve, kako naj razume njega sim-

na podlagi krščanskih umetnostnih idealov. To je obenem prekrasna apologija prave, krščanske kulture. — Mi z navdušenjem opozarjamo na to znamenito podjetje. Publikacije monakovske „Splošne zveze“ so tako krasne in tako poceni, da zaslužijo, da jih tudi pri nas dobi v roke vsak le polizobraženec. Imenitno bodo služile doma, v šoli, v društvih, pri predavanjih itd. V zvezkih po ca. 50 strani na kvartu (fin papir) vsebujejo čudovito lepo izdelane reprodukcije prvih del največjih mojstrov. Slike spremlja za uvod življenjepis dotičnega umetnika, potem pa lahko opisovanje slik. Dozdaj je izšlo 7 zvezkov, in sicer:

1. Albrecht Dürer (s 60 slikami).
2. Ludwig Richter (s 66 slikami).
3. Weihnachten in der Malerei (z 48 slikami).
4. Beato Angelico (s 65 slikami).
5. Berühmte Kathedralen des Mittelalters (z 61 slikami).
6. Jos. Ritt. v. Führich (s 64 slikami).
7. Moritz v. Schwind (s 56 slikami).

Posamezen zvezek stane za posameznika 80 Pf.; kjer bi se pa zbralo skupaj vsaj 20 naročnikov (pošiljatev pod enim ovojem), dobe taisti zvezek po 50 Pf., torej naših 60 vinarjev. Bolj poceni bo umetnost pač težkokdaj!¹

Dr. M. O.

Posledice velikega štrajka. Na Angleškem se pripravlja velika stavka premožarjev. Nevarnost je, da izbruhne s 1. marcem, ako se poprej ne doseže spo-

za naravnost pretirane cene iz Amerike ali pa morebiti iz Nemčije. Angleška admiraliteta pokupuje že sedaj vse zaloge premoga, ki jih more dobiti, kajti v normalnih razmerah zadostujejo zaloge mornarice komaj za 14 dni. Nekoliko so že poizkušali na Angleškem posledice take stavke leta 1893., ko so ustavili obrat premožovniki v Yorkshire, Lancashire, Nottinghamshire, Derbyshire, Warshire in Staffordshire. V Londonu so takrat plačevali 5 kron za stot premoga. Ako bo trajala stavka premožarjev dalje časa, bo čez nekaj tednov

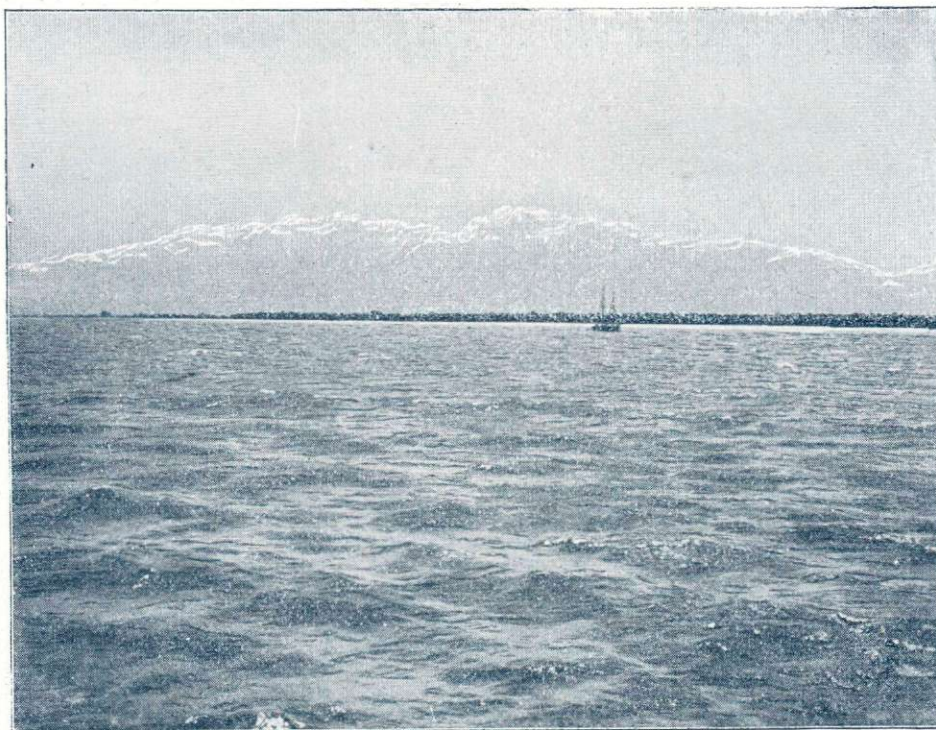

Z BOJIŠČA: PRVA ITALIJANSKA GRANATA NA TRIPOLIŠKIH TLEH.

razum med delodajalci in delavci. Zanimivo je, kar piše neki angleški list o groznih posledicah takega štrajka: „20.000 lokomotiv in 700.000 železniških voz bi moralo počivati in okoli milijon delavnic in tovaren bi moralo zapreti svoja vrata. To ni izmišljena trditev, temveč resničen opis tega, kar mora nastopiti, ako bi trajala taka stavka dalje kot teden dni. Kajti vse naše moderno življenje je odvisno od premoga. Po štirinajstih dnevih bi morale vse železnice na Angleškem ustaviti svoj obrat, ako bi ne dobivale premoga

¹ Naročila na naslov: „Allgemeine Vereinigung für christliche Kunst“, München, Karlstraße 33/o.

16 milijonov ljudi, moških in ženskih, brez kruha. Rudarji sami bi izgubili vsak teden na zaslužku 30 milijonov kron in delavci drugih obratov, ki bi morali počivati zaradi pomanjkanja premoga, bi po kratkem času tudi toliko izgubili na zaslužku, da bi se moglo računati 40 milijonov kron skupno na teden. Angleška zveza rudarjev šteje okoli 800.000 članov, premoženje zveze in stavkarskega fonda znaša 30 milijonov kron. Celo ako bi zveza vsakemu stavkujočemu članu izplačala na teden samo 10 šilingov (okoli 11 kron), bi znašalo to na teden vsoto okoli 8 in pol milijona kron. A v dragih življenjskih razmerah je življenje ob 30 šilingih na teden že umetnost.“

POGLED Z MORJA NA OLIMPSKO GOROVJE.

Najsigurnejša prilika za štedenje.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od 8.
do 12. ure dopoldne hranilne
vloge ter jih obrestuje ::

po 4³/₄%

brez odbitka, to je: daje za
100 K čistih 4.75 K na leto.

Rentni davek plača hranilnica sama.

registr. zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg. šte. 19.

Prelat Kalan Andrej l. r., predsednik.

Kanonik Sušnik Janez l. r., podpredsedn.

Dr. Fran Dolšak l. r. zdravnik v Ljubljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se sprejemajo
kot gotov denar, ne da bi se njih
obrestovanje prekinilo.

Daje tudi svojim članom predujme
na osebni kredit, vračljive v 7¹/₂ leta
(90 mesecih) v tedenskih, oziroma
mesečnih obrokih, kakor tudi po-
sojila na zadolžnice in menice.

Zobozdravnik dr. ALOJZIJ PRAUNSEIS

ordinira od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 6. ure popoldne,
ob nedeljah in praznikih od 8. do 12. ure dopoldne

v Ljubljani, Marijin trg 3

Plombira zobe, vstavlja nove umetne zobe in zobovja, leči zobne in ustne
bolezni. Izdiranje zob brez bolečin s kokainom, v narkozi itd.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov

Av gust Drelse, Ljubljana

(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in prečastiti
duhovščini v naročila za

štedilna ognjišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih
modernih barvah in vzorcih kar najbolj stro-
kovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih
cenah. Župniščem, samostanom in šolam do-
voljujem znaten popust. Ilustrovani ceniki so
na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. Mikusch

v Ljubljani, Mestni trg 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solidno, tr-
pežno izdelanih, po najnižjih tvorniških
cenah.

Prevleke in poprave se izvrše
dobro in poceni.

Domača tordka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja trgovina
z izdelanimi oblekami

Priporoča se prečastiti duhovščini v na-
ročila za izvršitev raznovrsne
duhovniške obleke

iz zajemčeno dobrega, trpežnega blaga
razne kakovosti, katerega imava prav
mного v zalogi. Postreževa na željo z
vzorci ter sva v stanu vsled nakupovanja
v množinah in obširne trgovine postreči
z istinito dobrim blagom in natančno iz-
vršitvijo po najnižji ceni.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, go-
spe in deklice po naj-
novejšem kroju in lepih
vzorcih.

Zaloga srajc,
ovratnikov in kra-
vat za gospode.

Ilustrirani ceniki so
franko na razpolago.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov
Ljubljana

Poljanska cesta šte. 8
v lastni hiši.

se priporoča p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino tvrdke Jos. Stadler v Ljubljani in bom isto nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko.

Kamnoseški izdelki iz marmorja za
cerkvene in pohištvene oprave,
spomeniki iz marmorja, grani-
ta ali sijenita, živo in uga-
šeno apno se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru
Ljubljana, Kolodvorska ulica

Podobarski in pozlatarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica šte. 20

se priporoča prečistiti duhovščini in cerkvenim
predstojništvom v naročila za izvrševanje vsa-
kovrstnih strogo umetniško izvršenih oltarjev
v raznih slogih, kipov in svetniških soh iz
lesa, gipsa, marmorja in cementa itd.

Priznalna pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Žena, kateri manjka potrebne gospo-
dinjske izobrazbe, ne bo znala
umno voditi domačega gospodinjstva.

Ker je pa od pravilnega gospo-
dinjstva v prvi vrsti odvisna sreča in
blagostanje družine, je za vsako
slovensko ženo in deklico sveta dolž-
nost, da si pridobi tozadevno strokovno
izobrazbo.

K tej izobrazbi bo pripomogla v
obilni meri poljudno ter praktično se-
stavljena knjiga, ki uvaja naše žene
in dekleta v vse panoge gospodinjstva
in ki je pred kratkim izšla pod na-
словom:

Gospodinjstvo.

Navodilo za vsa v domačem
gospodinjstvu važna opravila.

Šolam in gospodinjam sestavila
S. M. LIDVINA PURGAJ.

Cena K 2.20, vezana K 2.80.

MAGDALENE PLEIWEISOVE

Slovenska : kuharica :

Sesti natis priredila

S. M. FELICITA KALINŠEK.

To je najboljša slovenska kuhinjska
knjiga, bodisi za začetnico,
bodisi za kuharico, ki se želi po-
vzpeti na vrhunec kuhinjske
umetnosti. Slovenska žena, ki hoče
biti dobra gospodinja, te knjige ne bo
mogla pogrešati.

Knjiga poučuje, kako je treba je-
dila pripravljati, da so okusna, obenem
pa daje tudi navodila, koliko se lahko
v kuhinji prihrani. Popolna izraba živil
je v času splošne druginje naravnost
življenska potreba.

Velika izdaja (nad 600 strani, z 18
večbarvnimi tabelami) K 5.20, vezana
K 6.—; okrajšana izdaja (okoli 350 str.)
K 3.—, vezana 3.60.

Zunanji nastop in lepo olikano ve-
denje odločujeta prav pogosto o
sreči človeka. Kar prvi nepravilni na-
stop pokvari, časih ni mogoče nikdar
več popraviti. Zato bodi prva skrb
vsakogar, da si omisli »Knjigo o le-
pem vedenju«, ki je edina te vrste med
Slovenci. Ta knjiga mu bo pravilno
svetovala v vseh dvomljivih slučajih
in ga varno vodila skozi družabno
življenje.

Vseskozi se ozira knjiga tudi na
posamezne stanove obojega spola; tudi
za mladino je knjiga zlata vredna.

Knjiga o lepem vedenju

Spisal URBANUS.

Velja K 3.—, elegantno vezana K 4.—.

= Katoliška Bukvarna v Ljubljani. =